DOCUMENT RESUME

ED 175 828 IR 007 592

AUTHOR Sonesson, Inga
TITLE Forskolebarn och TV.
INSTITUTION Lund Univ. (Sweden).
PUB DATE May 79
NOTE 260p.; Media Panel Report No. 5; Summary on pages 178-189 is in English
LANGUAGE Swedish; English

EDRS PRICE MF01/PC11 Plus Postage.
DESCRIPTORS Child Psychology; Correlation; Demography; *Emotional Development; *Identification (Psychological); Interviews; *Mother Attitudes; *Preschool Children; Preschool Teachers; Tables (Data); *Television Research; *Television Viewing

ABSTRACT

This analysis of the relationship between mothers' attitudes toward TV and children's viewing habits, and the relationships between this behavior and the personal and/or social problems of the child, is based on data gathered in interviews with 250 preschool children, their mothers, and their teachers. Findings indicate a positive correlation between mother's attitude and the child's viewing behavior, but this relationship is influenced to a great extent by the mother's level of education and the child's sibling status. Also, within certain groups it is more probable that the TV viewing behavior brings about the mother's attitude than vice versa. The relationship between the child's emotional status and TV viewing consumption and preference, and identification with children on television are also discussed. The major body of this report is in Swedish, with a summary in English. (Author/CHV)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

Förskolebarn och TV

Inga Sonesson

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE
NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION POSITION OR POLICY.

ED175428

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

Inga Sonesson

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

SCANDINAVIAN UNIVERSITY BOOKS

ESSELTE STUDIUM

Printed in Sweden, Gotab, Malmö 1979.

Dokumentutgivare
University of Lund
Huvudtillgare Department of Sociology

Dokumentnamn
Doctoral Dissertation
Utgivningsdatum
May 1979

Dokumentbeteckning
LUSADG/ (SASO-1004)
/ 001-258/ (1979)

Författare
Inga Sonesson

Dokumentets titel och undertitel

FÖRSKOLEBARN OCH TV

PRE-SCHOOL CHILDREN AND TELEVISION

Referat (sammandrag)

The study is part of a research program, "Media Panel", in which the media-behavior of children and youth has been studied. 250 pre-school children, their mothers and teachers were interviewed. The relations between the mothers' attitudes to TV and to the children's TV viewing habits, as well as the relationships between this behavior and the personal and/or social problems of the child have been analysed. The results show the relations expected between mother's attitudes and the child's TV-behavior, but these relationships are influenced to a great extent by mother's level of education and the child's sibling status. Our results also show that within certain groups it is more probable that the TV viewing behavior of the child brings about the mother's attitude than vice versa. The emotional status of the children show the expected correlations in reference to consumption and preference. Concerning the identification, however, our results differ from most earlier research. In our material identification with children on the screen and finding resemblance between adults on TV and known adults, are most usual with children who do not show any symptoms of psychological or social disturbance.

Referat skrivet av
Author

Förslag till ytterligare nyckelord
Aggressiveness, Anxiety, Friendship, Immigrants, Sex, Socio-economic status, Mother's type of Occupation

Klassifikationssystem och -klasser

Indextermer (ange källa)

Omfång
258 p.

Övriga bibliografiska uppgifter
Report No. 5 in the program "Media Panel"

Språk
Swedish

Sekretessuppgifter

ISSN

ISBN
91-24-29584-1

Dokumentet kan erhållas från
ESSELTE STUDIUM
S-112 85 STOCKHOLM SWEDEN

Mottagarens uppgifter

Pris

4

DOKUMENTDATABLAD enligt SIS 62 10 12

Blankett LU 11:25 1976-07

FÖRSKOLEBARN OCH TV

av

Inga Sonesson
Fil. kand., Lund

AKADEMISK AVHANDLING

som för avläggande av filosofie doktorsexamen vid Samhälls-vetenskapliga fakulteten vid universitetet i Lund kommer att offentligen försvaras på Sociologiska institutionen, sal 26, Getingevägen 8, Lund, måndagen den 28 maj 1979 kl. 13.15.

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

Inga Sonesson

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

Förord

De intervjuer med förskolebarn som ligger till grund för denna avhandling genomfördes med tillstånd från barnens föräldrar och Sociala centralnämnden i Malmö. För det förtroende som härigenom visades mig samt för den vänlighet och hjälpsamhet som mina medarbetare och jag själv mötte från personalen vid andra vårdbyrån och vid de förskolor vi besökte, tackar jag varmt.

Under tiden jag arbetat med avhandlingen har jag tillhört kommunikationsgruppen vid Sociologiska institutionen i Lund. Docent Karl Erik Rosengren som leder arbetet inom denna grupp har varit min handledare. För hans stora stöd och aldrig svikande intresse tackar jag varmt.

Till arbetskamraterna inom programmet MEDIAPANEL, FK Elias Hedinsson, FK Ulla Johnsson-Smaragdi och FD Sven Windahl samt till kollegerna i kommunikationsseminariet, riktas ett tack för hjälp och kritik under arbetets gång.

Ett tack också till programmerare Sven Norén vid Lunds datacentral för hans hjälp vid arbetets databehandling, till FK Pia Nilsson för hennes stora insats vid intervjuandet av barnen samt till Kerstin Leonardsson som svarat för utskriften av manuskriptet.

Slutligen tackar jag min familj för hjälp och stöd under arbetets gång.

Malmö i maj 1979

Författaren

Innehållsförteckning

1 UNDERSÖKNINGENS BAKGRUND, SYFTE OCH UPPLÄGGNING 9

1.1 "FÖRSKOLEBARN OCH TV" OCH FORSKNINGSPROGRAMMET MEDIAPANEL 9

1.2 TEORETISK BAKGRUND 10

1.2.1 Tv en faktor i socialiseringsprocessen 10
1.2.2 Relationer mellan familjens socialiseringsmönster och barnens media-beteende 15
1.2.3 Relationer mellan barnens personliga och/eller sociala problem och deras media-beteende 17
1.2.4 Socialiseringstomhet och TV-beteende 21
1.2.5 Sex-åringars mentala utvecklingsnivå och TV-tittandet 24

1.3 UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE 30

1.3.1 Postenkät 30
1.3.2 Pilotstudie 31
1.3.3 Huvudundersökning 31
1.3.4 Statistisk bearbetning 35

1.4 MÅLSÄTTNING OCH VARIABELBESKRIVNING 36

1.4.1 Målsättning 36
1.4.2 Variabelbeskrivning och disposition 37

2 BARNENS TV-VANOR OCH RELATIONER 40

2.1 TV:s POPULARITET 40

2.1.1 Barnens val av favoritsysselsättning 42
2.1.2 TV:s popularitet i relation till barnens förskoleplacering samt mödrarnas förvärvsarbete, födelseort och utbildningsnivå 47

2.2 KONSUMTION 50

2.2.1 Index för beräkning av barns och mödrars TV-konsumtion grundat på mödrarnas skattning 51
2.2.2 Barnens kännedom om TV-program 51
2.2.3 Samband mellan barns och mödrars konsumtion 53

2.2.4 TV-konsumtionen i relation till barnens kön samt mödrarnas ålder, utbildning och födelseort 54
2.2.5 Sambandet mellan barns och mödrars TV-konsumtion kontrollerat för utbildningsnivå 57

2.3 PREFERENSER 58

2.3.1 Kategorisering av TV-program 58
2.3.2 Barnens programpreferenser 59
2.3.3 TV-preferenserna i relation till barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildningsnivå 64
2.3.4 Sammanfattning och diskussion 67

2.4 PROGRAM BARNEN OGILLADE 72

2.4.1 Kategorisering av icke-omtyckta program 72
2.4.2 Diskrepans mellan mödrars och barns uppfattning av skräckupplevande 74
2.4.3 Barnens upplevande av skräck i relation till mödrarnas förvärvsarbete 76
2.4.4 Sammanfattning och diskussion 78

2.5 BARNENS SOCIALA TV-SITUATION 80

2.5.1 Beskrivning av barnens sociala TV-situation 82
2.5.2 Den sociala TV-situationen i relation till barnens kön samt mödrarnas födelseort och utbildningsnivå 85

2.6 IDENTIFIKATION 87

2.6.1 Likhets- och önskeidentifikation 91
2.6.2 Identifikationen i relation till barnens förskoleplacering och syskonstatus 93
2.6.3 Identifikationen i relation till barnens övriga TV-vanor och TV-relationer 94

2.7 INBÖRDES SAMBAND MELLAN BARNENS TV-VANOR OCH TV-RELATIONER 98

2.8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION 101

3 MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV 105

3.1 KONSTRUKTION OCH BESKRIVNING AV SJU SKALOR 105

4 SAMBANDSANALYS 111

4.1 SAMBAND MELLAN MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV OCH DERAS FÖDELSEORT OCH UTBILDNING 111

4.2 SAMBAND MELLAN MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV OCH BARNENS TV-VANOR OCH TV-RELATIONER 113

4.2.1 Skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-beteende 113
4.2.2 Sambanden mellan skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler 116
4.2.3 Skalorna BEROENDE och STIMULANS och barnens TV-beteende 122
4.2.4 Sambanden mellan skalorna BEROENDE och STIMULANS och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler 124
4.2.5 Skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE och barnens TV-beteende 126
4.2.6 Sambanden mellan skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler 131

4.3 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION 136

5 EMOTIONELL STATUS OCH TV-BETEENDE 142

5.1 TEORETISK BAKGRUND 142

5.1.1 TV-våld och aggressivitet 145
5.1.2 TV-våld och hämning 147
5.1.3 Problembeteende och TV-relationer 149

5.2 BARNENS EMOTIONELLA STATUS 153

5.2.1 Index för beräkning av barnens emotionella status 153

5.3 ANALYS AV SAMBANDEN MELLAN BARNENS EMOTIONELLA STATUS OCH DERAS TV-VANOR OCH RELATIONER 158

5.3.1 Ängsliga och aggressiva barns TV-beteende 158
5.3.2 Symtomfria och symtombelastade barns TV-beteende 160
5.3.3 TV-beteende hos barn utan "bästis" i lekskolan 165

5.4 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION 170

SUMMARY 178

BILAGOR 190

B.1 ÖVERSIKTSTABELLER 190

B.2 INDEXKONSTRUKTIONER 228

B.3 PROGRAMKLASSIFICERING 235

B.4 BERÄKNING AV ALFAKOEFFICIENTER
B.5 ÖVERSIKTSFIGURER

LITTERATURFÖRTECKNING

Undersökningens bakgrund, syfte och uppläggning

Följande kapitel avser att beskriva undersökningens plats i ett större forskningssammanhang, att ge den teoretiska bakgrunden för denna, att kortfattat redovisa de empiriska undersökningar som ligger till grund för mitt arbete samt slutligen att ange avhandlingens främsta syfte.

I de efterföljande kapitlen i vilka analysen av det empiriska materialet utförs, kommer jag dessutom att ytterligare beröra de teorier som är relevanta för den aktuella frågeställningen och att närmare precisera de antaganden som ligger till grund för analysen.

1.1 "FÖRSKOLEBARN OCH TV" OCH FORSKNINGSPROGRAMMET MEDIAPANEL

Föreliggande arbete ingår som en del i forskningsprogrammet MEDIAPANEL som bedrivs vid sociologiska institutionen i Lund och avdelningen för informationsteknik vid Högskolan i Växjö. Detta program grundar sig på två paneler av förskole- och grundskolebarn, födda åren 1961-69, samt deras föräldrar.

Förskolepanelen består av ett statistiskt urval av ca 250 malmöbarn samtliga födda 1969 och hösten 1975 inskrivna i Malmö kommuns förskolor, samt deras mödrar. Data om urvalet insamlas vid tre olika tillfällen. De empiriska data som här redovisas kommer från första insamlingsvågen, vilken genomfördes hösten 1975. Andra undersökningen har utförts våren 1979 och den tredje kommer att genomföras 1981.

Samtidigt som dessa undersökningar utförs i Malmö genomförs i Växjö liknande undersökningar av barn i årskurs tre, fem, sju och nio. När programmet MEDIAPANEL har genomförts kommer vi därför

att ha data som ger oss möjlighet till bl a jämförelser mellan TV-vanorna hos barn i olika åldrar, bosatta i den större och i den mindre staden (Hedinsson & Johnsson-Smaragdi 1978, Johnsson-Smaragdi 1978a och 1978b, Windahl och Rosengren 1978).

1.2 TEORETISK BAKGRUND

1.2.1 TV en faktor i socialiseringsprocessen

Det nyfödda barnet har ingen föreställning om den värld det skall leva i. Den process under vilken människan förvärvar sig sin bild av den fysiska och den sociala verkligheten kallas socialiseringsprocessen. Detta begrepp kan definieras på följande sätt:

> De sociala processer som får till resultat att ett samhälles eller en grupps normer inplanteras eller internaliseras i medlemmarnas personligheter. Den huvudsakliga socialiseringen sker tidigt i en persons liv. Under själva barndomen lägges grunden för flertalet av de normer som styr mycket av individens beteende under det vuxna livet. En grupps eller ett samhälles stabilitet bygger åtminstone delvis på hur effektiv socialiseringen har varit och är. Att bryta mot en internaliserad norm är vanligtvis mycket påfrestande för en individs sinnesjämvikt och ofta förknippad med en personlig kris. (Andreasson et al 1971).

Vanligen skiljer man mellan den primära och den sekundära socialiseringsprocessen. Den förra, som äger rum under barndomen i samspel med föräldrar och andra individer i den närmaste omgivningen, är den viktigaste för människans personlighetsutveckling. Den senare, som innebär att individen lär sig de nya roller som är förknippade med hans eller hennes vuxenliv, är en livslång process. Vi lär oss t ex vår föräldraroll och vår yrkesroll, men också den roll som samhället eller den samhällsgrupp vi tillhör, förväntar vi skall spela när vi pensioneras.

En mycket stor del av den kunskap individen erhåller genom socialiseringsprocessen inhämtas med hjälp av kommunikation. Här ges detta begrepp en mycket vid definition: Social förmedling av information som kan vara direkt eller indirekt, verbal eller icke-

verbal (se t ex McQuail 1975, Thunberg et al 1979). I den primära socialiseringsprocessen uppstår den direkta kommunikationen i första hand med föräldrar och andra medlemmar av primärgruppen och inbegriper givetvis barnets egen förmåga till kommunikation. Senare utvidgas denna krets och omfattar i allt större utsträckning individer från samhället i övrigt.

Forskare som har beskrivit socialiseringsprocessen framhåller att även om föräldrarna kontrollerar den information barnen har tillgång till, kommer det ändå alltid i större eller mindre utsträckning att ske en förändring i attityder, normer och värderingar från generation till generation. Barn formar helt enkelt sin bild av verkligheten på ett annorlunda sätt än föräldrarna beroende på att de två generationerna växer upp under olika tidsperioder och därför i realiteten upplever olika världar.

Under perioder av snabba sociala och teknologiska förändringar kommer många föräldraattityder och föräldranormer helt enkelt inte att ha någon funktionell betydelse för den yngre generationen. För att individerna i denna skall kunna anpassa sig på ett för dem själva tillfredsställande sätt måste de bilda sig sin egen syn på verkligheten (se t ex Bandura 1969).

Även om individens föräldrar är av allra största betydelse under den primära socialiseringen kommer således även andra faktorer, så kallade socialiseringsagenter, så småningom att få allt större betydelse. Bland de mest betydande av dessa kan nämnas kamrater, skola och olika typer av massmedier (se Werner 1972, Brown 1974, Leifer et al 1974 och Nordlund 1976).

Innan radio och TV blev aktuella skulle barnen åtminstone ha lärt sig läsa innan den indirekta kommunikationen, som förmedlas genom olika massmedia, kunde bli en realitet att räkna med, när det gällde att bibringa individen intryck och kunskaper. I dagens samhälle finns emellertid dessa medier i de flesta hem, och olika undersökningar visar, att många barn redan från 2-3 års åldern

dagligen exponeras för denna kommunikationsform (se t ex v Feilitzen et al 1977).

Om den information som de erhåller genom TV-tittandet inte överensstämmer med den som ges i hemmet, ökar möjligheten att resultatet av socialiseringsprocessen förändras från generation till generation. För barnet självt kan detta givetvis ha både positiva och negativa följder, beroende dels på de program det exponeras för, dels givetvis också på de kunskaper och/eller värderingar som står till buds i hemmet.

TV och andra massmediers roll i denna process har beskrivits av forskare i Sverige och utomlands. I en bibliografi, "Mass Media and Socialization" (Halloran 1976), finns ca 1400 arbeten upptagna, och ändå fattas här en del av den produktion som under de senaste åren framlagts i t ex Norden.

Bland övriga aktuella bibliografier som tar upp arbeten om TV och mänskligt beteende och olika effekter, positiva såväl som negativa, av detta medium kan nämnas Liebert & Schwartzberg (1977), Comstock (1975), Comstock & Fisher (1975), Comstock & Lindsey (1975) och slutligen Comstock et al (1978).

I en artikel i Halloran (1976) kritiseras tidigare forskning inom området (McCron 1976). Denna kritik riktar sig dels mot en bristande begreppsdefiniering, dels mot den socialpsykologiska utgångspunkt som forskarna ofta har använt och som enligt McCron har resulterat i ett fragmentariskt och kortsiktigt perspektiv, som inte har kunnat integreras i en helhet.

I sitt arbete om ungdom och massmedier bemöter Anita Werner denna kritik. Hon anser att den är berättigad när det gäller begreppsdefinitionen och har själv i ovan nämnda arbete en mycket noggrann definition av socialiseringsbegreppet (Werner et al 1976). Denna definition är grundad på Berger och Lockmans tre grundsatser,

1 Samhället är en mänsklig produkt
2 Samhället är en objektiv realitet och

3 Människan är en social produkt. (Berger & Luckman 1966)

Innebörden i denna syn på socialisering är, att individen själv är aktiv och medverkande till resultatet av socialisationsprocessen, men att denna givetvis sker inom ramen för den sociokulturella miljö individen tillhör; här sätter de materiella strukturerna viktiga gränser (Werner et al 1976:14-16).

Enligt min uppfattning överensstämmer denna definition av socialiseringsbegreppet väl med det inledande resonemanget i detta avsnitt.

När det gäller bristerna hos de traditionella socialpsykologiska undersökningarna anser Werner att McCron delvis har rätt, men hon är inte överens med honom när det gäller att hitta nya vägar. McCron anser, att vi måste få fram ett teoretiskt och empiriskt helhetsperspektiv som gör det möjligt att utforska sambanden mellan massmedierna och socialiseringsprocessen i hela dess komplexitet. Enligt Werner skulle detta emellertid innebära en allt för stor risk, att man antingen tar alldeles för många förhållanden för givna eller att man i en empirisk undersökning försöker få med alla relevanta förhållanden, vilket på grund av socialiseringsprocessens allt omfattande natur skulle vara omöjligt. Dessa problem bör, enligt Werner, lösas genom koordinering av forskningen, bl a med gemensamma diskussioner mellan representanter för olika forskningsinriktningar som närmar sig detta problemområde från olika utgångspunkter (Werner et al 1976:1-2).

I föreliggande arbete utgår jag ifrån ett socialpsykologiskt perspektiv vilket ur sociologisk synpunkt innebär, att jag studerar ett socialt fenomen, i detta fallet TV, på individ- eller mikronivå. Med utgångspunkt från tidigare forskning inom området har arbetet inriktats på samspelet mellan å ena sidan barnens TV-vanor och TV-relationer och å andra sidan familjens socioekonomiska status, dess TV-vanor, normer och attityder samt barnens sociala relationer.

Undersökningen ingår emellertid som tidigare nämnts i ett större forskningsprogram "MEDIAPANEL" vilket bland annat innebär, att vi undersöker samma barn och deras mödrar tre gånger med ett tidsintervall av 3-4 år (1975, 1979 och 1981). Vid varje undersökningstillfälle kommer dels ovan nämnda variabler att studeras, dels tillkommer sådana som blir aktuella på grund av barnens växande mogenhet. Dessa berör bland annat barnens självbild och världsbild, deras yrkesplaner och samhällsuppfattning. Paneldesignen innebär dessutom att vi få en viss möjlighet att närmare utforska arten och riktningen av de kausalsamband som en tvärsnittsundersökning aldrig helt kan komma åt. När detta arbete är slutfört bör vi därför kunna få en säkrare uppfattning om det komplicerade samspelet mellan dessa variabelgrupper samt om massmediernas, främst TV:s, roll i detta samspel.

Som inledningsvis nämnts består programmet dessutom av ytterligare en panel av barn och ungdomar som ingår i en liknande undersökningsserie som genomförs i Växjö under åren 1976-1981. Detta innebär, att vi utöver fördelarna med vår paneldesign kommer att kunna göra tvärsnittsjämförelser i designet, t ex TV-vanor hos barn som går i tredje, femte, sjunde eller nionde klass 1978/79 samt "diagonala" jämförelser t ex mellan barn som går i femte klass födda 1965, 1967 och 1969. Slutligen kommer vi som tidigare nämnts att kunna jämföra TV:s roll för barnen i storstaden och i den mellanstora staden.

Genom att på detta sätt kombinera olika tvärsnittsundersökningar i två jämförbara paneler hoppas vi att kunna övervinna de olägenheter som bland andra McCron (1976) och Werner (1976) har uppmärksammat. (För olika tekniska problem i samband med panelundersökningar, se t ex McCullough 1978.)

Betydelsen av tvärsnittsundersökningar bör dock inte underskattas. De är värdefulla i sig själva; samhället behöver utan tvekan de kunskaper och fakta om barnens TV-beteende som blir resultaten av dessa kontinuerliga forskningsrapporter, och de ger vidare

möjlighet att specialstudera olika delom den av den övergripande frågeställningen. I detta arbete har sålunda sambanden mellan barnens emotionella status och deras TV-beteende behandlats relativt utförligt.

Diskussionen kring TV:s roll i socialiseringsprocessen måste oberoende av forskningsinriktning vara relaterad till barnens TV-vanor och relationer. D. F. Roberts (1973) från vilken en del av de inledande synpunkterna i detta avsnitt har hämtats, framhåller med stöd av olika forskningsresultat, att man kan urskilja två olika grupper av faktorer som bestämmer barns mediabeteende.

1. Familjens socialiseringsmönster vilket inkluderar både föräldrars och syskons mediavanor samt de värderingar som är knutna till detta beteende.

2. Barnets personliga och/eller sociala problem.

Roberts poängterar att den senare faktorn i stor utsträckning är beroende av den förra.

I sitt arbete om den nordiska forskningen kring barn och TV i socialiseringsprocessen framhåller även Cecilia von Feilitzen, att föräldrars TV-beteende och deras attityder till mediet har ett stort inflytande på TV-vanorna hos de allra flesta barn i förskoleåldern. Vidare framhåller hon att de barn som i sina normer och värderingar tar intryck från TV, främst är sådana som inte redan har bildat några fasta attityder d v s yngre barn och barn som växer upp i en normfattig miljö (v Feilitzen 1976).

I det följande ges en kort översikt dels över de forskningsresultat som ligger till grund för ovanstående uttalande, dels över nyare forskningsrön inom samma område.

1.2.2 Relationer mellan familjens socialiseringsmönster och barnens mediabeteende

I de båda bekanta undersökningarna av Himmelweit et al (1958)

och av Schramm et al (1961) fann man, att barns mediavanor är högt korrelerade med föräldrarnas. Den senare undersökningen visade dessutom, att barn med äldre syskon började titta på TV tidigare än andra. Vidare påvisade man samband mellan mediabeteende och socialgrupp, vilket ger belägg för att det finns olika normer för detta beteende inom olika grupper och att barn lär sig dessa och anpassar sig till dem.

Klapper (1960) diskuterar också massmediernas roll i socialiseringsprocessen. Även han framhåller familjens och övriga gruppers inflytande på barnens mediabeteende. Han påpekar dessutom de svårigheter som måste uppstå, när man försöker fastställa mediernas inflytande. Bland annat framhäver han, att de individer som påverkar barnet själva är exponerade för olika medier och därför givetvis påverkade av dessa.

I USA genomfördes i slutet av 60-talet och början av 70-talet ett mycket stort undersökningsprojekt av TV:s inflytande på det sociala beteendet. I den rapport som publicerades i januari 1972 "The Surgeon General's Report" har man speciellt fokuserat sig på eventuella effekter av våldsinslag på barns aggressiva beteende. Många av de ca 60 undersökningsrapporter som publicerades i samband med detta projekt ger stöd för de påståenden som redovisats ovan (Comstock, Rubinstein & Murray 1972).

Bland andra visade Stevenson (1972), att förskolebarns TV-vanor var relaterade till socialgruppstillhörighet och föräldranormer. Barn från lägre socialgrupper hade större inflytande över sitt eget TV-tittande; de såg TV oftare än andra barn och var i mindre utsträckning utsatta för föräldrarnas inblandning över TV-tittandets frekvens och oro över programmets innehåll.

Att amerikanska småbarns TV-vanor influeras av familjens socialiseringsmönster påvisades också av Stein et al (1972), som bl a fann två olika mönster för barnens TV-tittande, som var relaterade till deras sociala bakgrund. Det ena som karakteriserades av en-

dast lite TV-tittande och nästan uteslutande barnprogram var bl a relaterat till högre socialgruppstillhörighet, medan det andra mönstret som karaktäriserades av mycket TV-tittande, röran-de alla typer av program, även våldsprogram, var relaterat till lägre socialgruppstillhörighet.

Vidare påvisade Lyle och Hoffman (1976) att det fanns skillnader i programpreferenserna mellan olika etniska grupper redan bland de 3-5 åriga förskolebarnen.

Redan 1964 visade både Brolin och Linné, att svenska småbarns TV-vanor var starkt förankrade i familjens TV-vanor, och dessa resultat har sedan följts upp och bekräftats av en rad undersök-ningar som utförts vid Publik- och Programforskningsavdelningen inom Sveriges Radio (PUB). I dessa har man, som tidigare nämnts, också påvisat samband mellan föräldrarnas attityder och barnens TV-beteende. Ju mer föräldrarna tycker de får ut av sitt TV-tit-tande och ju mer positiva de är till detta medium, desto mer tit-tar barnen.

Vidare har man påvisat samband både mellan familjens socialgrupps-tillhörighet och barnens TV-tittande och mellan föräldrarnas ut-bildningsnivå och detta beteende. Barn till föräldrar med lägre socioekonomisk status och med lägre utbildning tittar mer på TV än barn till föräldrar med högre sådan status (se t ex Brolin 1964, Linné 1964, v Feilitzen och Linné 1968, Linné 1969, v Fei-litzen 1976, Filipson 1976 samt v Feilitzen et al 1977).

I en undersökning som utfördes för Danmarks Radio av Kofoed, Lin-né och Richardt (1974) påvisades på samma sätt samband mellan förskolebarns TV-beteende och föräldrarnas utbildningsnivå och liknande resultat från Norge har rapporterats av Werner (1973).

1.2.3 Relationer mellan barnens personliga och/eller sociala problem och deras mediabeteende

Tidigare forskning har påvisat, att barns mediavanor i stor ut-

sträckning påverkas av interpersonella problem, vare sig dessa finns inom familjen, inom kamratgruppen eller inom båda. Många undersökningar visar, att frustrerade barn använder media som en lättillgänglig flykt undan en svår verklighet.

En annan aspekt på samma tema har utvecklats av forskare som har använt sig av begreppet socialiseringstomhet. Dessa anser att barn med en torftig uppväxtmiljö, med antingen för få eller för många varandra motstridande normer, i större utsträckning än andra använder media som en normkälla i sin socialiseringsprocess.

Bailyn fann, att barn som antingen var rädda för att inte bli accepterade i en kamratgrupp eller för att få för låg status i denna och som dessutom fick höga poäng på ett test som mätte deras önskan om att vara helt oberoende, i större utsträckning än andra barn föredrog TV-program i vilka det förekom en aggressiv hjälte.(Bailyn 1959).

Himmelweit och hennes kolleger påvisade, att otrygga barn t ex barn med svåra hemförhållanden, barn som hade svårt att få kamrater eller som kände sig utstötta av kamratgruppen, tenderade att bli storkonsumenter av TV och hade dessutom en benägenhet att i större utsträckning än andra barn välja program med s k eskapistiskt innehåll. Vidare gick dessa barn på bio oftare än sina kamrater (Himmelweit et al 1958).

Wolf och Fiske (1948-49) fann, att otrygga, missanpassade barn hade större benägenhet att bli storförbrukare av seriemagasin.

Riley och Riley (1951) påvisade, att barn vars önskan om att tillhöra en kamratgrupp inte uppfylldes, visade en preferens för TV-program vars innehåll karakteriserades av våld och aggressivitet.

Maccoby (1954) fann, att amerikanska medelklassbarn i vilkas hem det härskade en kylig atmosfär förenad med många föräldraförbud, tenderade att se mer TV än sina jämnåriga. Ett liknande samband fanns inte hos barn från arbetarklassen. Författaren anser, att detta beror på att föräldrarna i denna grupp ser mer TV än för-

äldrarna i den förut nämnda gruppen. Dessa barn kan därför inte använda TV-tittandet som ett medel att komma ifrån föräldrarna.

Schramm och hans kolleger (1961) konstaterade, att konflikter med föräldrar, manifesterade i bristande överensstämmelse i framtidsaspirationer, var relaterade till olika mediavanor. Ju högre grad av konflikt desto större blev tendensen att barnet använde de mediaformer som dessa författare benämner fantasimedia, d v s TV, radio och film och desto mindre blev tendensen att använda de så kallade realitets-media d v s böcker och tidskrifter. Om en sådan konflikt kombinerades med en kamratkonflikt, blev detta mönster ännu mer uttalat.

Vidare diskuterar dessa författare en undersökning av Rede i vilken påvisades, att missanpassade barn som var intagna på ett hem för barn med brottsligt beteende, fick sömnrubbningar, när de såg TV-program med ett vänligt, harmoniskt innehåll som visade varma familjerelationer. De påmindes här om vad de själva hade gått miste om, och dessa program, som hade en positiv effekt på mindre missgynnade barn, fick på grund av dessa barns speciella bakgrund och behov en traumatisk effekt (Schramm et al 1961).

Att TV:s effekter på småbarn även de är relaterade till interpersonella problem påvisades av Stein et al (1972) som fann, att TV-program med ett aggressivt innehåll hade negativa effekter endast på barn, som initialt hade utvisat ett aggressivt beteende. Vidare fann Lyle och Hoffman (1972) att amerikanska barn i första klass, som såg mer TV än sina kamrater, lekte mindre än dessa, även om de tyckte bäst om denna aktivitet. Dessa författare framhäver på samma sätt som Maccoby riskerna för att TV-tittandet för dessa barn blir dysfunktionellt i förhållande till de sociala aktiviteterna.

Även Murray (1976), som undersökte 5-6 års pojkars TV-vanor, fann, att de som hade en mycket hög TV-konsumtion kunde karakteriseras som fysiskt aktiva men socialt passiva barn; denna passivitet

gjorde sig gällande även i själva TV-situationen. Han fann dessutom, att barn som redan i tre års åldern var karakteriserade som passiva, i större utsträckning än andra blev storförbrukare av TV.

Noble, som också diskuterar dessa problem, har åsikter som ofta avviker från andra forskare. Han argumenterar bland annat mot Maccobys inställning, att barnens användning av TV-underhållning (fantasy-programmes) blir dysfunktionell i förhållande till de verkliga sociala aktiviteterna. I stället framhäver han, att detta beteende kan vara barnets enda möjlighet att komma ifrån en frustrerande verklighet, och att dessa program dessutom kan ge barnen mycken värdefull kunskap om det samhälle han/hon lever i.

Att det finns samband mellan barnens problem och deras sätt att framför allt interagera med individerna på skärmen är Noble däremot mycket medveten om. När det gäller barn i förskoleåldern har han bland annat i olika undersökningar påvisat samband mellan barnens kamratkontakt och deras relationer till individerna på TV-skärmen (Noble 1975).

I Sverige har Olof Elthammar (1967) undersökt emotionella reaktioner inför mycket aggressiva filmer hos 11, 13, 15 och 18 års grupper av barn och ungdomar. Han fann, att det inte var intensiteten i de omedelbara känsloreaktionerna vid filmvisningen som var avgörande för effekterna av denna, utan främst barnets förmåga att bearbeta de framprovocerade känslorna. Här fanns klara skillnader mellan åldersgrupperna. Hos de yngsta barnen påvisades långvariga ångestreaktioner även hos pojkar och flickor med välbalanserad personlighet och låg symtombelastning. I övriga åldersklasser framkom utdragna belastningsreaktioner endast hos flickor som uppvisade en kombination av hög symtombelastning och en personlighet med växlande grad av tvångsmässighet. Slutligen fann Elthammar, att ungdomar med anpassningssvårigheter skattade huvudpersonernas aggressiva känslor signifikant högre än vad de socialt anpassade grupperna gjorde.

1.2.4 Socialiseringstomhet och TV-beteende

Inom skilda miljöer härskar skilda normer, vilket ger upphov till skilda beteendeformer. Somliga miljöer karakteriseras emellertid av ett bristfälligt normsystem, och olika forskare har diskuterat om barn som växer upp i en sådan omgivning i större utsträckning än andra använder TV som normkälla i sin socialiseringsprocess.

När det gäller barn i förskoleåldern fann Stein och hennes kollegor, att de som hade ett begränsat beteendemönster i större utsträckning än andra barn använde TV som modell för sitt eget handlande. Barn från lägre socialgrupper ökade samarbetet med andra efter att ha sett prosociala program. På barn från högre socialgrupper hade samma program inte samma effekt. Dessa barn hade, enligt författarna, redan lärt sig ett sådant beteende, och deras umgängesform påverkades därför inte av ett sådant programinnehåll. Författarna använder sig av termen "socialization-void" och framhäver det väsentliga i att de lyckades påvisa, att TV kan spela en roll även när det gäller att lära barn en positiv social utveckling (Stein et al 1972).

Som tidigare nämnts har Anita Werner i Norge framhävt TV:s roll i socialiseringsprocessen. Hon anser, att detta mediums funktion i denna process kan jämföras med skolans, vilket innebär, att den tillkommer både som en ersättning och ett supplement till familjens socialiserande verksamhet. Werner påvisade, att barn som hade en svag förankring i en kulturell miljö i större utsträckning än andra barn påverkades av TV. Yrkesvalet bland de samiska eleverna påverkades mest bland dem som var svagt förankrade i den samiska kulturen. Barn som tillhörde grupper i vilka yrkesplanerna var fast förankrade i hem och miljö, förblev opåverkade av TV när det gällde val av framtidsyrke; detta gällde pojkar vars fäder var högre funktionärer och pojkar vars fäder var rensamer (Werner 1972). McIntyre och Teevan (1972) påvisade i en undersökning om TV-våld och avvikande beteende, att ungdomar som var dåligt integrerade i hem och kamratkrets i större utsträckning än andra

använde TV som socialiseringsmodell. Dessa författare påpekar dessutom, att det bland amerikanska forskare finns två olika uppfattningar om orsakerna till att våldsinslag på TV har mest negativa effekter på barn, som redan har ett avvikande beteende.

Schramm och hans kolleger (1961) och med dem även Himmelweit et al (1958) och Halloran et al (1970) anser, att individens primära socialiseringsmiljö är så "stark", att innehållet i olika TV-program inte radikalt kan förändra de attityder och det beteende, som är grundlagt i denna process. Medierna kan endast förstärka redan existerande normer, ur samhällets synpunkt positiva såväl som negativa. Om barnet i sin miljö är van vid ett aggressivt utspel, kan ett sådant beteende förstärkas genom våldsinslag i TV-programmen. Däremot anser dessa forskare att barn i allmänhet inte lär sig ett kriminellt beteende genom att titta på dessa program.

Till grund för den andra uppfattningen om TV-våldets inflytande på barn ligger Banduras teori om "Observational learning". I denna betonas skillnaden mellan "acquisition = tillägna sig" och "performance = utförande" vilket mycket kortfattat innebär, att barn mycket väl kan ha lärt sig ett observerat beteende, utan att för den skull omedelbart använda sig av denna kunskap. I en serie experiment visade Bandura, Ross och Ross (1963), att barn som såg att ett aggressivt beteende bestraffades reagerade annorlunda, än barn som såg detta beteende bli belönat. De förra imiterade i mindre utsträckning den observerade modellen. Om man däremot uppmanade barnen att berätta vad de hade sett och belönade bra minneskunskaper, fanns det inga skillnader mellan de båda grupperna.

I den amerikanska medelklassen börjar socialiseringsmönstret mot aggressivitet mycket tidigt (Roberts 1973). Barn som växer upp i en miljö, som har internaliserat dessa normer upplever därför tidigt, att ett sådant beteende är förenat med negativa sanktioner, d v s det bestraffas. Barn som växer upp i en mer normfattig mil-

jö lär sig inte detta på samma sätt. Man kan därför, om man utgår ifrån Banduras förklaringsmodell, anta att detta kan vara en bidragande orsak till att de i större utsträckning använder de kunskaper, de har fått genom att se dessa program.

Medan Schramms analys av problemet förklarar hur olika miljöer skapar olika normer och därmed ger upphov till olika beteendeformer, stämmer Banduras teori med antagandet; att ungdomar som växer upp i en normfattig miljö i större utsträckning än andra använder TV som modell för sitt eget beteende.

Övriga teorier kring både kortsiktiga och långsiktiga effekter av TV-våldet diskuteras i kapitel 5 i vilket sambanden mellan barnens personliga och/eller sociala problem och deras TV-vanor och relationer analyseras.

Under de senare åren har en mera allmän diskussion växt fram om en tilltagande normlöshet i samhället och eventuella samband mellan detta fenomen och barns och ungdomars TV-beteende och relationer.

I vårt industrialiserade samhälle isoleras barnen i stor utsträckning från de vuxnas värld. Barnen tillbringar dagarna i sina institutioner, föräldrarna går var för sig till sina arbeten, man träffas på kvällen, oftast framför TV, och barnen umgås endast i liten utsträckning med vuxna individer utanför den lilla kärnfamiljen. Denna bild av barnens situation i dagens samhälle, som när den utvecklats extremt har benämnts barnalienation, finns beskriven av forskare både inom Sverige och utomlands. I Sverige har Barnmiljöutredningen lett fram till ett stort antal rapporter om barns levnadsförhållanden. Den främsta uppgiften för denna statliga utredning var att göra en deskriptiv analys av barnens levnadsförhållanden och förändringar i dessa i syftet att ge underlag för en åtgärdsinriktad diskussion om barnens förhållanden. (Utredningens betänkande "Barnens livsmiljö" finns i SOU 1975:30, övriga rapporter från utredningen som har särskild relevans för

detta arbete är SOU 1975:31, 33, 34, 37 och 38. Se dessutom Gasslander et al 1974 och Liljeström 1977.)

TV:s roll i denna situation har också diskuterats och i boken "Blunda inte för barnens tittande" har v Feilitzen och Filipson analyserat den funktion TV kan få för barn som befinner sig i denna situation och som dessutom i mindre utsträckning än andra har fasta normer att rätta sig efter.

> Samtidigt som barnen har befriats från slitsamma försörjningsplikter - och fått ökad frihet, längre fritid och längre barndom - har de inte fått ansvar för något annat i stället eller några meningsfulla uppgifter. Barn umgås mycket med kamrater och har bristande kontakter med vuxna - främst män, gamla och vuxna i olika yrkesroller. Men det faktum att barn fått stor självständighet betyder inte, att föräldrarna låter bli att påverka dem. Att inte ta ställning eller inte tala om vad man själv tycker, visar också på en levnadsattityd som barn kan ta intryck av. Samtidigt bereds plats för andra påverkningskällor. Eftersom barn är utsatta för många och motstridande normer, brist på entydiga modeller finns stort utrymme för konsumtion, kommersiell påverkan och inflytande från massmedierna. Barn är dessutom mer påverkbara än vuxna (v Feilitzen, Filipson och Schyller 1977:104-105).

En liknande diskussion finns hos Noble, och även denne författare framhäver, att TV blir normgivande främst för de barn och ungdomar som har för få kontakter med vuxna i det verkliga livet (Noble 1975).

1.2.5 Sex-åringars mentala utvecklingsnivå och TV-tittandet

Vill man studera hur individens mediavanor växer fram är det följdriktigt att börja med de riktigt små barnen som dessutom utgör en känslig och därför ur forskningssynpunkt angelägen grupp. Deras bristande förmåga att skilja mellan fantasi och verklighet innebär bland annat, att de har svårt att distansera det som sker på TV-skärmen eller filmduken från sin egen verklighet. Vidare är de, som tidigare nämnts, mer mottagliga för intryck, då deras normsystem givetvis inte kan vara lika utvecklat som hos äldre barn. Därför har många forskare ansett, att effekterna av TV

och/eller film blir större ju yngre barnen är (se t ex Himmelweit et al 1958, Schramm et al 1961, Furhammar 1965, Stein et al 1972 och Noble 1975).

Barns förmåga att förstå händelser och händelseförlopp i olika TV-program är givetvis också relaterat till deras mentala utveckling, och enligt Piaget (1968) är det barnens kronologiska ålder som är den mest betydande faktorn i denna process. Med utgångspunkt från denna forskares utvecklingsteori har Noble (1975) analyserat olika åldersgruppers tolkning av innehållet i TV. Hans slutsatser är, att barn och ungdomar inom varje av Piagets tre utvecklingsstadier, från ca 2 år till vuxen ålder, upplever TV på sitt speciella sätt.

Dessa utvecklingsstadier är:

1. Den preoperationella perioden (ca 2.0 - 7.0)
2. De konkreta (tanke) operationernas period (ca 7.0 - ca 11.0 - 12.0)
3. De formella (tanke) operationernas period (ca 11. - 12.0 - vuxen ålder). (Piaget 1968)

Då det empiriska materialet i föreliggande undersökning hänför sig till barn som befinner sig på gränsen mellan den första och den andra av dessa perioder, koncentrerar jag den fortsatta framställningen på dessa två perioder.

Den preoperationella perioden karakteriseras av att barnen är mycket egocentrerade. Detta innebär att de endast kan se saker och ting utifrån sin egen synvinkel. De betraktar sig som varande i centrum för alla händelser och många barn i detta stadium anser sig dessutom vara orsak till dessa. De har svårt att skilja mellan dröm och verklighet och tror, att även andra människor upplever deras drömmar. Vidare lever barn i detta stadium helt i nuet, för dem existerar endast den givna, synliga situationen. Denna egocentricitet i barnens tankeförmåga präglar enligt Noble deras TV-tittande på fem olika sätt.

1. Barnen engagerar sig i TV-tittandet på det viset, att de antingen tycker väldigt mycket om, eller också tycker väldigt illa om det de ser, det finns inget mitt-emellan. Barn från 2 till 5 år kan inte uppfatta individer på TV som "grå", de är antingen "svarta" eller "vita". Alla cowboys är snälla och alla indianer är onda.

2. Då barnen har svårt att skilja mellan inre och yttre upplevelser, d v s mellan dröm och verklighet och mellan fantasi och verklighet, införlivar de också det som händer på TV med sina "verkliga" upplevelser. Vidare har de svårt att föreställa sig, att människor kan spela teater och tror därför, att dockor och djur på skärmen är levande och existerar utanför TV-rutan och till och med kan komma och prata med dem på natten. Detta är vanligt hos barn i början av det preoperationella stadiet, men denna tro på att dockorna är levande och djuren kan tala sjunker långsamt medan barnen blir äldre och gradvis lär sig att skilja mellan fantasi och verklighet även på TV.

3. Barnen föreställer sig att antingen de själva eller deras kamrater tar del i TV-programmen. Frågar man barn i denna åldersgrupp vilka personer som varit med i ett program de sett, anger de ofta individer i sin egen omgivning. Då många barn i det preoperationella stadiet anser, att de själva är orsak till vad som händer och sker omkring dem, vill de också utgå ifrån att de påverkar händelserna på TV-skärmen. Deras bristande förmåga till inlevelse i andras situation innebär dock, att de inte identifierar sig med individerna på skärmen, utan i stället agerar tillsammans med dessa.

4. Små barn klassificerar objekt, både i verkligheten och på TV-skärmen, på ett för dem själva speciellt sätt. Under detta stadium definierar barnen bland annat objekten efter var de befinner sig. När det sker en scenförändring i ett TV-program och samma individ ses i en ny situation vill barnen därför gärna tro, att det rör sig om en annan individ än den som de såg förut.

Noble har bland annat visat, att barn under sex år som såg samma

individ vecka efter vecka i samma program, men i olika situationer, inte alltid var klara över att det rörde sig om samma person.

5. Då dessa barn tänker prelogiskt, beroende på att deras hjärna ännu inte är mogen att klara de totala logiska möjligheter som sedan blir tänkbara, kan de inte utföra vad Piaget kallar reversibla tankeoperationer. Detta innebär, att de inte kan förstå att de olika momenten i ett händelseförlopp är relaterade till varandra. När det gäller TV-programmen har de därför inte förmågan att sammanfoga början, mitten och slutet på dessa. Barnen uppfattar programmen mer som en rad episoder utan något sammanhang.

Förmåga till reversibla tankeoperationer blir möjlig för barnen först när de övergår till de konkreta tankeoperationernas stadium. Under denna period organiseras barnens kognitiva erfarenheter i sammanhållna enheter med en fast struktur, så att barnet reagerar systematiskt på omvärldens konkreta stimuli. Barnens tankevärld är inte längre bunden till nuet, det blir möjligt för dem att förutsäga händelser på ett sätt som är helt omöjligt för de yngre barnen. Enligt Piaget sker denna övergång nästan som en kognitiv revolution, ett påstående som Noble anser han får belägg för, just när det gäller skillnaden mellan fem- och sexåriga barns förmåga att förstå händelseförloppet i olika filmer.

Han lät barn i olika åldrar se på tecknade filmer som stoppades före slutet, gärna i ganska kritiska situationer. Barnen tillfrågades sedan om de trodde filmen var färdig. De resultat som Noble redovisar både från Amerika och Canada visar, att det sker en förändring i barnens förmåga att förstå ett händelseförlopp just vid sex års ålder. Liknande undersökningar som tidigare utförts i Frankrike och Tyskland har emellertid visat, att denna förändring då och där tycks ha skett först vid 7 år eller ännu senare (Zazzo 1951, Gerhartz-Franck 1955; jfr Furhammar 1965 och Noble 1975). Med tanke på att barn i dagens samhälle har mycket större visuell vana än för 20-25 år sedan, då dessa undersökningar utfördes, är

dessa skillnader inte så anmärkningsvärda.

I en annan undersökning lät Noble barn i åldern från 5 till 8 år ordna bilder från olika filmer i rätt ordning. Resultaten visade, att barnens förmåga att rätt återge händelserna i en film gradvis ökar under hela perioden, och att denna förmåga också är starkt relaterad till barnens intelligens (hur denna mätts har författaren inte angett i detta sammanhang; Noble 1975:100).

Även svenska undersökningar har påvisat liknande resultat. Bland andra visade Ingegerd Rydin, att det fanns klara skillnader i 5- och 7-åriga barns förståelse, både av fakta och händelseförlopp i ett stillbildsprogram. Den största skillnaden mellan grupperna fanns när det gällde den sistnämnda förmågan. Men författaren framhäver, att det fanns stora individuella skillnader inom de båda åldersgrupperna (Rydin 1977).

Noble anser, att den mentala utvecklingen i de konkreta tankeoperationernas period påverkar barnens TV-tittande främst på följande sätt:

1. Barnen kommer på ett helt annat sätt att kunna förstå handlingen i ett TV-program.
2. Barn som upplever att de bemästrar nya kognitiva områden blir emellertid så absorberade av sin nya logiska förmåga, att deras egocentricitet ökar. Detta innebär, att barnen i början av detta stadium kommer att vara koncentrerade på speciella händelser i ett TV-program och inte på handlingen som sådan. Förmågan att korrekt återge händelserna i ett TV-program ökar emellertid gradvis under hela perioden.
3. Då barnens egocentriska inställning endast avtar långsamt under detta stadium kan man utgå ifrån att barnens förmåga att se saker och ting från andra människors synvinkel först är fullt utvecklad under slutet av denna period, d v s vid 11—12 års åldern. Detta innebär att barn under 11 år endast har möjlighet att förstå TV-personernas konkreta, fysiska beteende och inte de känslor och motiv som ligger bakom detta. På samma sätt är dessa barn för

små att förstå eventuella symboler som film eller TV-program vill förmedla på ett indirekt sätt.

Utöver den kronologiska åldern och barnens intelligens kommer socialgruppstillhörighet att i allt större utsträckning få betydelse för deras förmåga att fullt ut förstå handlingen i ett TV-program.

När det gäller barnens socialgruppstillhörighet visar olika undersökningar, att medelklassmödrar i större utsträckning än mödrar från arbetarklassen pratar och diskuterar med sina barn. Enligt Noble kan vi därför förvänta oss liknande skillnader när det gäller TV-programmen. Medelklassens socialiseringsmönster innebär, att barnen i större utsträckning uppmanas att förstå innehållet i dessa. Detta bekräftas av resultaten i föreliggande undersökning (se avsnitt 2.5.2).

Ovanstående analys av sambanden mellan barnens mentala mognadsnivå och deras förståelse av innehållet i olika TV-program har hämtats från Noble (1975: 82-105). Med utgångspunkt från denna diskussion kan vi nu göra en sammanfattning av hur TV-upplevelserna kan gestalta sig för våra 6-åriga förskolebarn.

Jag antar, att en del av de undersökta barnen fortfarande befinner sig i den preoperationella perioden, medan en annan del befinner sig i första stadiet av den konkreta perioden.

De barn som befinner sig i det förstnämnda stadiet kan ännu inte fatta händelseförloppet i ett TV-program utan upplever detta som en rad episoder, i vilka deras fantasi mycket väl tillåter dem själva och deras kamrater att deltaga. När barnen kommer i det konkreta stadiet kan de på ett helt annat sätt förstå, att programmet har en handling. Under den första delen av denna period är de dock fortfarande mest fokuserade på händelserna i programmet och inte på handlingen som sådan.

Barn som befinner sig i det preoperationella stadiet kan endast se saker och ting från sin egen synvinkel och har därför en myc-

ket stereotyp uppfattning om andra människors karaktär. Förmågan att förstå andra människors känslor och därmed deras motiv till ett bestämt handlande växer långsamt fram under den konkreta perioden. Detta innebär, att våra sex-åringar kan förstå vredesutbrott och gräl som förekommer mellan TV-personer, de förstår också att man gör varandra fysiskt illa och de kan även förstå att människor är glada och lyckliga, när de uttrycker detta direkt. Däremot förstår de inte det känslomässiga samspelet mellan TV-individer som inte uttrycks direkt i ett yttre beteende utan kommer till uttryck i en symbolisk handling.

Förmågan att förstå handlingen i ett TV-program, liksom förmågan att fatta TV-individernas motiv och känslor, är enligt Noble också relaterade till socialgruppstillhörighet och till deras kamratrelationer. Det är emellertid först i slutet av den konkreta perioden som de flesta barnen kan förstå motiven bakom TV-individernas handlingar.

1.3 UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE

Den empiriska analys som ingår i denna undersökning bygger som tidigare nämnts på data från en surveyundersökning som hösten 1975 genomfördes i Malmö med 253 par förskolebarn och deras mödrar samt med barnens förskollärare. Undersökningen genomfördes med tillstånd från sociala centralnämnden i Malmö, barnens föräldrar samt föreståndarna på de förskolor som barnen vistades på. Den föregicks av dels en postenkätundersökning, dels en pilotstudie.

1.3.1 Postenkät

Postenkäten ägde rum under januari och februari 1975. Syftet var främst att konstruera skalor som möjliggjorde en mätning av föräldrarnas inställning till TV och till deras förskolebarns TV-beteende. Enkätformuläret skickades till 250 föräldrar med barn födda 1968 och 1969. Det slumpmässiga urvalet drogs, med tillstånd från barnhälsoöverläkaren i Malmö, ur Malmö barnavårdscent-

ralers register över barn som hade kallats till 4-års kontroll. Detta register hade valts då det gav tillgång till båda föräldrarnas namn och vi hade en önskan, att vårt föräldrastickprov skulle bestå av hälften fäder och hälften mödrar. För barn födda 1968 var detta stickprov mer än två år gammalt och för barn födda 1969 mer än ett år gammalt. Flyttningsfrekvensen blev därför mycket stor. Med hjälp av Malmö folkbokföringsregister lyckades det dock att nå alla föräldrar.

Efter två kravbrev, som skickades med två veckors mellanrum blev slutresultatet 193 kodifierbara svar, vilket ger en svarsfrekvens på 77 procent. Svar inkom från 85 fäder och 108 mödrar; det "sneda" resultatet berodde på att 12 mödrar hade svarat i stället för fäderna. Då det var barnen och inte föräldrarna som utvaldes slumpmässigt, har detta fel inte bedömts så allvarligt, att svaren borde utgå ur materialet. Fenomenet upprepades emellertid under den pilotstudie som genomfördes under våren, och vi bestämde därför, att vi i huvudundersökningen endast skulle hänvända oss till mödrarna.

1.3.2 Pilotstudie

En pilotstudie genomfördes i april 1975, denna bestod av 100 par föräldrar-barn, som drogs från sex olika förskolor under Malmö kommuns förvaltning. Svarsprocenten blev 81 procent, men något generaliserbart urval var det inte frågan om. Syftet med denna undersökning var dels att utpröva de skalor som hade konstruerats med utgångspunkt från enkätundersökningens föräldrasvar, dels att testa de två intervjuformulär som konstruerades inför denna undersökning och av vilka särskilt barnintervjun hade ägnats stor omsorg. Båda dessa studier utgjorde sålunda förberedelser till huvudundersökningen.

1.3.3 Huvudundersökning

1 juli 1975 trädde lagen om allmän förskola i kraft. Detta inne-

bar, att alla kommuner i landet blev skyldiga att tillhandahålla plats i förskola för samtliga 6-åringar. Förskola är ett gemensamt namn för daghem, i vilka barnen vistas största delen av dagen, och deltidsgrupper, i vilka barnen vistas tre timmar antingen för- eller eftermiddag.

Samtliga malmöbarn födda 1969 var därför registrerade hos socialförvaltningen i denna kommun, och med vederbörligt tillstånd drogs ett slumpmässigt urval på 325 barn ur detta register. Då antalet barn som vistades på daghem var betydligt mindre än de båda andra grupperna fördubblades urvalssannolikheten för daghemsbarnen.

Vid den statistiska bearbetningen av materialet korrigerades detta förfaringssätt med hjälp av en viktning av de båda andra grupperna. Fördelningen av barnen i de tre förskolegrupperna framgår av tabell B.1.1.

Urvalsförfarandet innebär, att resultaten kan generaliseras till alla förskolebarn i Malmö, som vistas på kommunens förskolor. (Enligt uppgift från socialförvaltningen utgör dessa 98% av populationen 6-åringar i Malmö.) Resultaten kan i viss mån antas gälla för denna ålderskategori förskolebarn även i andra svenska städer. Mödrarna intervjuades i sina hem av studerande på B-nivå i sociologi vid Lunds universitet. Barnen intervjuades på förskolan av kvinnliga intervjuare med tidigare erfarenhet av barn. (Jag utförde själv ungefär hälften av samtliga barnintervjuer.) Samtidigt med att barnen intervjuades ifyllde deras förskollärare ett skattningsschema som, tillsammans med mödrarnas upplysningar och barnens egna svar, skulle ge oss möjlighet att bedöma om barnen hade sociala och/eller individuella problem.

Tabell 1.1 Beskrivning av urvalet.

Ursprungligt urval N = 325		
Ingår ej i samplet:	n	
Moderlösa	2	
Slutat förskolan	4	
Överflyttat till FUB:s förskola	1	
Finskspråkig förskola	6	
Avflyttade från Malmö	9	
Summa	22	%
Slutligt urval	303	100
Intervjuade mödrar och barn	253	83,5
Vägrare	50	16,5
Summa	303	100,0

Som framgår ur tabell 1.1 omfattade det ursprungliga urvalet 22 individer som av olika skäl inte längre tillhörde populationen; "barn födda 1969, inskrivna i Malmö kommuns förskolor och deras mödrar". Svarsprocenten i det slutliga urvalet bland barn och mödrar blev 83,5 procent. Av dessa barns förskollärare besvarade 248 skattningsschemat. 2 förskollärare vägrade att fylla i detta, 2 mödrar tillät ej att detta blev gjort, och slutligen ansåg en förskollärare, att hon kände barnet i fråga för litet. Inte minst med tanke på samplets komplicerade natur bör man anse 248 helt kompletta svarsalternativ av 303 möjliga (82 procent) som ett helt acceptabelt resultat.

De data vi hade om vårt urval innan undersökningens genomförande medgav endast en enkel bortfallsanalys. Förskolornas placering inom Malmös fem olika socialdistrikt bildar utgångspunkt för de resultat som redovisas i tabell 1.2. Av denna framgår att den största frekvensen vägrare finns inom socialdistrikt 1 som omfat-

tar en stor del av dels de centrala, dels de västra stadsdelarna. Den lägsta frekvensen vägrare finns inom socialdistrikt 5 som omfattar en stor del av de nyare bostadsområdena i de södra stadsdelarna. Andelen vägrare i distrikt 3 och distrikt 4 är 17 respektive 14 procent. Bortfallet är alltså lägst i de mest segregerade områdena vilket bör reducera dess eventuella effekt på det slutliga stickprovets socioekonomiska sammansättning.

Tabell 1.2 Frekvensen vägrare i Malmös fem sociala distrikt. N = 303

	Sociala distrikt				
	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %
Vägrare	36	22	17	14	12
Intervjuade	64	78	83	86	88
Summa	100 (38)	100 (28)	100 (92)	100 (57)	100 (88)

Vidare framgår det av tabell 1.3 att skillnaden i detta avseende mellan det ursprungligen dragna urvalet och det faktiskt erhållna stickprovet är obetydligt.

Tabell 1.3 Jämförelse mellan faktiskt stickprov och ursprungligt urval med avseende på fördelning över sociala distrikt.

Sociala distrikt	Stickprov %	Urval %
1	8	10
2	10	10
3	32	32
4	20	19
5	30	29
Summa	100 (253)	100 (303)

Barnens förskoleplacering påverkade inte alls vägrar-frekvensen, medan däremot mödrarnas födelseort visade sig ha viss inverkan. Som framgår av tabell 1.4 har invandrarna högre svarsprocent än de infödda svenskarna. Eftersom invandrargruppen är så pass liten påverkas dock den totala svarsfördelningen endast obetydligt härav (jfr tabell 1.5).

Tabell 1.4 Frekvensen vägrare bland invandrare och infödda svenskar.

	Födelseort	
	Utom Sverige %	Inom Sverige %
Vägrare	3	20
Intervjuade	97	80
Summa	100 (48)	100 (204)

Tabell 1.5 Jämförelse mellan faktiskt stickprov och ursprungligt urval med avseende på mödrarnas födelseort.

Födelseort	Stickprov %	Urval %
Utom Sverige	17	15
Inom Sverige	82	85
Summa	99 (252)	100 (303)

1.3.4 Statistisk bearbetning

Med utgångspunkt från svaren i pilotstudien hade frågorna i formulären förkodats i så stor utsträckning som möjligt. Denna kodning var resultatet av ett samarbete inom forskningsteamet.

Ingående ordinalskalor har i regel antingen trikotomiserats i tre grupper som gjorts så lika i storlek som möjligt, eller dikotomiserats så nära medianen som möjligt.

Vid sambandsanalyserna har tabellanalys använts. Styrkan av eventuella samband anges antingen i en gamma- eller kontingenskoefficient. Gammakoefficienten har använts när analysen rör antingen två ordinalskalor eller en ordinalskala och en nominalskala, medan kontingenskoefficienten använts när båda variabler mäter på nominalskala-nivå. Båda koefficienterna mäter sambandens styrka, medan endast gammakoefficienten ger riktningen på dessa. (Gammakoefficienten finns behandlad hos t ex Goodman & Kruskal 1954 samt Hays 1963. Kontingenskoefficienten behandlas hos t ex Siegel 1956 samt Ferguson 1966).

Eftersom det förekommer viktning av vissa grupper i samplet har signifikansnivån vid korstabuleringarna inte kunnat undersökas med Chi^2-test. Ett högt värde på gamma- eller kontingenskoefficienten innebär emellertid i regel att sambandet är signifikant. Detta förhållande påverkas dock av antalet individer i stickprovet, vilket innebär att starkare samband avseende en mindre delpopulation kan innebära en lägre signifikans än förhållandevis svagare samband avseende en större delpopulation. Detta är givetvis viktigt att hålla i minnet, när vi analyserar sambanden mellan våra undersökningsvariabler och olika bakgrundsvariabler. Vid dessa multivariata analyser bryter vi alltid ner undersökningsgruppen i mindre grupper.

Slutligen har en tredje koefficient, alfakoefficienten, använts vid konstruktionen av sju skalor som mäter mödrarnas inställning till TV. Alfakoefficienten anger, i termer av inre konsistens hos index, reliabiliteten hos dessa skalor (se McKennel 1970 samt avsnitt 3.1 och bilaga 5).

1.4 MÅLSÄTTNING OCH VARIABELBESKRIVNING

1.4.1 Målsättning

I avsnitt 1.2 framgick, att detta arbete främst har inriktats på samspelet mellan å ena sidan förskolebarns TV-beteende och å and-

ra sidan familjens socioekonomiska status, dess TV-vanor, normer och värderingar samt barnens sociala relationer. Sambanden mellan dessa olika variabelgrupper kan åskådliggöras i en enkel grafisk modell (figur 1). Pilarna mellan de olika boxarna representerar samband som kan förväntas mellan variablerna i dessa.

Den övergripande målsättningen för detta arbete har varit att beskriva och analysera dessa variabler och samvariationen mellan dem för att därigenom öka vår förståelse av TV,s roll i förskolebarnens liv och därmed i barnens socialiseringsprocess.

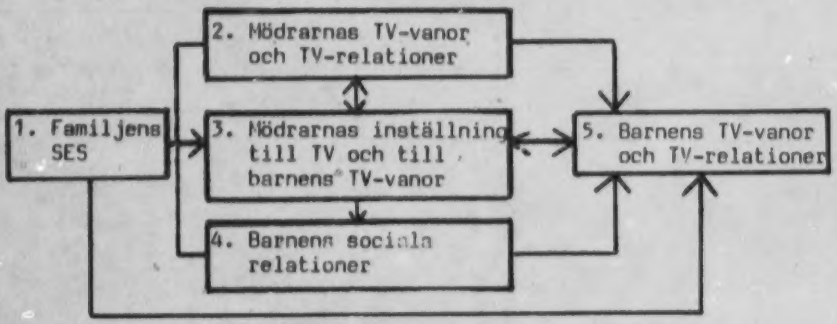

Figur 1: Undersökningens begreppsschema

1.4.2 Variabelbeskrivning och disposition

Familjens socioekonomiska status i box 1 omfattar variablerna mödrarnas födelseort, utbildning, typ av förvärvsarbete och civilstånd. Fördelningen av dessa variabler liksom fördelningen av mödrarnas ålder och barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering framgår av tabell B.1.1 i bilaga 1. Dessa variabler har, förutom som oberoende variabler, använts som testvariabler vid samtliga sambandsanalyser vilket har gett oss en möjlighet att undersöka i hur stor utsträckning t ex invandrarbarnens TV-beteende skiljer sig från de svenska barnens eller pojkarnas TV-beteende skiljer sig från flickornas.

Variablerna i box 2 och box 5, mödrarnas och barnens TV-vanor och TV-relationer, omfattar bland annat konsumtion, preferenser, den sociala situation i vilken TV-tittandet äger rum, samt barnens identifikation med och igenkännande av individerna på TV-skärmen. Variablerna samt relationerna mellan dem beskrivs i kapitel 2. Här analyseras också variablernas samband med familjens socioekonomiska status, d v s innehållet i box 1.

De olika mätinstrumenten fick i hög grad anpassas till barnens utvecklingsnivå. T ex mättes barnens TV-vanor dels genom frågor till mödrarna och barnen, dels med hjälp av olika bildtest. Det metodologiska studiet av resultaten från dessa instrument har ett eget intresse. Genom att mödrar och barn har intervjuats var för sig och av olika intervjuare, ger de resultat som analyserats i detta kapitel dessutom möjlighet till jämförelser mellan mödrars och barns uppgifter om barnens TV-beteende. Tidigare forskningsresultat har visat att föräldrars svar på s k laddade frågor måste tas med reservation (jfr v Feilitzen 1972, Greenberg et al 1972). Många av de undersökningar som har utförts av små barns TV-beteende har varit baserade enbart på föräldrars svar, därför måste en sådan jämförelse som här utföres mellan mödrars och barns svar vara av intresse.

I kapitel 3 redovisas konstruktionen av sju skalor som mäter mödrarnas inställning till TV och till barnens TV-vanor, d v s de variabler som finns i box 3. Dessa skalor är en svensk version av Ray Browns TV-attitydskalor (Brown et al 1974a, Brown & Linné 1976) och har använts också i de undersökningar av skolbarns TV-vanor som, i projektet MEDIAPANELs regi, har genomförts i Växjö (Hedinsson & Johnsson-Smaragdi 1978). Sambanden mellan dessa skalor och barnens TV-vanor och TV-relationer analyseras i kapitel 4. Bortsett från de ovan nämnda arbetena av Brown och Linné samt den tidigare nämnda rapporten av v Feilitzen (1976) finns knappast något skrivet om sambanden mellan mödrars inställning till TV och förskolebarns TV-beteende. Detta kapitel har därför en ganska ex-

plorativ karaktär; förhoppningsvis kommer det att utgöra en grund för fortsatt forskning både inom och utanför vårt eget projekt.

Slutligen beskrivs variablerna i box 4; barnens sociala relationer i kapitel 5. Ett av undersökningens främsta syften är att undersöka om barn som uppvisar emotionella störningar har ett TV-beteende som skiljer sig från övriga barns. I detta kapitel redogörs bland annat för barnens emotionella status, deras relationer till både barn och vuxna i förskolan samt sambanden mellan dessa variabler och barnens TV-vanor och TV-relationer.

Barnens emotionella status mättes med ett skattningsschema konstruerat av Inger William-Olsson vid Lärarhögskolan i Stockholm för att identifiera stört beteende just hos 6-åriga förskolebarn (William-Olsson 1973). I mödrarnas formulär ingick dessutom frågor om barnens beteende i hemmet, och även dessa användes i bedömningen av barnens emotionella status. När det gäller detta problemområde finns en rik litteratur med klart definierade teorier. Detta kapitel har därför mindre explorativ, mer förklarande karaktär än kapitel 4.

Innan jag lämnar detta teoretiska avsnitt vill jag kortfattat redovisa de efterföljande kapitlens disposition. Varje kapitel inleds med ett teoretiskt avsnitt i vilket tidigare forskning och litteratur relevant för den aktuella frågeställningen refereras. Därefter följer den empiriska delen, d v s redovisning, testning och analys av de aktuella undersökningsresultaten. Även om jag så långt det kunde anses rimligt har placerat metodbeskrivningar och tabeller i bilagor blir denna framställning med nödvändighet ganska detaljerad och teknisk. Varje kapitel avslutas därför med en sammanfattning och diskussion av de intressantaste resultaten. För de läsare som är mest intresserade av avhandlingens huvuddrag kan det vara lämpligt att först läsa detta sammandrag och sedan söka sig in i analysen på relevanta ställen.

Barnens TV-vanor och TV-relationer

I detta kapitel redovisas barnens TV-vanor och TV-relationer sådana vi fått dem beskrivna genom deras egna och mödrarnas svar. De aktuella TV-vanorna och TV-relationerna omfattar:

1 Attityder till mediet
2 Konsumtion av olika TV-program
3 Preferenser för olika TV-program
4 Den sociala situationen kring TV-tittandet
5 Identifikation med och igenkännande av individerna på skärmen.

Mödrarnas och barnens svar på samma frågor kommer att jämföras. Vidare kommer sambanden mellan mödrars och barns TV-beteende att analyseras, och slutligen differentieras undersökningsgruppen längs en rad bakgrundsvariabler; eventuella skillnader mellan de olika grupper som uppstår vid en sådan uppdelning redovisas. De bakgrundsvariabler som därvidlag har använts är, som nämnts i kapitel 1, barnens kön, syskonstatus samt mödrarnas ålder, födelseort, utbildning, typ av förvärvsarbete och civilstånd (fördelningen av dessa variabler framgår av tabell B.1.1 i bilaga 1).

I kapitel 1 framhävde jag, att man i undersökningar av denna typ ofta finner samband mellan socialgruppstillhörighet och olika undersökningsvariabler. I detta arbete har inte gjorts några försök att indela barnen efter denna variabel. I stället har mödrarnas utbildningsnivå använts. Att det finns ett högt samband mellan dessa båda variabler har bl a påvisats av Köhler (1973), som fann att man får en likartad skiktning vare sig man indelar efter socialgrupp eller moderns utbildning. Samma författare anser emellertid att socialgruppstillhörighet är ett mått på faderns socioekonomiska ställning och att detta ofta tas som utgångspunkt för en analys av moderns handlingar, eller resultat av hennes

handlingar i uppfostran. Detta skulle implicera en total homogenitet i familjen i fråga om bildning, värderingar och handlingar som är föga trolig (Köhler 1973:89). Särskilt med tanke på att vi i denna undersökning endast har vänt oss till mödrarna har jag funnit att det var mest lämpligt att använda en variabel som har direkt anknytning till modern. Köhler framhäver också, att barnens kön och position i en syskongrupp är faktorer som verkar utlösa speciella variationer i uppfostringsprocessen och båda faktorernas betydelse har också bekräftats av tidigare undersökningar av barns mediavanor (se t ex v Feilitzen 1976 och Schramm et al 1961).

Bakgrundsvariabeln mödrarnas födelseort differentierar mellan svenska barn och invandrarbarn och deras mödrar. 17 procent av vår undersökningsgrupp tillhör den senare gruppen, vilket i sig är en tillräcklig förklaring till att denna väsentliga bakgrundsfaktor ingår i vår undersökning.

Mödrarnas typ av förvärvsarbete har använts som bakgrundsvariabel då jag ansåg det rimligt att anta, att möjligheten till samvaro mellan mor och barn skulle påverka barnens TV-vanor och relationer. Följande kategorisering har använts; heltidsarbete, deltidsarbete samt inget förvärvsarbete.

Mödrarnas civilstånd har använts för att utröna bl a om den ensamma föräldern i större eller mindre utsträckning påverkar förskolebarnets TV-beteende än vad som är fallet, när barnet är utsatt för båda föräldrarnas påverkan.

Slutligen har barnens förskoleplacering använts som bakgrundsvariabel, då jag ansåg att antalet timmar barnen tillbringar utanför hemmet skulle påverka deras TV-beteende.

2.1 TV:s POPULARITET

Frågar man barn i 6-årsåldern om de tycker om att titta på TV blir svaret med stor sannolikhet ja. För denna generation av

barn är det självklart att kunna titta på TV i hemmet. Alla familjer vi kontaktade hade egen TV.

För att kunna bedöma hur stor betydelse detta medium har för barnen i förhållande till andra aktiviteter som är vanliga i denna åldersgrupp, lät jag dem, med hjälp av två teckningar (figur 2.1 och figur 2.2), välja mellan olika typer av sysselsättningar. Båda teckningarna användes i två olika versioner för att eliminera eventuella systematiska mätfel. Teckningar av samma typ har tidigare med framgång använts av J. R. Brown et al (1974) i deras undersökningar av olika mediers funktioner för engelska skolbarn.

2.1.1 Barnens val av favoritsysselsättningar

På den första teckningen fick barnen välja mellan följande åtta aktiviteter: 1 titta i en bilderbok, 2 vara tillsammans med mamma, 3 leka med sig själv, 4 spela på grammofon/band, 5 titta på TV, 6 läsa serietidning, 7 lyssna på radio, 8 leka med andra barn.

Denna första teckning hade även funktionen att skapa en trivsam inledning på barnens intervju. Sedan intervjuaren hade presenterat sig och försäkrat sig om att hon pratade med rätt barn, tog hon fram teckningen och förklarade, att den visade olika saker som barn kan hitta på. Därefter frågade hon: "Vilken av dessa saker tycker du är allra roligast att göra?" Intervjuaren förklarade vad de första situationerna föreställde och försökte sedan aktivera barnet, så att det självt berättade om de återstående aktiviteterna.

De flesta barnen tyckte detta var roligt och de flesta symbolerna fungerade bra. Sämst var nr 6 "läsa serietidning". Här fick man ofta hjälpa dem. Vidare tolkade många barn bild nr 2 mera konkret än vad som ursprungligen var meningen. De uppfattade denna situation som "Man kan vara ute och gå med mamma", vilket säkert är en bidragande orsak till att så få barn (2%) valde detta alter-

1.

"Titta i en bilderbok"
3 %

2.

"Vara tillsammans med mamma"
2 %

3.

"Leka med sig själv"
2 %

4.

"Spela på grammofon eller band"
23 %

5.

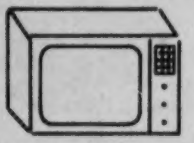

"Titta på TV"
44 %

6.

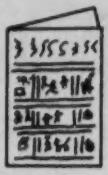

"Läsa serietidning"
8 %

7.

"Lyssna på radio"
2 %

8.

"Leka med andra barn"
18 %

Fig 2.1. Barnens val (i procent) av favoritsysselsättning. (N = 253)

nativ. Att promenera är inte denna åldersgrupps favoritsysselsättning.

Barnen fick välja de tre aktiviteter de tyckte var roligast, samt den de tyckte var tråkigast. Vidare försökte vi få dem att motivera både de positiva och det negativa valet.

Tabell 2.1 Åtta aktiviteters popularitet och impopularitet.

	1. val	2. val	3. val	negativt val
	%	%	%	%
Titta på TV	44	27	13	0
Lyssna på grammofon/band	23	27	17	6
Leka med andra barn	18	14	22	8
Läsa serietidning	8	8	9	7
Titta i en bok	3	9	15	16
Lyssna på radio	2	9	13	28
Vara med mamma	2	2	6	17
Leka ensam	2	4	5	19
Summa %	102	100	100	101
N	(253)	(252)	(252)	(250)

Av tabell 2.1 framgår mycket klart hur populärt TV är bland barnen. "Titta på TV" intar en klar första plats bland de åtta olika aktiviteterna. Om man vill ifrågasätta validiteten i denna mätmetod kan man kanske framhäva, att nästan alla barnen var informerade om vårt besök och att de flesta visste om, att vi skulle prata med dem om TV. Detta kan givetvis ha inverkat något på svaren, men knappast ha förorsakat TV:s odiskutabla första placering. Även bland de barn som inte valt TV som första alternativ väljer de flesta detta som sitt andra, och endast ett barn svarade, att TV var den tråkigaste av de åtta olika sysselsättningarna.

Att lyssna på grammofon eller bandspelare är också mycket populärt. Denna aktivitet intar en klar andraplacering efter TV. En del av denna popularitet kan kanske förklaras av det faktum, att barnen i denna åldersgrupp precis har hunnit till ett stadium, i vilket många får tillstånd att själva, ensamma få syssla med denna apparatur. Detta beteende får därför i sig själv en status som delvis kan förklara dess popularitet. Detta faktum har tidigare framhävts både av v Feilitzen (1972) som anser att barnen känner sig äldre, när de spelar grammofon, och av Lyle och Hoffman (1976) som fann att förskolebarn i större utsträckning hade tillgång till att själva spela grammofon än till att lyssna på radio.

Först på tredje plats, både i det första och andra valet, kommer aktiviteten "Att leka med andra barn".

På frågan varför det var allra roligast att titta på TV svarade den största delen av de barn som hade valt TV som den roligaste sysselsättningen: "Barnprogrammen". TV:s popularitet är emellertid inte enbart knuten till vissa bestämda program, utan har också samband med dess specifika mediakarakteristika; det finns både bild och ljud. Detta kan indirekt utläsas av barnens svar på frågor om andra medier. Att radiolyssning var den tråkigaste sysselsättningen motiverade 54 procent av de barn som ansåg detta med svaret, "Det finns inga bilder, bara prat" och 44 procent av de barn som tyckte att titta i böcker var tråkigast, motiverade detta svar med att de inte kunde läsa.

I Sverige har liknande resultat tidigare redovisats av v Feilitzen (1972) som framhäver, att olika mediers icke-innehållsmässiga karakteristika ofta är avgörande för vilket medium barnen väljer vid en bestämd tidpunkt. Sålunda ansåg föräldrar till barn i 5-6 års-åldern, att det var den rent formella egenskapen hos TV att ha både bild och ljud, som betydde mest för denna åldersgrupp.

I slutet av intervjun fick barnen titta på ytterligare en teckning,

1.

"Titta på TV tillsammans med mamma"
47 %

2.

"Mamma skall läsa högt för dig"
28 %

3.

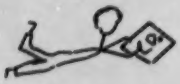

"Pyssla för dig själv en stund"
26 %

Fig 2.2. Tre aktiviteters popularitet (i procent) vid sängdags. (N=253)

figur 2.2. Syftet med denna var främst att få en uppfattning om TV:s popularitet i förhållande till högläsning. För att barnen skulle kunna sätta sig in i en konkret valsituation formulerades frågan på följande sätt:

> "Om mamma säger så här till dig: 'Klockan är mycket. Du ska snart gå och lägga dig', vad vill du då helst göra den sista stunden innan du ska i säng:
>
> titta på TV tillsammans med mamma,
> att mamma ska läsa högt för dig eller
> pyssla för dig själv en stund?"

En bitanke med denna formulering var, att barnens val skulle kunna påverkas av det "känsliga" i situationen som, enligt min egen subjektiva uppfattning, borde ge högläsningen en större chans än de båda andra alternativen. Trots denna medvetna vinkling av frågan framgår det klart av figur 2.2 och tabell 2.2, att TV även i denna situation är den mest populära sysselsättningen. Kanske kan man utgå ifrån att barnens svar återspeglar ett faktiskt beteende. Vi frågade varken mödrarna eller barnen, vad man brukade göra vid söndagar, varför detta antagande tyvärr inte kan bekräftas.

Tabell 2.2 Tre aktiviteters popularitet vid söndagar. N = 253

	%
TV	47
Högläsning	28
Pyssla ensam	26
Summa	101
	(253)

2.1.2 TV:s popularitet i relation till barnens förskoleplacering samt mödrarnas förvärvsarbete, födelseort och utbildningsnivå

Barnens första val av favoritsysselsättning sattes i relation

till samtliga bakgrundsvariabler. För att underlätta denna analys sammanfördes emellertid först de sju övriga aktiviteterna till två typer av beteende. Resultatet av denna sammanslagning redovisas i tabell 2.3 nedan.

Tabell 2.3 Sammanslagning av sju olika aktiviteter till två beteendetyper, samt barnens fördelning efter denna åtgärd. N = 253

		%
1. Väljer TV		44
2. Väljer andra mediaformer	Lyssna på band/gram.	35
	Läsa serietidning	
	Titta i en bok	
	Lyssna på radio	
3. Väljer ett icke-medialt beteende	Leka med andra barn	22
	Vara med mamma	
	Leka ensam	
Summa		101
		(253)

Endast två av de åtta bakgrundsvariablerna rubbade TV:s första placering. Som framgår av tabell 2.4 väljer de barn vars mödrar deltidsarbetar och de barn som går i en förmiddagsgrupp andra media framför TV.

Då barnens förskoleplacering i stor utsträckning är en följd av mödrarnas typ av förvärvsarbete är det senare resultatet säkert ett utslag av det förra (se tabell B.1.2 i bilaga 1 som visar barnens förskoleplacering i relation till mödrarnas förvärvsarbete).

Tabell 2.4 Barnens val av favoritsysselsättning i relation till deras förskoleplacering och mödrarnas typ av förvärvsarbete.

	Förvärvsarbete N = 253			Förskoleplacering N = 252		
	Heltid	Deltid	Inget	Förmiddag	Eftermiddag	Daghem
Barnens val av favoritsysselsättning	%	%	%	%	%	%
Väljer TV	50	36	46	38	50	50
Väljer andra mediaformer	30	41	33	40	28	30
Väljer ett icke-medialt beteende	20	23	21	22	22	20
Summa	100	100	100	100	100	100
N	(94)	(84)	(75)	(118)	(68)	(66)
		C = .12			C = .13	

Även om TV:s popularitet förblev orubbat inom övriga delgrupper gav analysen dock upphov till vissa skillnader. Bland invandrarbarnen är TV om möjligt ännu mera populärt än bland de svenska barnen. I den första valsituationen valde 53 procent av invandrarbarnen TV medan motsvarande frekvens för de svenska barnen är 42 procent. Däremot valde endast 20 procent av invandrarbarnen främst andra mediaformer, medan motsvarande frekvens för de svenska barnen är 38 procent. (Se bilaga 1 tabell B.1.3)

Förklaringen till detta fenomen är säkert delvis av ekonomisk art. TV fanns i alla hem, men även om vi tyvärr inte undersökte i hur stor utsträckning barnen hade tillgång till bland annat grammofon eller bandspelare, kan man kanske utgå ifrån att denna apparatur inte i lika stor utsträckning fanns i invandrarhemmen.

När det gällde mödrarnas utbildningsnivå visade sig TV, kanske något överraskande, vara mest uppskattat hos den barngrupp vars

61

mödrar har den högsta utbildningen; 48 procent av dessa barn valde TV främst. Motsvarande frekvenser för de barn vars mödrar tillhör mellangruppen och den lägsta gruppen var 40 respektive 44 procent. Minst populärt var TV alltså hos mellangruppen, som också skilde sig från de båda andra grupperna genom att välja ett icke-medialt beteende före andra mediaformer. (Se tabell B.1.3)

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att TV utan tvekan är den mest populära av de olika sysselsättningar förskolebarnen fick välja mellan, inte bara när de vill ha roligt under dagen, men också när det gäller den känsliga situationen på kvällen innan sängdags. Allra mest tyckte invandrarbarnen om detta medium.

Liksom v Feilitzen (1972) fann även vi, att en förklaring till TV:s popularitet är, att mediets specifika karakteristika är mycket lämpliga för just denna åldersgrupp.

När det gäller äldre barn är TV inte lika populärt. I likhet med många utländska undersökningar fann Hedinsson och Johnsson-Smaragdi (1978) i sin undersökning av ca 1000 skolungdomar i Växjö, att TV-tittandet sjönk kontinuerligt bland barnen från 11 år till 15 år. En förklaring till detta fenomen är, enligt dessa författare, att ungdomarna avskriver TV som barnsligt och söker sig till aktiviteter som ligger utanför hemmet. Slutligen påvisade Andersson och Wallin (1971), att även om TV-tittandet var en av de allra vanligaste sysselsättningarna bland eleverna i årskurs åtta, var det endast en mindre del av dessa, som angav det som sin favoritsysselsättning.

2.2 KONSUMTION

De frågor i såväl mödrarnas som barnens intervjuformulär som skulle belysa TV-konsumtionen blev utgångspunkt för bildandet av olika konsumtions-index. I följande avsnitt redogörs för konstruktionen av dessa.

2.2.1 Index för beräkning av barns och mödrars TV-konsumtion grundat på mödrarnas skattningar

Den totala TV-konsumtionen beräknades som produkten av uppgivna antalet halvtimmar per dag och uppgivna antalet dagar per vecka. Mödrarna fick skatta både sin egen och barnens totala konsumtion. På grundval av dessa uppgifter bildades två index, vars konstruktion framgår av bilaga 2, tabell B.2.1 och tabell B.2.2.

Enligt mödrarnas skattningar använde barnen i vår undersökningsgrupp i genomsnitt 10 timmar och 24 minuter per vecka till att titta på TV. Detta blir ca en och en halv timme per dag, vilket resultat stämmer bra med tidigare svensk forskning av småbarns TV-konsumtion (se t ex v Feilitzen och Linné 1969 och Henningsson och Filipson 1976).

2.2.2 Barnens kännedom om TV-program

För att vi skulle få en uppfattning om barnens kännedom om olika program samt om deras preferenser för dessa, fick de identifiera 16 olika bilder från olika TV-program. Barnen fick ange vad de tyckte om program som de kunde identifiera.

Det ingick bilder från åtta program av vardera vuxen- och barnprogram, alla av serietyp eller annan typ av återkommande program. Dessa hade alla varit eller var fortfarande aktuella under undersökningsperioden. Vilka program som ingick i bildserien, samt frekvensen barn som kände igen respektive tyckte om dessa, framgår av bilaga 1, tabell B.1.4.

Metoden att låta förskolebarn titta på programbilder för att få en uppfattning om deras TV-upplevelser har tidigare beskrivits av bland andra O. Linné (1969) och J. Lyle och H. R. Hoffman (1976). Sistnämnda författare framhåller, att barnen uppfattade detta som en rolig lek, vilket helt överensstämmer med våra erfarenheter.

För invandrarbarnen visade sig båda typerna av visuellt material

vara nästan oumbärligt. Många av dessa hade stora språksvårigheter, men givetvis var jag mycket angelägen att även dessa barn skulle ingå i undersökningen. Detta möjliggjordes av bildmaterialet som både skapade en fin kontakt med dessa barn och gav oss en möjlighet att få bra svar från dem. Samtliga barn besvarade alla frågorna om dessa bilder.

Med utgångspunkt från resultaten av programserien konstruerades tre index; ett för barnens kännedom om samtliga program, ett för deras kännedom om barnprogrammen och slutligen ett för deras kännedom om vuxenprogrammen. Konstruktionen av dessa index framgår av tabellerna B.2.3, B.2.4 och B.2.5 i bilaga 2.

Sammanfattningsvis kan man säga, att barnens kännedom om barnprogrammen var hög. Det finns en markerad lutning åt de höga värdena. Endast 17 procent av barnen kände igen sex barnprogram eller mindre, medan 41 procent kände igen alla åtta barnprogrammen.

Som förväntat var barnens kännedom om vuxenprogrammen inte fullt så hög. Fördelningen närmar sig här mera en normalfördelning. 31 procent av barnen kände till fem eller flera vuxenprogram.

Dessa tre index har även använts som ett mått på barnens TV-konsumtion, i det jag har ansett det vara rimligt att anta, att de barn som kände igen många program också ser mer TV, än de barn som endast hade kännedom om få program. Att direkt fråga barn i 6-års åldern hur mycket tid de tillbringar framför TV:n ger inte tillförlitliga resultat. Det skall också framhävas, att inget barn fick ett ja på kännedom om ett visst program utan att intervjuaren var helt övertygad om att han/hon verkligen hade sett programmet i fråga.

För att jämföra mödrars och barns uppgifter om barnens TV-konsumtion sattes de två index som var konstruerade med utgångspunkt dels från mödrarnas skattning dels från barnens totala kännedom om antalet programbilder, i relation till varandra (se tabell B.1.5). Resultatet visar, att det finns en viss överensstämmelse

mellan de båda index som bekräftar den tidigare forskningen inom området. Man måste alltid tolka föräldrars uppgifter med en viss försiktighet, men mödrar kan för det mesta bedöma sina barns observerbara beteende relativt väl, och tillförlitligheten ökar dessutom ju yngre barnen är (jfr v Feilitzen 1972, Greenberg et al 1972).

När det gäller det sistnämnda påståendet får Hedinsson och Johnsson-Smaragdi (1978) delvis avvikande resultat. Dessa författare fann, att överensstämmelsen mellan föräldrars och barns svar blev bättre ju äldre barnen blev. En naturlig förklaring på detta blir att fenomenet är kurvilinjärt. Överensstämmelsen mellan barns och föräldrars svar kan förväntas vara bäst antingen när barnen är så små, att föräldrarna verkligen kan kontrollera deras TV-beteende eller när de är så gamla, att de huvudsakligen ser på samma program som sina föräldrar.

2.2.3 Samband mellan barns och mödrars konsumtion

Med utgångspunkt från de teoretiska resonemangen i kapitel 1 kan vi förvänta oss, att det finns samband mellan barns och mödrars TV-konsumtion. I tabell 2.5 har vårt index för mödrarnas totala TV-konsumtion satts i relation till de fyra barnkonsumtionsindex:

Mödraskattning: Mödrarnas skattning av barnens totala TV-konsumtion

Alla-program: Barnens kännedom om samtliga programbilder

Barn-program: Barnens kännedom om samtliga barnprogram-bilder

Vuxen-program: Barnens kännedom om samtliga vuxenprogram-bilder

Tabell 2.5 Index för mödrarnas totala TV-konsumtion i relation till de fyra barnkonsumtionsindex.

	Mödrarnas skattning av den egna TV-konsumtionen	
	G	N
Mödraskattning	.49	250
Alla-program	.12	252
Barnprogram	-.01	252
Vuxenprogram	.12	252

Ur tabell 2.5 framgår, att sambandet mellan mödrarnas skattning av deras egen och deras skattning av barnens TV-konsumtion är mycket starkt. Sambandet mellan mödrarnas skattning och barnens kännedom om det totala antalet programbilder visar en tendens i förväntad riktning. Denna tendens försvinner helt när det gäller barnprogrammen men består för barnens kännedom om vuxenprogrammen. Detta innebär helt enkelt, att barn i denna ålder mycket väl kan vara stor-konsumenter av barnprogram även om deras mödrar tittar mycket lite på TV, medan det däremot är mera osannolikt att de blir storkonsumenter av vuxenprogram om mödrarna ser lite TV. De barn som kände igen många vuxenprogram hade i större utsträckning än övriga barn mödrar som skattade sitt eget TV-tittande högt.

2.2.4 TV-konsumtionen i relation till barnens kön samt mödrarnas ålder, utbildningsnivå och födelseort

Barnens TV-konsumtion sattes i relation till samtliga bakgrundsvariabler. Översiktstabellen B.1.6 i bilaga 1 visar relationerna mellan de fyra barnkonsumtionsindex och barnens kön samt mödrarnas ålder, utbildningsnivå och födelseort, vilka faktorer var och en påverkade några eller någon av dessa konsumtionsindex. Nedan följer en analys av dessa resultat.

Det fanns inga stora skillnader i pojkars och flickors TV-konsumtion, men det finns dock en klar tendens, att pojkarna har större kännedom om det totala antalet programbilder. 47 procent av dessa finns i den kategori som känner igen flest programbilder, medan motsvarande frekvens för flickorna är 36 procent.

Skillnader i könens TV-konsumtion redan i 5-7 års åldern rapporteras av Greenberg (1976), och även svenska undersökningar har påvisat liknande könsskillnader hos barn i förskoleåldern (se t ex Filipson 1976). Hos dessa barn har man dessutom funnit en könsskillnad, när det gäller vilka program man tittar på. Att pojkarna oftare såg på vuxenprogram, och att de var mer intresserade av dessa har påvisats av v Feilitzen och Linné (1969),

medan Henningsson och Filipson (1976) fann, att flickorna oftare såg på hästprogram, medan pojkarna i större utsträckning såg på Westernprogrammet "Alias Smith and Jones". Samma resultat redovisas slutligen av Lyle och Hoffman (1972) som fann att pojkar främst gillade "action-programs" medan flickorna tittade mera på "familjeprogram".

I vår undersökning finns inga betydande skillnader mellan pojkars och flickors kännedom om det totala antalet vuxenprogram, men deras kunskaper om enskilda sådana program är präglade av könsskillnader.

Av tabell 2.6 nedan framgår, att flickorna hade större kännedom om programmet "Arvingarna" än pojkarna, medan dessa som väntat kände bättre till deckarna "Colombo" och "Kojak". För båda könen gäller emellertid att deckarna är mer välkända än den mindre spännande serien.

Tabell 2.6 Barnens kännedom om tre olika program i bildserien i relation till deras kön.

TV-program	Pojkar %	Flickor %	Totalt %
"Arvingarna"	20 (23)	30 (41)	25 (64)
"Colombo"	54 (65)	36 (48)	44 (113)
"Kojak"	64 (75)	41 (55)	52 (130)

Mödrarnas utbildningsnivå visade sig vara den bakgrundsvariabel som gav upphov till de största skillnaderna när det gällde barnens kännedom om vuxenprogrammen. 39 procent av de barn vars mödrar hade den lägsta utbildningen hade hög kännedom om dessa program, medan motsvarande frekvenser för de båda andra gruppernas barn var 24 procent för båda. När det gäller barnprogrammen finns

däremot inga skillnader alls med hänsyn till mödrarnas utbildningsnivå.

Mödrarnas skattning av barnens totala TV-konsumtion påverkas också av utbildningsnivån, ju lägre utbildning, desto högre skattas barnens totala TV-konsumtion.

Resultaten ovan stämmer bra överens med tidigare svenska undersökningar som visade, att barn till lågutbildade fäder såg mer TV än barn vars fäder hade högre utbildning (v Feilitzen och Linné 1969). Även i en undersökning av danska förskolebarns TV-vanor påvisades liknande samband mellan föräldrarnas utbildning och barnens konsumtion av vuxenprogram. Ju högre utbildning desto mindre såg barnen av dessa program.(Kofoed, Linné och Richardt 1974). Vidare har utbildningsnivån, som tidigare framhållits, ett nära samband med socialgruppstillhörighet. Forskningen kring barn och TV påvisade tidigt samband mellan socialgruppstillhörighet och barnens TV-konsumtion (Himmelweit et al 1958, Schramm et al 1961). Under senare år har bl a Greenberg (1976) i sin undersökning av engelska barns mediavanor påvisat, att barn från arbetarklassen såg mera TV än barn från medelklassen. Stein och Friedrich (1972) fann, att amerikanska förskolebarn från högre socialgrupper såg mindre TV än barn från lägre och att de senare var mer inriktade på alla typer av TV-program.

De största konsumenterna av barnprogrammen visade sig vara barnen till de äldsta mödrarna och invandrarbarnen. Av den förra gruppen hade 58 procent hög kännedom om dessa program, medan motsvarande frekvenser för barnen till mellangruppen och de yngsta mödrarna var 35 respektive 38 procent. För invandrarbarnen och de svenska barnen var dessa frekvenser 57 respektive 38 procent. När det gäller vuxenprogram finner vi emellertid den motsatta tendensen, 24 procent av invandrarbarnen har hög kännedom om dessa program medan motsvarande frekvens för de svenska barnen är 32 procent.

2.2.5 Sambandet mellan barns och mödrars TV-konsumtion kontrollerat för utbildningsnivån

I överensstämmelse med tidigare svensk forskning visade sig barnens konsumtion av vuxenprogram ha ett visst samband både med mödrarnas totala TV-konsumtion och med deras utbildningsnivå. Sambandet mellan dessa båda variabler är emellertid ganska starkt (G = -.24). Det var därför nödvändigt att undersöka, om sambandet mellan barnens konsumtion av vuxenprogram och mödrarnas totala TV-konsumtion stod kvar, när vi höll utbildningsnivån konstant.

I tabell B.1.7 i bilaga 1 har detta test utförts. Resultatet visar, att det ursprungliga sambandet (G = .12) specificeras att gälla för den lägsta (G = .17) och den högsta utbildningsnivån (G = .20) medan det blir svagt negativt för mellangruppen (G = -.05).

Mödrarnas utbildningsnivå visade sig också vara den bakgrundsvariabel som i störst utsträckning påverkade barnens konsumtion av vuxenprogram. Störst kännedom om dessa program hade de barn vars mödrar själva såg mycket TV och som dessutom tillhörde den lägsta utbildningsgruppen. Minst kännedom hade de barn vars mödrar såg lite TV och som tillhörde den högsta utbildningsgruppen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att barnen i genomsnitt konsumerade ca en och en halv timme TV per dag. Deras kännedom om aktuella barnprogram var mycket hög, medan deras kännedom om aktuella vuxenprogram visade en större spridning.

Mödrarnas skattning av barnens totala TV-konsumtion och barnens kännedom om det totala antalet bilder i vår bildserie visade en ganska god överensstämmelse.

Det påvisades ett svagt positivt samband mellan barnens konsumtion av vuxenprogram och mödrarnas totala TV-konsumtion. Detta samband specificerades emellertid till att gälla endast för de barn vars mödrar tillhörde den lägsta eller den högsta utbildningsgruppen.

Allra flest vuxenprogram kände de barn till vars mödrar tittade mycket på TV och som dessutom tillhörde den lägsta utbildningsnivån, allra flest barnprogram kände de barn till vars mödrar var äldst.

Slutligen påvisades en skillnad mellan könen. Dels kände pojkarna igen något fler program än flickorna, dels fanns det klara skillnader i pojkars och flickors konsumtionsmönster, när det gällde vissa vuxenprogram. Pojkarna kände i större utsträckning igen deckare, medan flickorna hade större kännedom än pojkarna om den engelska serien "Arvingarna". Dessa könsskillnader blir som vi skall se i nästa avsnitt ännu mer uttalade när det gäller barnens programpreferenser.

2.3 PREFERENSER

I detta avsnitt behandlas barnens programpreferenser (d v s vilka program barnen tyckte om respektive tyckte illa om). Även här kommer mödrarnas och barnens svar att relateras till varandra.

2.3.1 Kategorisering av TV-program

Uppgifterna om programpreferenser från mödrar och barn gav givetvis upphov både till kategori- och klassificeringsproblem. Att hitta ett redan utarbetat kategorischema som var ändamålsenligt med avseende på undersökningens population och syfte var tyvärr inte möjligt. De som tidigare hade utarbetats av Publik- och programforskningsavdelningen vid Sveriges Radio var, när det gällde vuxenprogrammen alltför differentierade (B. Höijer 1972) och när det gällde barnprogrammen inte differentierade alls (Berg och Höijer 1977).

Fig 2.3 visar det kategorischema som bildades vid bearbetningen av materialet och som visade sig fungera bra vid den senare analysen. Vår population gav den naturliga indelningen i de två huvudkategorierna vuxenprogram och barnprogram. Dessa båda har se-

dan indelats i tre underkategorier som två och två svarar mot varandra. Vid denna sista klassificering har jag försökt precisera behoven av att 1 inhämta kunskaper, 2 få underhållning och avkoppling och slutligen 3 få uppleva spänning. Exempel på programklassificering visas i bilaga 3.

I Vuxenprogram

1 Program som främst tillfredsställer behovet av att inhämta kunskaper: Lärorika program

2 Program som främst tillfredsställer behovet av underhållning och avkoppling: Underhållande program

3 Program av samma typ som ovan men med spänningseffekter av typen spekulativt våld och/eller sex: Spännande program

II Barnprogram

4 Program vilka från producentens sida innebär ett medvetet försök att bibringa barnen kunskaper: Lärorika barnprogram

5 Program som främst tillfredsställer behovet av underhållning och avkoppling: Underhållande barnprogram

6 Program av samma typ som ovan, men med inslag av spänningsframkallande moment: Spännande barnprogram

Figur 2.3 Kategorischema för TV-program.

2.3.2 Barnens programpreferenser

Vi frågade barnen om deras favoritprogram och om vilka program de tyckte illa om, samt varför de gillade respektive ogillade dessa. Vidare fick de bland de identifierade programmen i bildserien välja ut de två som de tyckte bäst respektive sämst om. Även mödrarna tillfrågades vilka program deras barn tyckte allra bäst om.

Tabell 2.7 visar svarsfrekvenserna på dessa olika frågor. I det följande kommer först resultaten i denna tabell att kommenteras och analyseras. För att underlätta analysen av olika bakgrundsvariablers eventuella inverkan på barnens TV-preferenser har bar-

nens svar på dessa frågor dessutom använts vid bildandet av tre preferensindex som mäter deras inställning till lärorika, underhållande och spännande program. Konstruktionen av dessa index framgår av bilaga 2 tabellerna B.2.6 - B.2.8.

Tabell 2.7 Barnens positiva och negativa programpreferenser samt mödrarnas skattning av barnens favoritprogram.

	Vilket program tycker du allra bäst om?	Vilket program tycker du allra sämst om?	Pos. val v. bildserien	Neg. val v. bildserien	Mödrarnas skattning av barnens favoritprogram
	%	%	%	%	%
Vuxenprogr.	9	49	15	33	4
Barnprogr.	87	20	84	63	92
Icke kodifierbara	4	32*	0	3	4
Summa	100 (253)	101 (253)	99 (253)	99 (253)	100 (253)
Lärorika program	16	25	38	43	40
Underhållande program	65	22	21	36	51
Spännande program	15	21	40	17	5
Icke kodifierbara	4	32*	0	3	4
Summa	100 (253	100 (253	99 (253)	99 (253)	100 (253)

* Den höga frekvensen beror på att en så stor del av barnen inte ansåg att det fanns något program de tyckte illa om.

Av tabell 2.7 framgår, att den allra största delen av barnen tycker bäst om någon typ av barnprogram. Vid den första frågan om favoritprogram valde 87 procent av barnen ett sådant, medan mot-

svarande frekvens vid bildserien är 84 procent. Även mödrarna svarade som förväntat i mycket stor utsträckning med ett barnprogram (88 procent).

Vid den första preferensfrågan valde 65 procent av barnen ett underhållningsprogram medan 50 procent av mödrarna valde ett sådant program som sina barns favoritprogram. Såväl mödrarnas som barnens val vid denna fråga präglades mycket av programinslaget "Drutten och Krokodilen". Detta barnprogram ingick med en "godnattsaga" i familjeprogrammet "Sveriges Magasin", som under undersökningsperioden återkom varje kväll. Sagan introducerades omkring kl 19.00 av sagofigurerna "Drutten och Krokodilen" och bilden av dessa två var den enda i hela serien som kändes igen av samtliga barn.

Vid bildserien valde endast 21 procent av barnen ett underhållande program, medan 38 valde ett lärorikt program. När det gäller dessa små barn är det emellertid min uppfattning, att denna kategorisering är ganska tveksam, medan den däremot verkar meningsfull när det gäller mödrarnas skattningar. Denna diskussion återkommer jag till i slutet av detta kapitel.

En mera påtaglig skillnad mellan de två valtillfällena är, att endast 15 procent av barnen vid den första frågan svarar med ett program som innehåller spänning, medan motsvarande frekvens vid bildserien är 40 procent. Barnprogrammet "Pojken med guldbyxorna" som ingick i bildserien valdes av 26 procent av barnen och var därmed det mest populära programmet i vår programserie. Målgruppen för detta program var barn som var betydligt äldre än vår undersökningsgrupp och serien innehöll moment som enligt min uppfattning kunde ha en skrämmande effekt på dessa barn. Huvudpersonen "Mats" utmärkte sig emellertid genom att kunna dra upp obegränsade mängder penningsedlar ur fickorna, och detta visade sig vara mycket populärt bland barnen. Det mest intressanta är dock, att denna series popularitet visade sig ha ett klart samband med mödrarnas utbildningsnivå.

Tabell 2.8 Barnens val av de två mest populära programmen vid bildserien i relation till mödrarnas utbildningsnivå. N = 243

	Utbildningsnivå			
	Låg	Mellan	Hög	Totalt
TV-program	%	%	%	
Pojken med guldbyxorna	35	26	16	26
Fem myror	13	9	20	14
Övriga program	52	65	64	60
Summa	100 (92)	100 (64)	100 (87)	100 (243)

Som framgår av tabell 2.8 valdes detta program i störst utsträckning av de barn vars mödrar hade den lägsta utbildningen. Om vi på goda grunder antar, att dessa barn växer upp i de hem som har den mest ansträngda ekonomin, är dessa resultat i överensstämmelse med tidigare ofta citerad socialpsykologisk forskning som visar, att föremål och händelser, som vi särskilt värderar, framträder mera intensivt i vår upplevelse. (Se t ex S. Wermlunds beskrivning av Bruner och Goodmans varseblivningsexperiment 1966.) Det program som därnäst fick flest röster var "Fem myror är fler än fyra elefanter"; 14 procent av barnen valde detta som sitt favoritprogram i vår bildserie. Som framgår av tabell 2.8 finns även här ett samband med mödrarnas utbildningsnivå. Detta program valdes främst av de barn vars mödrar hade den högsta utbildningen, och bland dessa barn var detta program mera populärt än "Pojken med guldbyxorna".

Programmet i fråga har från producentens sida en stark inriktning på att bibringa barnen kunskaper; sålunda bekräftar barnens val av de två mest populära programmen i vår bildserie, att TV-preferenserna påverkas av barnens sociala omgivning. Övriga spännande

program som valdes av barnen vid bildserien var deckarna "Kojak" och "Colombo". Den förra valdes av 8 procent av barnen, den senare av 3 procent.

När det gäller program av denna typ, finns den mest framträdande skillnaden mellan könen. Av de barn som främst valde "Kojak" var endast en flicka och samma gällde för "Colombo", och vid den första direkta frågan: "Vilket program tycker du allra mest om?" angav 29 procent av pojkarna ett spännande program som svar, medan motsvarande frekvens för flickorna endast var 3 procent. Även när det gäller barnens negativa val vid bildserien framkommer denna könsskillnad tydligt. Programmet "Kojak" valdes av 9 procent av flickorna som det de tyckte sämst om, medan endast 1 procent av pojkarna hade gjort ett sådant val.

För att undersöka om det fanns samband mellan barnens och mödrarnas TV-preferenser, sattes barnens val av favoritprogram vid första mättillfället i relation till mödrarnas val av favoritprogram. Resultatet visar, att det inte finns något samband. Ett positivt sådant finns däremot mellan mödrarnas skattning av barnens favoritprogram och hennes eget favoritprogram (se bilaga 1 tabell B.1.8 och tabell B.1.9). Detta innebär rent konkret, att mödrarnas egen TV-smak inte i den utsträckning de själva anser påverkar barnens val av favoritprogram. Mödrarna tenderar, att överskatta barnens preferenser för de lärorika programmen, medan de underskattar deras preferenser för de underhållande och spännande programmen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att största delen av barnen tycker bäst om underhållande och lärorika barnprogram. En klar skillnad mellan könens preferenser beträffande somliga av de program som ingick i bildserien konstaterades. Vidare påvisades ett visst samband mellan dessa preferenser och mödrarnas utbildningsnivå. Något samband mellan mödrars och barns generella TV-preferenser kunde inte påvisas.

I nästa avsnitt kommer sambanden mellan barnens TV-preferenser och de bakgrundsvariabler som visar sig vara mest betydelsefulla för dessa, att ytterligare analyseras.

2.3.3 TV-preferenserna i relation till barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildningsnivå

Barnens TV-preferenser sattes i relation till samtliga bakgrundsvariabler. Översiktstabellen B.1.10 i bilaga 1 visar relationerna mellan de tre barnpreferensindex och barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildningsnivå, vilka fyra faktorer visade sig påverka någon eller några av dessa index. Nedan följer en analys av dessa resultat.

Tabell 2.9 Barnens preferenser till de tre olika programkategorierna i relation till deras kön. N = 253

Preferensindex	Pojkar %	Flickor %	
Lärorika			
negativa	64	44	
positiva	37	56	
Summa	101	100	
	(119)	(134)	G = .38
Underhållande			
negativa	51	29	
positiva	49	71	
Summa	100	100	
	(119)	(134)	G = .45
Spännande			
negativa	42	66	
positiva	58	34	
Summa	100	100	
	(119)	(134)	G = -.46

I denna tabell innebär ett positivt gammavärde, att flickorna har det mest positiva värdet på det aktuella index.

Som framgår av tabell 2.9 spelar barnens kön en stor roll när det gäller deras inställning till de tre programkategorierna. Flickorna är mer positiva än pojkarna till de lärorika och de underhållande programmen, medan pojkarna, som vi redan i förra avsnittet kunde konstatera, är mer positiva än flickorna till de spännande programmen.

Barnens syskonstatus påverkade deras inställning till de lärorika programmen. Av dem som är äldst i en syskongrupp är 61 procent positiva till dessa program, medan motsvarande frekvenser för mellanbarnen, de som är yngst och endabarnen är 35, 41 respektive 45 procent. Det verkar som om de barn som har äldre syskon i mindre utsträckning uppskattar denna programtyp. En orsak till detta kan givetvis vara, att dessa påverkas av de äldre syskonens TV-preferenser, medan de som är äldst och endabarnen i större utsträckning påverkas av mödrarnas inställning.

I förra avsnittet påvisades ett samband mellan mödrarnas utbildningsnivå och barnens val av favoritprogram vid bildserien. Barnen till de mödrar som hade den högsta utbildningen valde i större utsträckning än övriga barnprogrammet "Fem myror är flera än fyra elefanter", som är kategoriserat som ett lärorikt program. Barnen till de mödrar som hade den lägsta utbildningen valde "Pojken med guldbyxorna" som är kategoriserat som ett spännande program. Jag konstaterade dock, att för vår undersökningsgrupp var det mest anmärkningsvärda med detta program säkert huvudpersonens förmåga att dra fram pengar ur fickorna. Att detta program var så populärt hos denna barngrupp tolkade jag därför mera som en konsekvens av denna grupps sämre ekonomiska läge, än som en konsekvens av mödrarnas utbildningsnivå.

När det gäller samband i övrigt mellan mödrarnas utbildningsnivå och både barnens och deras egna preferenser kan våra resultat sammanställas i följande fyra punkter:

1 Mödrar med hög utbildning tycker i större utsträckning om

program som ger kunskaper (högutbildade 46%, mellangruppen 41%, lågutbildade 26%), medan det motsatta förhållandet gäller för de underhållande programmen (högutbildade 49%, mellangruppen 56%, lågutbildade 69%).

2 Vidare uppmanar högutbildade mödrar i större utsträckning sina barn att titta på program därför att de är lärorika (högutbildade 85%, mellangruppen 72%, lågutbildade 70%), medan lågutbildade i stället i större utsträckning än övriga mödrar väljer ett roligt program (högutbildade 4%, mellangruppen 13%, lågutbildade 17%).

3 Slutligen skattar mödrar med hög utbildning i större utsträckning än övriga mödrar sina barns favoritprogram som ett lärorikt program (högutbildade 46%, mellangruppen 44%, lågutbildade 38%).

4 I barnens inställning till de lärorika programmen finns inte alls dessa tendenser, tvärtom är barnen till de mödrar som har den lägsta utbildningen mest positiva till de lärorika programmen (högutbildades barn 47%, mellangruppens barn 43%, lågutbildades barn 51%).

Frekvenserna för barnen och mödrarna kan inte jämföras direkt; de förra är grundade på det index som mäter barnens positiva inställning till denna programtyp, medan de senare grundas direkt på mödrarnas svar. Resultaten visar emellertid att det finns en klar diskrepans mellan mödrarnas skattning och barnens svar. När det gäller de högst utbildade mödrarna blir denna i många fall uttryck för ett önsketänkande, som i varje fall för dessa små barn inte har förankring i verkligheten. När man bedömer resultaten av mödrars svar på så kallade laddade frågor är det därför väsentligt, att man är uppmärksam på detta fenomen.

Orsaken till detta är säkert, att föräldrar med högre utbildning är mest engagerade i vikten och nödvändigheten av utbildning, vilket också klart framgår av resultaten ovan (se även Gesser et

al 1971).

Våra resultat utesluter givetvis inte, att mödrarnas attityder så småningom kommer att internaliseras av barnen. I kapitel 4, i vilket sambanden mellan mödrarnas inställning till TV och barnens TV-vanor analyseras, påvisas sålunda ett positivt samband mellan hög utbildning och barnens preferenser för de lärorika programmen, när mödrarna själva anser att TV kan stimulera barnen till ett självständigt tänkande (se avsnitt 4.2.4).

Slutligen påvisades samband mellan barnens förskoleplacering och deras preferenser för de underhållande och de spännande programmen. Daghemsbarnen gillade den förra typen mer än de båda andra grupperna (förmiddagsbarn 55%, eftermiddagsbarn 65%, daghemsbarn 71%), medan förmiddagsbarnen i större utsträckning än de andra barnen gillade de spännande programmen (förmiddagsbarn 50%, eftermiddagsbarn 41%, daghemsbarn 36%).

2.3.4 Sammanfattning och diskussion

I de två föregående avsnitten har barnens TV-preferenser beskrivits samt satts i relation till deras kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildningsnivå.

Liksom när det gällde konsumtionen fann vi skillnader mellan könen. Flickorna var mer positiva till de lärorika och underhållande programmen, medan pojkarna var mer positiva än flickorna till de spännande programmen.

I dagens livliga könsrollsdiskussion framstår kvinnan ofta som den "drabbade" parten. När det gäller dessa förskolebarn, tycker jag det finns störst anledning att beklaga pojkarna. Att redan i 6-års åldern ha lärt sig att tycka om dessa program, eller, vilket jag tycker är lika beklagligt, ha lärt sig att man måste låtsas tycka om dem, tycks mig vara en svår belastning.

Min förhoppning är, att våra resultat skall bidraga till att berörda parter, föräldrar, lärare, TV-producenter, politiker etc,

förstår, vilka risker det innebär att våra uppfostringsattityder fortfarande kan skapa ett så framträdande könsmönster som våra resultat visar.

I sin analys av olika uppfostringsnormer skriver Köhler (1973: 89 - 90):

> "Det förefaller som om barnets kön är en "starkare" ramfaktor för fostran än socialgrupp, i så måtto att man i litteraturen kan finna ganska entydiga belägg för att pojkar och flickor fostras på olika sätt".

Detta bekräftas helt av våra data. Samma författare finner också, att barnens syskonstatus har en liknande inverkan, vilket också delvis överensstämmer med våra resultat. De barn som var äldst i en syskongrupp hade delvis ett preferensmönster som skilde sig från övriga gruppers.

De samband som andra forskare har funnit mellan föräldrarnas utbildningsnivå och barnens intresse för lärorika program fanns även i vårt material, - när vi utgick från mödrarnas skattningar. Mödrar med högre utbildning anger i högre utsträckning att deras barns favoritprogram är ett lärorikt program. När vi utgick från barnens egna svar fanns däremot inte sådana skillnader mellan de tre barngruppernas preferenser. Den största diskrepansen mellan mödrarnas och barnens svar på denna fråga finns sålunda för den högutbildade gruppen.

Att man måste tolka föräldrars uppgifter om deras barns TV-beteende med en viss försiktighet har, som tidigare nämnts, framhävts av bland andra v Feilitzen (1972) och Greenberg et al (1972). Att diskrepansen i dessa svar dessutom kan vara relaterat till familjens socioekonomiska status har påvisats av Rositer & Robertson (1975). Även dessa forskare fann den största diskrepansen för den grupp som hade den högsta status.

När det gäller barnens egen inställning till de lärorika programmen förefaller denna diskussion kanske också i viss mån meningslös. Även om programmet "Fem myror är fler än fyra elefanter"

har kategoriserats som ett lärorikt program är det väl knappast någon som vill påstå, att det inte också är underhållande och roande, och många barnprogram som kategoriserats som underhållande kan givetvis också vara lärorika.

En forskare som i stor utsträckning går in för dessa tankegångar är Noble (1975) som framhåller att många underhållningsprogram har en klar social funktion för barnen.

Samma författare anser, att de barn-TV-forskare som skiljer på dessa olika typer av program i alltför hög grad låter samhällets värderingar påverka sina undersökningar.

Att även vissa föräldrar i sina skattningar är påverkade av samhällsvärderingar är helt naturligt, och därför är det givetvis väsentligt att tolka föräldrars svar på laddade frågor med försiktighet.

En annan aspekt på detta fenomen, att mödrar med högre utbildning är mer fokuserade på program som ger kunskaper, leder oss in på begreppet "Informationsklyfta". Med detta begrepp avses de systematiska skillnader som uppstår inom befolkningsgrupper rörande kunskaper om viktiga samhällsfrågor samt förmågan att tillgodogöra sig information om sådana frågor (se t ex Höijer et al 1976, Nowak 1977 och 1978, Thunberg et al 1979:186).

Tillgången till kunskaper som är avgörande för individens framtid både ekonomiskt, socialt och kulturellt är ojämnt fördelade redan i barndomen. Barn från t ex språkligt och intellektuellt stimulerande hemmiljöer har redan från början ett kunskapsmässigt försprång, och även när barn uppvisar samma intelligens vid testningar får barn till föräldrar med studentexamen bättre betyg än barn vars föräldrar enbart har folkskola (se t ex R. Liljeström 1977).

I SOU 1973:19, "TRU:s försöksverksamhet 1967 - 1972" betonas bl a den viktiga funktion som TV kan fylla p g a sina stora möjligheter att levandegöra verkligheten och förmedla kunskaper på ett

sätt som kan engagera barnen och stimulera dem till aktiviteter som kan vara viktiga för deras utveckling.

De producenter som arbetar med radio- och TV-program för barn har under senare år mer och mer inriktat sig på att försöka förbättra barns villkor och utveckling (Filipson 1976, v Feilitzen et al 1977, Rydin 1977).

Ett väsentligt syfte med barnprogrammen har varit att försöka utjämna de ovan nämnda skillnaderna i kunskaper som finns mellan barn som kommer från olika sociala miljöer. Att med hjälp av pedagogiska barnprogram, som främst riktar sig till förskolebarn redan på ett tidigt stadium försöka nå de grupper, som senare vid skolstarten kan tänkas få svårigheter att följa med i undervisningen och söka ge dem och deras familjer intellektuell stimulans, har varit målsättningen både i Sverige och utomlands.

De första undersökningarna kring det amerikanska barnprogrammet "Sesame Street" visade emellertid, att det var barn från hem som gav den svagaste intellektuella stimulansen som såg minst och kanske därför också lärde sig minst. Resultaten pekade också mot att barn som redan var välinformerade lättare tog emot ny information och därför fick större utbyte av dessa lärorika program. Trots de bästa avsikter tenderade programmen därför att öka i stället för att minska kunskapsklyftan mellan barngrupperna. (Stevensson 1972 refererar undersökningar utförda av Ball och Bogartz 1970, "The first year of Sesame Street")

I sin bok om programmet, som han själv har varit med om att skapa, skriver Lesser (1974), att det kanske varit en period under programmets första år, i vilken de understimulerade barn, som man främst önskade att nå, i mindre utsträckning än övriga barn, såg programmet och att detta kunde ha bidragit till att kunskapsklyftan mellan dessa och övriga barn ökade. Senare undersökningar har dock visat mera positiva resultat. Lesser refererar senare undersökningar av Ball och Bogartz (1972) som visar, att skill-

naderna mellan dessa barngrupper inte förändras av ett TV-program. Liknande resultat, framhäver Lesser, har t ex rapporterats från Israel, Salomon et al (1972). De barn som ser mest lär sig också mest. Allra mest lär de barn som har antingen en mor eller en förskolelärare som diskuterar innehållet i programmet med dem (se även Friedrich & Stein 1975).

I sin undersökning av effekterna av programmet "Fem myror är fler än fyra elefanter" fann Leni Filipson (1974), att de önskade effekterna i något mindre utsträckning hade åstadkommits i de lågutbildade familjerna, men samtidigt framhåller författaren, att dessa resultat lika väl kan bero på mätinstrumentens otillförlitlighet eller slumpvariation.

I den tidigare nämnda undersökning som utfördes för Danmarks Radio (Kofoed, Linné och Richardt 1974) fann man, att barnens intresse för de kognitiva inslagen i programmen var relaterade till föräldrarnas skolutbildning; ju högre denna var, desto större intresse visade barnen. Detta resultat var emellertid baserat på föräldrarnas skattning och bör kanske därför tas med en viss reservation.

Ett annat resultat från denna undersökning, baserat på en testning av barnen före och efter ett lärorikt program, visade däremot inget som pekade mot att denna typ av program skulle medföra vare sig en ökad eller minskad informationsklyfta mellan barn som hade olika social bakgrund. Dessa forskare framhäver, att när det gäller förskolebarn är deras kunskapsnivå inte enbart beroende av föräldrarnas status utan också av deras totala sociala miljö, och här spelar givetvis förskolan en betydande roll. Författarna framhäver det positiva i detta resultat eftersom det tycks ge TV en chans att nå fram med sin information till alla barn. Detta resonemang kan givetvis också användas på våra resultat, som visade att barnen till de lägst utbildade mödrarna var mest positiva till de lärorika programmen vilket måste innebära, att de utgör en mottaglig tittargrupp.

2.4 PROGRAM BARNEN OGILLADE

I detta avsnitt kommer barnens och mödrarnas inställning till negativa inslag i TV att behandlas. Tyngdpunkten kommer att ligga på deras attityder till olika typer av skrämmande program.

2.4.1 Kategorisering av icke-omtyckta program

För att få ett så spontant svar som möjligt på barnens eventuella upplevelser av rädsla vid TV-tittande, formulerades första frågan om negativa attityder till eventuella program sålunda: "Finns det något program du tycker illa om?" 68 procent av barnen svarade ja på denna fråga och dessa tillfrågades därefter: "Varför tycker du illa om detta program?"

Svaren var många och omväxlande, men kunde kodas i två huvudkategorier; tråkigt och skrämmande. Exempel på svar i den första kategorin är följande:

> "Nyheter, dom bara pratar och pratar", "vuxenprogram, dom är inte roliga", "när farbrödrar pratar en massa strunt", "sport, det är så tråkigt", "träd och växter, det är tråkigt", "när dom inte pratar svenska, det är tråkigt".

Exempel som kodats i den andra kategorin är följande:

> "Knivar och sånt", "program där människor bråkar med varandra", "jag är rädd för Drakula", "när dom blir överkörda", "banditer, dom tar saker från folk och mördar dom", "Kojak, dom bara skjuter och skjuter", "det är hemskt när dom skjuter, det ser ut som om dom åker ut genom TV:n".

Av samtliga barn angav 43 procent ett svar som placerades i kategorin "tråkigt" medan 24 procent placerades i kategorin "skrämmande". Detta innebär sålunda att nästan en fjärdedel av barnen talade om att vissa TV-program var skrämmande, utan att vi hade nämnt detta ord för dem.

Både de barn som inte självmant hade pratat om skräck, och de som inte tyckte illa om något program tillfrågades direkt: "Har du blivit skrämd av något TV-program någon gång?" Inklusive de ovan nämnda 24 procenten besvarades frågan om skräck jakande av 72 procent av hela samplet.

Detta resultat överensstämmer väl med Lyle och Hoffman (1976) som fann att 73 procent av förskolebarnen i deras undersökning tyckte att det förekom skrämmande saker i TV-programmen.

Inom barn- och TV-litteraturen har det tidigare framhävts att yngre barn främst blir rädda för program i vilka det finns personer eller djur de kan identifiera sig med. (Se t ex Brolin 1964, Linné 1964, v Feilitzen och Linné 1974 och v Feilitzen 1976.) Resultaten från vår undersökning motsvarar på denna punkt inte tidigare forskningsresultat. När vi frågade barnen: "Vilket program skrämde dig?" gav endast mycket få barn ett svar som kunde kategoriseras: "program i vilket små djur eller barn hotas eller skadas."

En förklaring till detta fenomen kan givetvis vara, att den forskning, som har bedrivits vid Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning, har resulterat i att de som har ansvaret för barnprogrammen har blivit mera medvetna om detta problem.

Kategorin i fråga fick därför ingå i kategorin "skrämmande realism". Vi försökte skilja mellan program som tillhörde denna kategori och program som kunde kategoriseras som "program med övernaturliga inslag". Exempel på svar i den förra kategorin är följande:

> "Lejon som ryter och bråkar", "de sköt en människa", "blod på en stor farbror", "när de dödar varandra", "indianer och krig", "en farbror som grävde ner sin fru som var bunden".

Exempel på svar i den senare kategorin är följande:

> "Frankenstein", "Drakula", "ett jätteläbbigt djur", "när pojken tog pengar ur byxorna", "en korvgubbe utan ansikte", "program med jättemyror".

Av de barn som blivit skrämda blev 56 procent mest rädda för program som innehöll skrämmande realism, medan 33 procent tyckte, att program med övernaturliga inslag var mest skrämmande. Slutligen gav 11 procent av barnen ett svar som inte kunde placeras i några av dessa kategorier.

Tidigare svenska undersökningar har gett liknande resultat, när det gäller något äldre barn. Linné (1964) fann, att barn över nio år ofta blev mer rädda för nyhetsprogram och dokumentärfilmer, än de blev för t ex detektivfilmer eller skräck- och spökfilmer. Linnés undersökning är från 1964, och det är kanske inte orimligt att anta, att barns TV-vanor under en tio års period förändras på ett sådant sätt, att de resultat som då gällde för äldre barn i dag gäller även för 6-åriga förskolebarn.

Frekvensen av barn som uppger, att de blivit skrämda av något TV-program har också förändrats radikalt. Endast en tredjedel av barnen i den tidigare undersökning som i sin helhet omfattade barn från 3 - 16 år gav ett jakande svar på denna fråga. Barnen indelades i åldersgrupperna 3 - 9 och 10 - 16 år. Av dessa båda åldersgrupper deklarerade knappt en tredjedel att de varit rädda ibland då de sett TV. I vår undersökning är motsvarande siffra över två tredjedelar (72%).

2.4.2 Diskrepans mellan mödrars och barns uppfattning av skräckupplevande

För att vi skulle få en uppfattning om mödrarnas inställning till olika programs negativa inverkan på barnen, tillfrågades mödrarna om det fanns några program de ansåg var olämpliga för deras barn. 83 procent av samtliga mödrar svarade ja på denna fråga. Tabell 2.10 visar deras svar på varför de ansåg, att somliga program var olämpliga för barnen. Ur denna framgår, att knappt hälften (53% av 83% = 45%) av samtliga mödrar spontant pratar om skrämmande program som den typ de främst anser är olämpliga för barnen.

Tabell 2.10 Mödrarnas motivering av vissa programs olämplighet för barnen.

	%
Skrämmande	52
Ger en ensidig och/ eller felaktig bild av verkligheten	11
Barnet inte moget för programmet i fråga	23
Annat svarsalternativ	13
Summa	99
N	(211 = 83% av hela samplet)

På den direkta frågan: "Har Ert barn någon gång blivit skrämt av ett TV-program?" svarade 60 procent av samtliga mödrar ja, medan övriga 40 procent svarade nej eller vet ej. I tabell 2.11 visas relationen mellan mödrarnas och barnens svar på denna fråga.

Tabell 2.11 Relationen mellan mödrarnas och barnens svar på frågan om barnet blivit skrämt av något TV-program någon gång.

		Mödrarnas svar ja %	nej %	Totalt %	
Barnens svar	ja	46	26	72	(181)
	nej	14	14	28	(70)
Summa		60 (150)	40 (101)	100 (251)	

Av tabellen framgår, att det finns överensstämmelse i svaren i 60 procent av fallen (46% + 14%), avvikelse i 40 procent av fallen (26% + 14%). Vid frågor av denna typ kan man givetvis inte heller bortse från risken för reliabilitetsfel, dvs vissa barn

och mödrar har svarat ja när de "egentligen" borde ha svarat nej och tvärtom.

I 14 procent av fallen har mödrarna svarat ja medan barnen svarat nej. Givetvis kan man tänka sig, att barnen blivit skrämda utan att de vetat om det eller velat erkänna det. Olika symtom hos barnet kan av modern ha tolkats som ett resultat av TV-tittande utan att barnet självt har varit medvetet om detta.

En annan möjlig förklaring till denna typ av diskrepans är, att denna ger uttryck för en viss grad av överbeskydd. Om så är fallet kan vi konstatera, att denna uppfostringsattityd inte är den dominerande.

Den vanligaste avvikelsen (26%) är, att mödrarna svarat nej när barnen svarat ja. Denna diskrepans kan kanske bero på att mödrarna inte tycker om att erkänna inför sig själva, och ännu mindre inför en okänd intervjuare, att deras barn blivit skrämda inför TV:n. Frågan tillhör de mest laddade i vårt formulär och som tidigare nämnts kan man inte förvänta att få fullt valida svar från mödrarna på denna typ av frågor. Man kan dock anta att en icke obetydlig del av våra mödrar utan att veta om det har barn som blivit skrämda av TV. Jag återkommer till denna diskussion i slutet av detta avsnitt.

2.4.3 Barnens upplevande av skräck i relation till mödrarnas förvärvsarbete

Då jag ansåg det för sannolikt, att såväl individuella som sociala karakteristika kunde påverka barns upplevelser av rädsla i samband med TV, sattes deras svar på frågorna om de blivit skrämda av något TV-program och i så fall vilket program som skrämde dem, i relation till samtliga bakgrundsvariabler.

Den enda av dessa som visade sig ha ett samband med barnens svar på den första frågan var mödrarnas förvärvsarbete (G =.27). Varken när det gällde konsumtion eller preferenser visade sig denna

bakgrundsvariabel vara av betydelse. Men av de barn, vilkas mödrar arbetade på heltid svarade 82 procent, att de hade blivit skrämda någon gång. Motsvarande frekvens för barnen till de deltidsarbetande mödrarna var 70 procent och för barnen till de icke-förvärvsarbetande mödrarna 65 procent.

En förklaring till det ovan redovisade resultatet kunde kanske vara, att de mödrar som arbetar på heltid, har mindre tid över att kontrollera sina barns TV-beteende. Detta antagande bekräftas emellertid inte av barnens svar på frågan om vem de brukar titta på TV tillsammans med. Barnen till dessa mödrar uppger sig se lika mycket tillsammans med föräldrarna som de båda andra grupperna.

Barnens uppgifter om man brukar prata om de program man ser tillsammans ger inte heller någon förklaring på detta fenomen. 54 procent av barnen till de heltidsarbetande mödrarna svarar ja på denna fråga, medan motsvarande frekvenser för de barn vars mödrar deltidsarbetar eller inte alls förvärvsarbetar är 45 respektive 40 procent. Vi kan sålunda inte heller i barnens sociala TV-situation hitta förklaringen till att en större del av de heltidsarbetande mödrarnas barn har blivit skrämda av TV.

När det gällde vilken typ av program som skrämde barnen visade sig både deras kön och syskonstatus samt mödrarnas födelseort påverka svaren (se bilaga 1, tabell B.1.11).

Båda könen är mest rädda för program som innehöll skrämmande realism (pojkar 49%, flickor 60%) och mindre rädda för program med övernaturliga inslag (pojkar 43%, flickor 27%). För pojkarnas del är som synes skillnaden mellan de båda programtyperna inte så stor, flickorna däremot blir i mycket större utsträckning rädda för den skrämmande realismen. Kan förklaringen till detta vara, att det upplevs mindre "manligt" att vara rädd för krig och slagsmål än för spöken, Drakula och Frankenstein?

Barnens syskonstatus påverkade deras svar på så sätt, att de som

är äldst, yngst eller endabarn alla är mest rädda för program som innehåller skrämmande realism, medan "mellanbarnen" i större utsträckning anger program med övernaturliga inslag. En felkälla kan dock vara, att denna grupp är den minsta och små avvikelser inom denna ger därför stora procentskillnader.

Slutligen anger invandrarbarnen till 56% program med övernaturliga inslag och till 38 procent program med skrämmande realistiska inslag, motsvarande frekvenser för de svenska barnen är 28 respektive 59 procent. Barnens svar anger sålunda, att här finns en klar kulturell skillnad mellan de båda grupperna när det gäller den typ av program som skrämmer förskolebarnen mest. Lyle och Hoffman (1976) ställde samma fråga till barnen i sin undersökning av 3 – 5-åriga förskolebarn, och här svarade två-tredjedelar av barnen med något program i vilket det ingick "monsters". Deras resultat stämmer sålunda bäst med de svar som invandrarbarnen gett i vår undersökning.

Även mödrarnas svar på frågan om vilket programinslag de anser har inverkat särskilt skrämmande bekräftar denna skillnad. Invandrar-mödrarna anger till 54 procent, program med övernaturliga inslag och till 37 procent program med skrämmande realistiska inslag. Motsvarande frekvenser för de svenska mödrarna är 23 respektive 64 procent.

2.4.4 Sammanfattning och diskussion

Barn ogillar TV-program främst därför att de är tråkiga, därnäst därför att de är skrämmande. Tråkiga program är, sett ur dessa barns synvinkel, oftast vuxenprogram med mycket pratande. Skrämmande program är för drygt hälften av barnen program som hade inslag av skrämmande realism, medan en tredjedel angav program med övernaturliga inslag. På denna punkt avvek emellertid invandrarbarnen från de svenska barnen. Den största delen av invandrarbarnen angav program med övernaturliga inslag, som den främsta orsaken till att de blivit skrämda.

Det konstaterades en klar diskrepans i mödrarnas och barnens svar på frågan om barnen blivit skrämda. Den vanligaste avvikelsen var att mödrarna svarat nej när barnen svarat ja. Jag konstaterade att detta givetvis kan bero på frågans laddade karaktär, mödrarna vill inte varken inför sig själva eller inför intervjuaren erkänna att deras barn blivit skrämt inför TV.

Men det är också rimligt att anta att en del av mödrarna helt enkelt inte visste om att deras barn blivit rädda framför TV-rutan. Vid lärarhögskolan i Malmö visade man i januari 978 filmatiseringen av Astrid Lindgrens bok "Bröderna Lejonhjärta" för bl a ett antal förste klassare. Filmen hade av filmcensuren ansetts olämplig för barn under 11 år, men föräldrarna hade tillfrågats innan och endast de barn som hade fått tillstånd hemifrån fick se filmen, föräldrarna fick dessutom vara närvarande om så önskades.

Ungefär hälften av barnen i årsklass 1 reagerade mycket kraftigt, grät, sprang och gömde sig, ville sitta i frökens knä etc. Denna reaktion kom mycket oväntat både för föräldrar och lärare. Händelsen, som bl a relaterades i "Aktuellt" (18/1 1978), beskriver på ett mycket påtagligt sätt hur vi vuxna ofta är omedvetna om våra barns reaktioner.

Olika forskare har framhävt att man, när man talar om skräck, inte får glömma bort, att denna kan variera från önskespänning till riktig skräck som inte släpper barnet förrän efter lång tid. (se t ex Furhammar 1965, v Feilitzen 1976 och Lyle och Hoffman 1972 och 1976). När man frågar sexåringar direkt om de har blivit skrämda av något TV-program är jag emellertid övertygad om, att de allra flesta som svarar ja, har en eller flera obehagliga upplevelser i minnet. Min personliga erfarenhet av intervjuer med över 100 av barnen i vår undersökningsgrupp gör att jag på denna punkt känner mig ganska övertygad.

Det gemensamma TV-tittandet moder-barn spelar en stor roll när

det gäller denna fråga. Ju mer man ser tillsammans desto bättre bör modern givetvis känna till sitt barns reaktioner, och ju mindre är risken, att barnet skall få bestående men av skräckupplevelser vid TV (se t ex Elthammar 1967 och v Feilitzen 1976). Jag återkommer till denna fråga i nästa avsnitt, i vilket barnens sociala TV-situation analyseras.

2.5 BARNENS SOCIALA TV-SITUATION

I sin bok om barn och TV framhäver Grant Noble (1975) de stora skillnader som finns i barnets situation när det går på bio och när det sitter hemma och tittar på TV. I den förra situationen sitter man i mörker tillsammans med främmande människor, när man tittar på TV sitter man i ljuset och oftast tillsammans med föräldrar och/eller syskon. Författaren framhäver också det positiva i den kontakt barnen kan uppleva med personerna på skärmen. Noble frammanar sålunda en ganska ljus bild av barnets TV-situation.

En ganska dyster bild av samma situation ges däremot av U. Bronfenbrenner (1973) som anser, att TV:n förhindrar samvaron i familjen. Alla sitter och tittar på skärmen, ingen har tid att leka, prata eller visa varandra vänlighet.

Slutligen ger kanske W. Weiss (1969) den mest sansade bilden av televisionens effekter på familjelivet. Efter att ha summerat tidigare studier i ämnet konstaterar han, att TV inte ger upphov till förändrade familjeförhållanden utan i stället förstärker sådana som redan finns.

Ovanstående framställning har delvis hämtats ur Brown och Linnés (1976) kapitel om familjens inflytande på eventuella effekter av olika TV-program. Dessa forskare beskriver hur familjens attityder och normer påverkar inte endast barnets TV-beteende utan också effekterna av olika program.

I sin undersökning av barns reaktioner på våldsinslag i TV påvisade Linné (1969) att själva programbehandlingen i hemmet kan be-

traktas som en mellankommande variabel när det gäller effekterna av programmet. Resultaten antydde, att man genom olika typer av programbehandling kunde förstärka eller försvaga programmets (Vilda-Västern "High Chaparral") implicita eller explicita normer.

Den programbehandling som Linné beskriver bestod i följande fyra alternativ: Barnet fick 1 gå och lägga sig direkt efter programmet, 2 prata med någon efter programmet, 3 leka med någon och slutligen 4 göra något annat än dessa tre alternativ.

Barnen testades med ett aggressionstest. Man berättade för dem att en pojke/flicka hade fått en ny cykel, som strax därefter tagits av en annan pojke/flicka. Undersökningsbarnet fick välja på tre givna beteenden hur de tyckte barnen i historien skulle lösa denna konfliktsituation.

Det visade sig, att de högexponerade barn som valt ett aggressivt beteende vanligen efter programmet fick gå och lägga sig, medan majoriteten av de högexponerade barnen som valt ett icke-aggressivt beteende direkt efter programmet vanligen fick leka eller prata med någon.

Noble (1975) som är negativ till laboratorieexperiment, när det gäller undersökningar om barn och TV, är också kritisk mot Linnés resultat. Han anser, att hennes aggressionstest är alldeles för artificiellt och inte ger oss något svar på hur barnet skulle reagera i en verklig konfliktsituation.

Linnés resultat är baserat på en ganska liten undersökningsgrupp, vilket innebär, att man bör betrakta resultaten med en viss försiktighet. Författaren själv betonar också, att resultaten antyder att programbehandlingen kan betraktas som en mellankommande variabel när det gäller programeffekter.

Andra forskare har framhävt betydelsen av programbehandling när det gäller inlärning genom TV. Behållningen av såväl lärorika som prosociala program ökade när barnen fick tillfälle att diskutera programinnehållet med någon i sin omgivning (se t ex Stevenson

1972, SOU 1972:26 I, Lesser 1974, Friedrich & Stein (1975) och v Feilitzen 1976).

Utifrån resultaten i vår undersökning kan vi inte ge svar på om det finns samband mellan programeffekter och programbehandling. Det måste emellertid, med tanke på den ovan relaterade forskningen, anses väsentligt att försöka beskriva vilka typer av programbehandling som förekommer i hemmet. En sådan beskrivning kommer att lämnas i följande avsnitt.

2.5.1 Beskrivning av barnens sociala TV-situation

Den sociala TV-situationen belystes bl a med följande frågor:

1 "Vem är det som bestämmer när du skall se på TV?"
2 "Vem brukar du vara tillsammans med när du tittar på TV?"
3 "Ser du TV ensam någon gång?"
4 "Vilka program brukar du titta på, när du är ensam?"
5 "Brukar ni prata om de program ni ser tillsammans?"
6 "Vad brukar du göra när du blivit skrämd av något på TV?"

Även mödrarna fick besvara frågor med liknande innebörd.

I det följande kommer först svaren på dessa frågor att redovisas, kommenteras och analyseras. För att underlätta analysen av olika bakgrundsvariablers eventuella samband med barnens sociala TV-situation, har barnens svar dessutom använts vid bildandet av ett index, som mäter gemenskapen vid TV-tittandet. Konstruktionen av detta index framgår av bilaga 2,tabell B.2.9.

Vem bestämmer när barnet skall titta på TV? Frågan riktades både till mödrar och barn, men man kan knappast säga, att det fanns någon större överensstämmelse i de båda gruppernas svar (se tabell B.1.12). Den vanligaste kombinationen var att barnen ansåg att föräldrarna bestämde, medan föräldrarna ansåg att det var barnen själva som bestämde när de skulle titta på TV (34%). Därnäst vanligast var de mödrar och barn som ansåg, att barnen själva bestämde (24%).

Barnens egna svar stämmer ganska bra överens med de resultat som redovisas av v Feilitzen och Linné (1969). Dessa forskare fann, att 3–9-åringar ser olika TV-program ungefär dubbelt så ofta på en utifrån kommande impuls som på eget initiativ. Vidare framhäver de, att ju äldre barnen blev i desto större utsträckning ansåg de, att det var de själva som bestämde vilka program de skulle se.

Sistnämnda resultat redovisas också av Lyle och Hoffman (1976) i deras undersökning av 3–5-åriga förskolebarn. När det gäller frekvensen av barn som anser att de själva bestämmer finns här däremot en klar skillnad mellan de amerikanska och de svenska barnen. Av Lyle och Hoffmans 5-åringar ansåg 53 procent att de själva bestämde; även om dessa barn var yngre än våra ansåg de sålunda i större utsträckning, att de själva bestämde. Detta urval var inte statistiskt representativt, men kanske kan man ändå i dessa olika resultat spåra en kulturellt betingad skillnad.

Av barnens svar på frågan vem de brukade vara tillsammans med när de tittade på TV framkom, att 82 procent brukade titta tillsammans med föräldrarna, medan övriga barn angav syskon och/eller kamrater som det vanligaste TV-sällskapet.

Att titta på TV ensam någon gång är emellertid ingen ovanlig företeelse bland förskolebarnen. Av samtliga barn svarade 82 procent ja på denna fråga, men av dessa ansåg nästan samtliga att det var barnprogram man tittade på när man var ensam.

Som nämnts i förra avsnittet anses den programbehandling som förekommer i hemmet betydelsefull när det gäller programeffekter. Barnens möjlighet att prata med någon vuxen om de program man sett anses väsentlig. Detta gäller både program de inte förstår och sådana som inverkat skrämmande. Vidare bör det givetvis höja TV-stundens sociala värde om det man har sett tillsammans kan ge upphov till en gemensam diskussion och detta gäller naturligtvis också roliga program som inte ger upphov till problem av olika

slag.

Frågan "Brukar ni prata om de program ni sett tillsammans?" ställdes till både mödrar och barn. Tyvärr är svaren inte fullt jämförbara, då barnen i sina svar även kan ha angett, att de brukade prata med syskon och/eller kamrater.

Av samtliga barn svarade 46 procent ja och 54 procent nej på denna fråga medan motsvarande frekvenser för mödrarna är 71 respektive 29 procent. Mer än en fjärdedel av samtliga mödrar ger sålunda ett nekande svar på denna fråga. Diskrepansen mellan barns och mödrars svar är stor, men även om vi antar att mödrarna ger de svar som bäst överensstämmer med de verkliga förhållandena, är det fortfarande en anmärkningsvärt hög frekvens som inte pratar med varandra om de program man ser gemensamt.

Frågan "Vad brukar du göra om du blivit skrämd av något på TV?" besvarades av 70 procent av barnen. Av dessa ansåg 28 procent att de satt kvar vid TV, men kanske "tog skydd" på något sätt, t ex genom att sätta en kudde för ögonen. Övriga barn svarade, att de sprang ifrån TV, eller gick till mamma eller pappa. Detta innebär sålunda, att drygt en fjärdedel av de barn som uppger att de blivit skrämda någon gång, försöker klara upp situationen framför TV, medan de övriga antingen lämnar fältet eller söker skydd hos föräldrarna.

Frågan till mödrarna, vad de brukade göra om de upptäckte att barnet satt och tittade på ett program som de tyckte var olämpligt för honom/henne besvarades på följande sätt:

	%	%
Ger barnet en förklaring på varför de anser programmet är olämpligt	29	39
Försöker avleda barnet från TV	45	61
Stänger utan närmare kommentarer		
Gör ingenting		
		100
		(187)
Barnet ser aldrig på sådana program		
Mödrarna anser inte att det finns några program som är olämpliga	26	
S:a	100	
	(253)	

Detta innebär sålunda, att 45 procent av samtliga mödrar undviker att prata med barnet om detta problem.

I detta avsnitt har jag redovisat barns och mödrars direkta svar på de frågor som har använts till belysning av den situation barnen befinner sig i när de tittar på TV. I det följande kommer bakgrundsvariablernas eventuella inverkan på denna situation att analyseras.

2.5.2 Den sociala TV-situationen i relation till barnens kön samt mödrarnas födelseort och utbildningsnivå

Översiktstabellen B.1.13 i bilaga 1 visar de bakgrundsvariabler som uppvisade samband antingen med index på barnens sociala TV-situation, eller med mödrarnas svar på frågan, vad de brukade göra när barnet tittade på ett program som de ansåg var olämpligt för dem.

Mödrarnas födelseort visade sig vara den enda bakgrundsvariabel som på ett signifikant sätt påverkar barnens sociala TV-situation. Mätt med vårt index har 65 procent av invandrarbarnen en positiv social TV-situation, medan motsvarande frekvens för de svenska barnen är 51 procent.

När det gäller mödrarnas svar finns ett samband dels med barnens kön dels med utbildningsnivån. Ju högre utbildning i desto större utsträckning förklarar man för barnen varför man själv anser att ett bestämt program är olämpligt för dem. Av de lågutbildade mödrarna anger 30 procent detta svar, motsvarande frekvenser för mellangruppen och de högutbildade är 39 respektive 48 procent.

Detta resultat beror säkert på att mödrar med högre utbildning i större utsträckning är medvetna om det önskvärda i att barnen får en förklaring på varför de själva anser att ett visst program är olämpligt för dem. Men givetvis kan vi inte heller bortse ifrån att just denna kunskap kan ge upphov till en social "bias" i svarsfrekvensen.

Att det finns skillnader i uppfostringsnormer när det gäller könen och att detta även påverkar situationen kring TV-tittandet bekräftas av vårt resultat som visar, att 47 procent av flickonas mödrar angav att de förklarade programmets olämplighet för barnen medan motsvarande frekvens för pojkarnas mödrar endast är 33 procent.

Tittar vi på de svar som ligger till grund för vårt index, finner vi, att även barnens syskonstatus påverkar deras TV-situation. Endabarnen ser mest TV ensamma, mellanbarnen minst (93% mot 65%). Endabarnen är emellertid också de som ser mest tillsammans med föräldrarna, medan mellanbarnen ser minst tillsammans med dessa (94% mot 62%). Deras TV-situation kan alltså te sig ganska olika, även om de får samma värde på vårt index som mäter denna situation.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera följande. Det fanns stora skillnader i barns och mödrars svar på de frågor som belyste barnens sociala TV-situation. Båda gruppernas svar ger emellertid en bild av denna situation som karakteriseras av mycket gemensamt tittande med föräldrar och/eller syskon. Så långt får vi en positiv bild av förhållandena kring barnens TV-tittande. När det gäller programbehandlingen, som vi inledningsvis konstaterade var väsentlig för förskolebarnen när det gällde både positiva och negativa effekter av TV, visade våra resultat emellertid, att detta är ett område som ofta försummas. I många hem pratar man inte med varandra om de program man ser tillsammans och många mödrar undviker dessutom att förklara för barnen varför de anser att vissa program är olämpliga, även om de upptäcker att barnet tittar på ett sådant. (När det gäller skolbarn har liknande resultat erhållits av Hallen 1968.)

Sambandsanalysen visade, att invandrarbarnen hade en mera positiv TV-situation än övriga barn. De angav i mycket större utsträckning, att man brukade prata tillsammans om programmen. En förklaring till detta kan givetvis vara, att här finns en kulturellt

betingad skillnad, en annan att dessa familjer är mera isolerade och att kommunikationen inom familjen av den orsaken blir livligare.

Barnens syskonstatus påverkade deras TV-situation på ett mycket rimligt sätt. Att endabarnen är de som ser mest TV ensamma medan mellanbarnen, som har både stora och små syskon, ser minst ensamma, behöver ingen förklaring.(Resultatet kan kanske i stället visa val:diteten i barnens svar.)

Analysen av mödrarnas svar bekräftar vårt tidigare antagande, att föräldrar har olika uppfostringsnormer för flickor och pojkar, vilket tar sig uttryck även i deras inbördes TV-relationer. En större frekvens av flickornas mödrar uppgav att de brukade förklara varför de tyckte ett visst TV-program var olämpligt för barnet. Slutligen fanns det ett klart samband mellan mödrarnas svar på denna fråga och deras utbildningsnivå. De mödrar som har den högsta utbildningen anger i större utsträckning att de ger barnen en förklaring.

2.6 IDENTIFIKATION

Att beskriva barns TV-vanor utan att beröra identifikations-begreppet är knappast möjligt. Begreppet som sådant är mångtydigt, och har med olika typer av innebörd behandlats i massmedialitteraturen. [En genomgång av relevant litteratur ges t ex av Nordlund (1976:48-60) och den nordiska forskning som finns om detta begrepp beskrivs av v Feilitzen och Linné (1974).]

v Feilitzen och Linné beklagar att begreppet ofta har använts på ett diffust och mångtydigt sätt. Under de senaste åren har dock flera försök gjorts till en klarare kategorisering av de relationer som kan uppstå mellan mediakonsumenterna och de personer som förekommer i olika massmedia.

Oberoende av varandra har Rosengren och Windahl (1972) och G. Noble (1975) utarbetat en typologi som vardera beskriver fyra

olika fall av relationer med individer på film eller TV. Likheterna mellan dessa båda kategoriseringar är utan tvekan större än skillnaderna. En vidare bearbetning av Rosengren och Windahls schema som har utförts av Nordlund (1976) har ytterligare minskat olikheterna mellan dessa.

I båda fallen särskiljer man analytiskt två typer av massmediarelationer och genom att kombinera dessa får man fram en typologi med fyra olika fall se fig 2.4. (Rosengren och Windahls uppställning) och fig 2.5 (min uppställning efter Nobles arbete s. 63-64).

		Interaction	
		no	yes
Identification	no	1. Detachment	2. Parasocial-interaction
	yes	3. Solitary identification	4. Capture

Figur 2.4 Rosengren och Windahls typologi för relationer till massmediegestalter.

		Recognition	
		no	yes
Identification	no	1. Not interested	2. Parasocial interaction
	yes	3. Losing one's own identity	4. The child identifies itself with one person and has a parasocial interaction with other persons on the screen.

Figur 2.5 Nobles typologi för barns relationer till film och TV-gestalter (min uppställning efter författarens arbete).

Rosengren och Windahl kombinerar begreppen "identification" och "interaction", Noble begreppen "identification" och "recognition". Det förra begreppen innebär, i båda figurerna, att individen av den ena eller andra orsaken väljer ut en av mediagestalterna och

90

på något sätt blir delaktig i denna persons agerande.

Begreppen "interaction" och "recognition" är inte helt identiska; båda innebär emellertid, att det uppstår en relation mellan tittaren och personerna på skärmen. Med termen "recognition" vill Noble dessutom betona det väsentliga i att barnen lär sig känna igen dessa olika rollgestalter, vilket dels ger trygghet, dels ger dem en möjlighet att förutsäga vad som kommer att hända på skärmen. En kunskap som de enligt denne författare, senare kan överföra på sin vardagssituation.

De typer av beteende som beskrivs i ruta 1 och 2 är identiska i båda figurerna. Beteckningen "detachment" innebär, att det inte alls förekommer någon typ av pseudopersonlig relation till personerna på duken/skärmen. Samma tolkning kan vi ge Nobles typ. Man anser att en individ med detta beteende är så ointresserad i föreställningen, att han/hon inte heller är intresserad av att kunna förutsäga händelsernas gång.

Fenomenet "parasocial interaction", som första gången beskrevs av Horton och Wohl (1956) innebär, att man känner, eller lär sig känna igen, personerna på duken/skärmen och samtidigt med att man behåller sin egen identitet, "umgås" man med dessa. Enligt Noble kan detta mediabeteende i viss utsträckning ersätta den närkontakt, som barn i det förindustriella samhället hade med släkten och övriga invånare i det lilla samhället.

Mediakonsumtionen kan i dessa fall tendera att bli ett slags funktionellt alternativ till verkligt umgänge med människor; jag ansluter mig dock till Jan-Erik Nordlund (1976) när denne på flera ställen i sin avhandling framhäver, att det parasociala umgänget med individerna i massmedia aldrig helt kan tillfredsställa ett bakomliggande behov av interaktion.

Beteendet som beskrivs i ruta 3 har inte helt samma innebörd i de två figurerna. Rosengren och Windahl anser, att identifikation knappast kan förekomma utan interaktion, medan Noble anser, att

identifikation utan "recognition" innebär, att individen förlorar sin egen identitet. Han blir helt enkelt samma person som individen på skärmen, vilket bl a innebär, att han förlorar förmågan att kunna förutsäga handlingens gång.

Nobles beskrivning av detta beteende överensstämmer bättre med Rosengrens och Windahls beteende; "capture" i ruta 4. Direkt översatt betyder capture tillfångatagande och innebörden i detta begrepp är, att individen är helt infångad av händelserna, han befinner sig i själva verket ända uppe på duken/skärmen. Denna mediarelation är, enligt Noble, vanligare hos barn när de går på bio än när de tittar på TV, och den är vanligare hos pojkar än hos flickor.

Att barnen lättare förlorar sin identitet på bio beror enligt Noble på olikheterna både i situationen och i inspelningstekniken. TV tittar man på i hemmet, man sitter i ljuset oftast tillsammans med föräldrar och syskon. På bio däremot är man hemifrån, man sitter i mörker omgiven av främmande människor.

När det gäller inspelningstekniken anser Noble, att filmskådespelare oftast pratar till varandra, medan folk på TV ofta hänvänder sig direkt till tittarna och på det sättet skapar förutsättningar för den parasociala interaktionen. På TV ser man dessutom ofta bara ansiktet, vilket förstärker intrycket av en "face to face"kontakt. Slutligen innebär TV-serierna, att man under lång tid får kontakt med samma rollgestalter, film däremot förekommer sällan i serier.

Innebörden i Nobles fjärde relation; "recognition" i samband med "identification" innebär, att individen identifierar sig med en person och har ett parasocialt interagerande med de andra individerna på skärmen/duken.

Detta mediabeteende är, anser Noble, det vanligaste när barn tittar på TV och i och med att de har den parasociala interaktionen kvar med vissa personer på skärmen, förlorar de inte förmågan

92

att kunna förutsäga händelsernas gång. Detta är, enligt Noble, mycket väsentligt, då det är denna träning i att kunna förutsäga vissa bestämda händelseförlopp som kan komma dem till godo i det verkliga livet.

Nobles beskrivning av denna mediarelation liknar mycket en sammanslagning av Rosengrens och Windahls ruta 2 och 3 och blir då identiskt med Nordlunds begrepp "mediaumgänge", som har bildats på detta sätt (Nordlund 1976:54). Den enda invändningen mot detta resonemang är, enligt min åsikt, att Noble är positiv till detta mediabeteende, medan Rosengren och Windahl snarast tycks lägga något negativt i begreppet "capture". En innebörd som man kan konstatera passar bättre med Nobles uppfattning av "identification" utan "recognition", dvs det beteende som finns i ruta 3 i figur 2.5; "losing one's own identity". Trots denna invändning verkar det som om de tre lundaforskarna och Grant Noble, oberoende av varandra, har arbetat fram nästan identiska teoretiska definitioner av olika typer av mediarelationer, som bör kunna bli fruktbara, när det gäller den framtida forskningen kring barns identifikation vid olika typer av massmedier. I min egen undersökning har identifikations-problematiken endast fått ett begränsat utrymme. Det teoretiska resonemanget ovan har jag tagit med, då jag anser det vara väsentligt för vidare forskning i ämnet.

I den aktuella undersökningen har jag främst varit intresserad av att analysera eventuella samband mellan barns emotionella status och identifikationen vid TV-tittandet. Denna frågeställning analyseras i kapitel 5. I följande avsnitt behandlas de resultat som våra identifikationsfrågor gav för hela undersökningsgruppen.

2.6.1 Likhets- och önskeidentifikation

De frågor som var avsedda att belysa detta problemområde var formulerade för att kunna differentiera mellan de två typer av identifikation, som kallas likhetsidentifikation respektive önske-

identifikation (se t ex v Feilitzen och Linné 1974:5-6, och Nordlund 1976:49-50):

"Tycker du att barnen på TV är som du själv och dina kompisar?"
(Om nej på denna fråga:)
"Skulle du vilja vara som de?"

Med utgångspunkt från resonemangen hos de ovan angivna författarna kan man uppställa följande hypotes: Barn som av den ena eller andra orsaken känner sig frustrerade i sin vardagsmiljö ser barnen på TV-skärmen som ett eftersträvansvärt komplement till sig själva. Dessa barn bör i så fall i större utsträckning än övriga barn svara nej på vår första fråga, men ja på vår andra.

Utöver barn med emotionella svårigheter kan man tänka sig, att invandrarbarn kan uppvisa samma svarsmönster. Själva invandrarsituationen rymmer moment som mycket lätt kan upplevas frustrerande för barnen (språksvårigheter, kulturella skillnader etc). Dessutom har man visat, att barn lättare identifierar sig, när TV-miljön liknar deras egen (Almers 1970) och när barnen på skärmen har samma nationalitet som de själva (Filipson och Wachtmeister 1972).

Slutligen frågade vi barnen, om de tyckte vuxna på TV var som deras föräldrar och andra vuxna de kände till. I första hand formulerades denna fråga för att undersöka, om barn med olika social bakgrund upplevde vuxna på TV olika. Kritik har ofta förekommit, främst mot TV-serierna, för att dessa ger en falsk bild av verkligheten. Den återger, enligt denna kritik, livet hos en utvald del av överklassen. Om denna kritik är befogad bör det i vårt material finnas en tendens, att de barn vars mödrar har den högsta utbildningen i större utsträckning svarar ja på denna fråga.

Tabell 2.12 visar barnens svar på de tre ovan nämnda frågorna. Ur denna framgår, att 47 procent av samtliga barn upplever det vi kallar likhetsidentifikation medan 17 procent upplever det som vi ovan har beskrivit som önskeidentifikation. Att denna benäm-

ning verkligen är berättigad, framgår av de svar som dessa barn har gett på frågan om varför de gärna vill vara som barnen på skärmen, den största delen av svaren kunde kategoriseras antingen som "Jag vill se likadan ut" eller "De har det bra".

Tabell 2.12 Barnens svar på de tre identifikations- och likhetsfrågorna.

	Likhets-identifikation	Önske-identifikation		Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på skärmen
Barnens svar	%	%		%
Ja	47	32	17% av samtliga	35
Nej/vet ej	53	69		65
Summa	100 (252)	101 (137)		100 (252)

Slutligen besvarades frågan: "Tycker du att vuxna på TV är som dina föräldrar och andra vuxna du känner till?" med ja av 35 procent av samtliga barn. Lyle och Hoffman (1972) fick samma resultat; 6-åringarna i deras undersökning ansåg liksom våra, att likheten mellan barnen på TV och dem själva var större an likheten mellan vuxna på TV och vuxna de kände till.

Barnens svar på dessa tre frågor ställdes i relation till de bakgrundsvariabler som ingår i vår analys, men också till de typer av TV-beteende som tidigare beskrivits i detta kapitel.

2.6.2 Identifikation i relation till barnens förskoleplacering och syskonstatus

Endast barnens förskoleplacering uppvisade ett starkt samband med deras svar på vår likhetsidentifikationsfråga (G = .36). 57 procent av förmiddagsbarnen svarade ja på frågan om de tyckte, att barnen på skärmen var som de själva och deras kompisar, motsvarande frekvenser för eftermiddagsbarnen och daghemsbarnen är 37

respektive 34 procent. Någon förklaring till detta fenomen har jag inte, och när det gäller önskeidentifikationen eller barnens uppfattning om föräldrars likhet med vuxna på TV fanns inga skillnader alls mellan dessa tre barngrupper.

Även barnens syskonstatus uppvisade intressanta skillnader. Endast 34 procent av endabarnen likhetsidentifierar sig medan motsvarande frekvenser för dem som är äldst, mellanbarn eller yngst är 44, 57 respektive 53 procent. I gengäld önskeidentifierar sig endabarn mer än de övriga grupperna, 47 procent mot 34, 26 och 21 procent. Den totala identifikationen skiljer sig sålunda inte så mycket mellan de olika syskongrupperna, men det verkar som om det blir mindre märkvärdigt med andra barn när man själv har syskon. När det gällde deras uppfattning om föräldrars likhet med vuxna på TV, fanns inte heller här några skillnader mellan grupperna. Mellan barnens identifikation och övriga bakgrundsvariabler som t ex mödrarnas födelseort, utbildning och typ av förvärvsarbete fanns inga samband. Våra resultat bekräftar sålunda inte våra hypoteser; att invandrarbarn skulle ha svårare än övriga barn att identifiera sig med barnen på skärmen, eller att barn till mödrar med lägre utbildning i mindre utsträckning skulle tycka, att deras föräldrar liknar vuxna på skärmen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att våra resultat bekräftar tidigare forskning som har visat, att förskolebarn relativt ofta identifierar sig med barnen på skärmen. (Se t ex Brodin 1964, v Feilitzen och Linné 1974, Lyle och Hoffman 1972 och 1976, Noble 1975.) Vidare fann vi, att likhetsidentifikationen var störst för de barn som gick i en förmiddagsgrupp och för de barn som hade syskon, medan önskeidentifikationen var störst för endabarnen.

2.6.3 Identifikation i relation till barnens övriga TV-vanor och TV-relationer

Bakgrundsvariablerna visade förvånande lite samband med barnens identifikation. I kapitel 5 i vilket sambanden mellan barnens

personliga och/eller sociala problem och deras TV-varor och relationer analyseras kommer jag att påvisa, att det finns klara samband mellan barnens emotionella status och deras relationer till individerna på TV-skärmen.

I detta avsnitt kommer identifikationen att sättas i relation till barnens TV-konsumtion, preferenser, upplevande av skräck och social TV-situation. Tabell 2.13 ger en översikt över dessa relationer.

Ur denna tabell framgår, att det finns ett svagt positivt samband mellan likhetsidentifikationen och barnens konsumtion av barnprogram, medan det finns ett svagt negativt samband mellan denna identifikationsform och barnens konsumtion av vuxenprogram.

Ett starkt positivt samband finns däremot mellan önskeidentifikationen och barnens konsumtion av vuxenprogram vilket innebär, att ju mer barnen ser av dessa program i desto större utsträckning har de svarat, att de inte tyckte barnen på skärmen var som de själva, men att de gärna skulle vilja vara som de.

Något samband mellan barnens uppfattning om likheten mellan bekanta vuxna och vuxna på skärmen och deras konsumtion finns däremot inte.

När det gäller barnens preferenser finns det klara samband med identifikationen. De barn som är positiva till de lärorika programmen tenderar att identifiera sig mindre än övriga barn och tycker även i mindre utsträckning, att vuxna på TV liknar deras föräldrar eller andra bekanta vuxna. De barn som är mest positiva till de spännande programmen önskeidentifierar sig i större utsträckning än de barn som inte är så positiva till dessa program (40% mot 24%).

De barn som blivit rädda framför TV tenderar också att i större utsträckning identifiera sig med barnen på skärmen, vilket verkar logiskt. Det är naturligt, att de barn som lever sig in i TV-personernas situation blir mer rädda än de som inte upplever denna

97

identifikation. Av dessa barn har 51 procent svarat ja på vår likhetsidentifikationsfråga medan 37 procent har svarat ja på önskeidentifikationsfrågan. Motsvarande frekvenser för de barn som inte blivit rädda är 37 respektive 21 procent.

Slutligen finns det ett klart samband mellan barnens sociala TV-situation och identifikationen. De barn som har en TV-situation som är präglad av gemenskap svarar i större utsträckning ja på dessa frågor. När det gäller önskeidentifikationen är sambandet mycket starkt, 42 procent av dessa barn önskeidentifierar sig med barnen på skärmen, medan motsvarande frekvens för de barn som inte har så positiv TV-situation endast är 20 procent. Dessutom tycker den förra barngruppen i större utsträckning att vuxna på TV liknar deras föräldrar och andra vuxna de känner till.

Våra resultat visar sålunda, att de barn som upplever en gemenskap i själva TV-situationen också gärna vill ha en sådan gemenskap med individerna på skärmen, medan detta inte är fallet för de barn som upplever en ensam TV-situation. Detta resultat stämmer dåligt med de teorier kring massmediaidentifikationen, som har betonat denna företeelses betydelse som ett substitut för verkliga identifikationsobjekt (se t ex Furhammar 1965 och v Feilitzen och Linné 1974).

Däremot stämmer dessa resultat bra med dem som erhölls av Rosengren et al (1976). Dessa forskare fann bland annat, att när det gällde ungdomar fungerade TV, i mindre utsträckning än när det gällde vuxna, som ett funktionellt alternativ till verkligt socialt umgänge. Även Noble (1975) har framhållit, att barn som interagerar bra med individer i den närmaste omgivningen tenderar att i större utsträckning kunna interagera även med individerna på TV-skärmen. I kapitel 5 kommer analysen av sambanden mellan emotionell störning och identifikation att bekräfta dessa sistnämnda forskningsresultat.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att knappt två tredjedelar

av förskolebarnen identifierar sig med barnen på skärmen, medan drygt en tredjedel tyckte, att vuxna på skärmen var lika deras föräldrar och andra vuxna de kände till.

Bakgrundsvariablerna uppvisade få samband med barnens identifikation och det ena av dessa, sambandet mellan barnens förskoleplacering och deras likhetsidentifikation, var dessutom svårförklarligt. Sambandet mellan denna typ av identifiering och barnens syskonstatus förklarades däremot ganska lätt; de barn som hemma är vana vid syskon tycker inte att barnen på skärmen är så märkvärdiga och finner därför lättare likhet med dem.

Slutligen påvisades klara samband mellan önskeidentifikationen och barnens konsumtion av vuxenprogram, preferenser, upplevande av skräck och social TV-situation. Denna typ av identifikation var störst för de barn som: såg mycket vuxenprogram, var positiva till de spännande programmen, hade blivit rädda framför TV, och som upplevde en positiv social TV-situation, vilket innebar, att de såg mer TV tillsammans med föräldrarna och också pratade mer med dessa om programmen. Denna sista grupp var också den som i störst utsträckning ansåg, att vuxna på skärmen liknade deras föräldrar och andra vuxna de kände till.

Analysen av relationerna mellan identifikationen och barnens övriga TV-beteende gav delvis oväntade resultat. Som tidigare nämnts kommer vi i kapitel 5 att ägna oss mera åt frågorna kring sambanden mellan barnens interaktion med individerna i deras närmaste omgivning och individerna på TV-skärmen. I närmast följande avsnitt kommer de inbördes sambanden mellan barnens olika TV-vanor att belysas.

2.7 INBÖRDES SAMBAND MELLAN BARNENS TV-VANOR OCH RELATIONER

Sambanden mellan barnens TV-konsumtion, programpreferenser och sociala TV-situation och dessutom sambanden mellan dessa variabler och barnens upplevande av skräck vid TV-tittande redovisas i

bilaga 1 tabell B.1.14. Nedan följer en diskussion av dessa resultat.

Det finns klara samband mellan barnens TV-konsumtion och deras preferenser för olika typer av program. De barn som är mest positiva till de lärorika och underhållande programmen ser minst TV, medan de barn som är mest positiva till de spännande programmen, är de som ser mest TV. Detta förhållande visar sig tydligast när det gäller barnens konsumtion av vuxenprogram, men tendensen finns även när det gäller barn-programkonsumtionen. Tabell 2.14 som visar sambanden mellan barnens kännedom om de vuxen-program som ingick i vår bildserie och deras preferenser dels för de lärorika dels för de spännande programmen, får åskådliggöra detta fenomen.

Tabell 2.14 Barnens konsumtion av vuxenprogram i relation till deras preferenser för de lärorika och de spännande programmen. N = 253

	Barnens kännedom om vuxenprogram		
	Låg	Mellan	Hög
Barnens preferenser för de lärorika programmen	%	%	%
Inte positiva	47	49	64
Positiva	53	51	36
Summa	100	100	100
	(67)	(108)	(78)
		G = -.22	
Barnens preferenser för de spännande programmen			
Inte positiva	65	58	41
Positiva	35	42	58
Summa	100	100	100
	(67)	(108)	(78)
		G = .29	

Ur tabellen framgår klart, att de barn som har den lägsta kännedomen om vuxenprogrammen är mest positiva till de lärorika programmen, medan de som har den högsta kännedomen om dessa program är mest positiva till de spännande programmen.

Sambanden mellan barnens konsumtion och deras upplevande av skräck går helt i förväntad riktning. De barn som ser flest vuxenprogram anger i störst utsträckning att de blivit skrämda av något TV-program någon gång, medan de som ser minst av dessa program också har den lägsta frekvensen för detta svar (80% mot 68%). Barnens konsumtion av barnprogram påverkar däremot inte denna upplevelse. De som ser mycket och de som ser litet av denna programtyp har nästan samma svarsfrekvens (73% mot 72%) för denna fråga. Mellan barnens samlade TV-konsumtion och upplevande av skräck finns ett positivt samband. Vårt resultat stämmer sålunda ganska väl överens med v Feilitzen (1976) som fann, att barn som tittar mycket på TV lika ofta eller oftare blir skrämda jämfört med barn som tittar lite på TV.

Sambanden mellan barnens sociala TV-situation och deras konsumtion och preferenser visar, att de barn som har en situation som är mest präglat av gemenskap ser mer vuxen-TV. Med tanke på att dessa barn ser mer tillsammans med föräldrarna verkar detta rimligt. Däremot är denna grupp mindre positiv till de spännande programmen än de barn som har en ganska ensam TV-situation. Något samband mellan barnens sociala TV-situation och deras upplevande av skräck finns däremot inte. Detta resultat stämmer kanske inte med vad man tänkt sig; det hade verkat naturligt, om de barn som ser mer TV ensamma oftare hade blivit rädda, men med tanke på att dessa barn ser mindre vuxen-TV än övriga barn är resultatet inte förvånande.

Slutligen kan vi konstatera, att sambandet mellan barnens preferenser för de spännande programmen och deras svar på frågan om de blivit skrämda av något TV-program någon gång är praktiskt taget obefintligt (74% mot 70%).

En av förklaringarna till detta fenomen är givetvis att barnen inte endast blir rädda för de program som innehåller spänning. En annan förklaring är att vårt mätinstrument, när det gäller denna fråga, inte alls differentierar mellan barn som ofta har blivit rädda och barn som endast har blivit detta någon eller några enstaka gånger. Slutligen måste vi acceptera, att även om vi finner samband mellan barnens preferenser och deras konsumtion och mellan konsumtion och upplevande av skräck förklarar dessa samband endast en del av barnens TV-beteende och TV-upplevelser.

2.8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Med utgångspunkt från de teoretiska resonemangen i kapitel 1 förväntade vi oss bland annat att finna samband mellan mödrars och barns TV-konsumtion och TV-preferenser och dessutom en viss påverkan från äldre syskons TV-vanor. Vidare ansåg vi, att mödrarnas utbildningsnivå skulle påverka barnens TV-beteende och även en viss påverkan från de övriga bakgrundsvariablerna var väntad. Dessa antaganden blev endast delvis bekräftade av våra resultat.

När det gällde barnens konsumtion av barnprogram var det överraskande, att det inte alls fanns något samband med mödrarnas TV-konsumtion. Barnen kunde mycket väl vara storkonsumenter av barnprogram även om mödrarna tittade mycket lite på TV.

När det gällde vuxenkonsumtionen fanns däremot de förväntade tendenserna åtminstone för de barn vars mödrar tillhörde den lägsta eller den högsta utbildningsgruppen.

Mödrarnas utbildningsnivå påverkade också barnens konsumtion av vuxenprogram. De barn som ser mest av dessa program är de vars mödrar har den lägsta utbildningen och som själva ser mycket TV, medan de barn som ser minst av dessa program är de vars mödrar har den högsta utbildningen och som själva ser lite TV. Något samband mellan barns och mödrars programpreferenser kunde inte påvisas. När det gällde mödrarnas skattning av barnens favoritprogram vi-

sade det sig att de tenderade att överskatta barnens preferenser för de lärorika programmen och underskatta deras preferenser för de underhållande och spännande programmen.
De förväntade sambanden mellan mödrarnas utbildningsnivå och barnens inställning till de lärorika programmen visade sig endast gälla när vi utgick från mödrarnas svar. Ju högre utbildning mödrarna hade, i desto större utsträckning överskattade de sina barns preferenser för de lärorika programmen. När vi utgick från barnens svar fanns inget sådant samband. Detta resultat tolkades som ett bevis på att denna typ av frågor är mest laddad för de mödrar som har den högsta utbildningen och att deras svar på denna fråga därför blir mer präglat av önsketänkande än vad som är fallet för de mödrar som har en lägre utbildning. Vidare var detta resultat ett tecken på att barnen ännu inte har påverkats av mödrarnas attityder till dessa program och slutligen konstaterade jag, att denna programkategorisering var ganska meningslös för barnens del, medan den däremot speglar starka värderingar i samhället.

Avvikelser i mödrars och barns svar på samma fråga fanns även när det gällde om barnen blivit skrämda av TV någon gång. En fjärdedel av mödrarna ansåg inte att barnen blivit skrämda även om barnen själva uppgett motsatsen. Även här kan frågans laddade karaktär delvis förklara diskrepansen, men även en eventuell bristande insikt från mödrarnas sida diskuterades.

När det gällde barnens sociala TV-situation påvisades också stora skillnader i barns och mödrars svar. När det gällde frågan vem som bestämde när barnet skulle titta på TV var den vanligaste kombinationen, att barnen ansåg att mödrarna bestämde, medan mödrarna ansåg att det var barnen själva som bestämde! Trots detta ger både barns och mödrars svar en bild av barnens sociala TV-situation som är präglad av mycket gemensamt TV-tittande, medan man däremot ofta försummar att prata om de program man ser tillsammans. Här utgjorde invandrarfamiljerna emellertid ett undantag. I deras hem pratade man i mycket större utsträckning om programmen.

Barnens sociala TV-situation påverkades dessutom av deras syskonstatus. Inte oväntat är endabarnen de som ser mest TV ensamma medan "mellanbarnen" som både har stora och små syskon är de som ser minst ensamma.

Även barnens preferenser påverkades av deras syskonstatus. De som inte hade äldre syskon var mer positiva till de lärorika programmen än de som hade sådana. Detta resultat gav stöd åt vårt antagande, att de barn som är äldst eller endabarn påverkas av mödrarnas värderingar, medan de som har äldre syskon även påverkas av deras preferenser. Slutligen influeras barnens identifikation av denna bakgrundsvariabel. Det blir mindre märkvärdigt med andra barn — även dem på TV-skärmen — när man har syskon. Endabarnen likhetsidentifierade sig mindre än övriga barn, men önskeidentifierade sig mera.

Barnens kön visade sig också påverka deras TV-vanor. Flickor och pojkar skiljer sig inte så mycket i mängden TV de tittar på fast pojkarna tenderar att se något mer, men det finns skillnader i den typ av program de känner till. Flickorna kände bättre än pojkarna till en serie som "Arvingarna" medan pojkarna kände bättre till deckarna "Colombo" och "Kojak". Dessa könsskillnader blev ännu mer uttalade när det gällde barnens preferenser för olika typer av program. Flickorna var mer positiva till de lärorika och underhållande programmen medan pojkarna var mer positiva än flickorna till de spännande programmen. Det påvisades också en klar skillnad i mödrarnas sätt att påverka de båda könens TV-beteende. Sålunda anger en större del av flickornas mödrar att de förklarade för barnen varför de ansåg att ett program var olämpligt för dem.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att mödrarnas egna TV-vanor och deras utbildningsnivå tenderar att påverka barnens konsumtion av vuxenprogram i förväntad riktning. Så långt bekräftas våra antaganden och dessa resultat stämmer med tidigare forskning. När det gällde barnens preferenser kunde vi däremot inte påvisa lik-

nande samband. Att våra resultat här inte stämmer överens med tidigare forskningsresultat, anser jag beror på att vi frågat barnen direkt. De tidigare forskningsresultat som jag redovisat och som bland annat påvisat samband mellan föräldrars utbildningsnivå och barns preferenser för de lärorika programmen, har varit baserade på föräldrasvar. Åsikten att mödrars svar på laddade frågor alltid måste tas med reservation anser jag styrkt av våra resultat.

I kapitel 1 konstaterade jag, att forskningen kring barn och TV har påvisat att barnens TV-beteende i första hand är beroende av familjens socialiseringsmönster kring detta medium. Detta mönster omfattar för det första föräldrars och syskons TV-vanor; barnet lär sig indirekt ett TV-beteende genom att följa den övriga familjens exempel. I förra kapitlet, om barnens TV-vanor, påvisades också för vissa grupper de förväntade tendenserna mellan barnens och mödrarnas totala TV-konsumtion, samt mellan barnens preferenser och deras syskonstatus.

Förutom familjens TV-vanor omfattar socialiseringsmönstret de attityder föräldrarna har både till TV som medium och till barnets TV-beteende. I detta kapitel redogörs för konstruktionen av sju skalor, som mäter mödrarnas inställning till TV och till barnens TV-vanor och relationer.

De frågeställningar som behandlas har tidigare beskrivits av Linné (1969), Brown et al (1974 a), Brown (1974 a) och Brown och Linné (1976). Inför sin undersökning av engelska barns TV-vanor konstruerade Brown en rad skalor som möjliggjorde en kvantifierbar bedömning av mödrarnas inställning till barnens TV-vanor.

Huvudsyftet med den första av de tre undersökningar som ingick i vår undersökningsserie (jfr avsnitt 1.3.1 ovan) blev att konstruera en svensk motsvarighet till Browns mätinstrument.

3.1 KONSTRUKTION OCH BESKRIVNING AV SJU INDEX PÅ MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV

Framställningen av ett sådant mätinstrument har beskrivits av t ex McKennel (1970). Första momentet består av att sammanställa

ett antal påståenden som kan tänkas belysa olika inställningar till problemet i fråga. Sedan får ett representativt urval av bedömare ta ställning till dessa och inför varje markera sin inställning efter en femgradig skala som sträcker sig från "instämmer helt" till "tar helt avstånd".

I vårt första enkätformulär ingick ett batteri av 54 item som med utgångspunkt från föräldrars synvinkel ansågs täcka ett mycket vidsträckt område kring barn och TV-problematiken. Av dessa kom 42 från ovan nämnda engelska undersökning, fyra från Linnés undersökning om barns reaktioner på våldsinslag i TV och åtta konstruerade jag själv efter diskussioner med föräldrar till barn i den aktuella åldern.

De speciella tekniker som sedan använts vid skalkonstruktionen har i vårt fall varit faktoranalys, klusteranalys och beräkning av alfakoefficienter. Slutresultatet blev sju olika kluster; ett med sju item, tre med fem item och tre med fyra item vardera. Detta innebär att de ursprungliga 54 item med hjälp av ovan nämnda tekniker hade reducerats till 34. (I bilaga 4 finns en sammanställning av de item som ingår i vart och ett av de sju klustren samt en redovisning för beräkningarna av alfakoefficienterna för vart och ett av dessa.)

Det sista momentet i skalkonstruktionen innebar att de sju klustren medelst trikotomisering omvandlades till tre-gradiga skalor (jfr avsnitt 1.3.4). De lägsta poängen fick värdet 1, de högsta värdet 3.

Vid huvudundersökningen upprepades självfallet momentet trikotomisering. I denna undersökning ingick enbart mödrar och alla barnen var födda 1969. I enkätundersökningen medverkade även fäder och dessutom var hälften av barnen födda 1968.

Härmed var skalkonstruktionen avslutad. Vi hade fått ett instrument som skulle göra det möjligt att, även i kommande undersökningar, få ganska exakta bedömningar dels av mödrarnas inställ-

Tabell 2.13 Barnens identifikation i relation till konsumtion, preferenser, upplevande av skräck och social TV-situation.

	Konsumtion				Preferenser						Upplevande av skräck		Social TV-situation	
	Barnprogr		Vuxenprogr		Lärorika		Underhållande		Spännande		Har du blivit skrämd någon gång		Gemensam TV-situation	
	G	N	G	N	G	N	G	N	G	N	G	N	G	N
Likhetsidentifikation N = 251	.08	252	-.12	252	-.17	252	.17	252	.01	252	.28	251	.07	252
Önskeidentifikation N = 137	-.03	138	.38	138	-.24	138	.14	138	.35	137	.36	137	.49	138
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på skärmen N = 251	.04	252	-.03	252	-.07	252	.19	252	.09	252	.11	251	.23	252

ning till deras förskolebarns TV-beteende, dels av deras generella inställning till detta medium. Nedan följer en kort beskrivning av vad de sju skalorna anses mäta, deras benämningar samt erhållna alfakoefficienter.

1. GRUNDATTITYD (alfa = .76)
De fem item som bildar denna skala betecknar alla en positiv attityd till TV som en källa till underhållning och avkoppling för både föräldrar och barn. En hög poäng på denna visar därför en generell positiv inställning till detta medium, medan en låg poäng anger att man inte intar en sådan ståndpunkt.

2. BEROENDE (alfa = .75)
De fem item som ingår i denna skala betecknar en negativ inställning till TV som tar sig uttryck i oro, dels över att barnet skall bli beroende av TV, dels över att detta medium tar för mycket av dess tid i anspråk. En hög poäng på denna skala visar därför att man är orolig för en sådan påverkan, medan en låg poäng visar att man inte hyser sådan oro.

3. STIMULANS (alfa = .75)
De fyra item som ingår i denna skala betecknar en positiv inställning till TV som ett medel att lära barnen att tänka självständigt och fundera över livets realiteter. Hög poäng visar därför att man har denna inställning medan låg poäng anger att man inte tror TV har denna positiva effekt.

4. DISKUSSIONSÄMNE (alfa = .74)
De fem item som ingår i denna skala behandlar TV som upphov till samtalsämnen inom familjen. Hög poäng på denna skala innebär, att mödrarna anser att detta medium ofta ger upphov till diskussion, medan låg poäng anger att de inte anser att detta är fallet.

5. LÅT-GÅ (alfa = .74)
De fyra item som ingår i denna skala ger klart uttryck för en uppfostringsattityd som innebär, att man i stort sett överlåter till barnet självt att bestämma över sitt TV-beteende. Hög poäng

visar sålunda att man har denna inställning, medan låg poäng anger motsatsen.

6. KONTROLL (alfa = .73)

De sju item som ingår i denna skala ger uttryck för en mycket restriktiv inställning till barnets TV-tittande. Hög poäng innebär att barnet "bör hållas i sin egen värld", och att föräldrarna bör kontrollera alla program. Låg poäng anger en inställning med mycket få förbehåll.

7. BESKYDDANDE (alfa = .51)

De fyra item som bildar denna skala ger uttryck för en oro över att barnet skall bli skrämt genom TV-tittandet. Hög poäng innebär att man hyser denna oro medan låg poäng kan innebära, att man bagatelliserar TV:s skrämmande inverkan.

Som framgår av ovanstående är somliga av skalorna positivt, somliga negativt formulerade. I ett par av de ursprungliga klustren fanns både positivt och negativt utformade item. Vid alfaanalysen visade det sig emellertid, att de item som hade en avvikande formulering gav den sämsta reliabilitetskoefficienten (se bilaga 4 kluster 5 och 6). Då de olika item presenteras slumpvis i formuläret fick mödrarna ändå ta ställning till ömsom positivt ömsom negativt formulerade item.

En närmare granskning av skalorna innebar att ytterligare en kategorisering genomfördes. Som framgår av fig 3.1 uppdelades dessa i tre olika dimensioner. Den skala som mäter mödrarnas grundattityd till TV anses tillhöra en övergripande dimension, som delvis täcker de övriga skalorna. Denna bildar ett kontinuum från en mycket positiv till en mycket negativ inställning. De två skalor som benämnts BEROENDE och STIMULANS utgör tillsammans en dimension som omfattar åsikter om följder av TV. Ett högt värde på den förra skalan innebär att modern är rädd för negativa följder av detta medium medan ett högt värde på den senare innebär att modern tror på TV:s positiva inverkan. Slutligen bildar de fyra skalor som

benämnts DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE den sista dimensionen som omfattar åsikter om föräldrars förhållningssätt till barnens TV-beteende.

SKALOR	DIMENSIONER
1. GRUNDATTITYD	I. En övergripande, generell attityd till TV.
2. BEROENDE 3. STIMULANS	II. Åsikter om följderna av TV, negativa såväl som positiva.
4. DISKUSSIONSÄMNE 5. LÅT-GÅ 6. KONTROLL 7. BESKYDDANDE	III. Åsikter om föräldrars förhållningssätt till barnens TV-beteende (se vidare fig 3.2).

Fig 3.1 De sju skalornas indelning efter tre olika dimensioner.

Även om det förekommer överlappning mellan de olika dimensionerna kommer denna kategorisering att användas vid den efterföljande sambandsanalysen.

Innebörden i de fyra skalor som ingår i dimension III har jag försökt att förtydliga ytterligare genom den fyrfältsuppställning som visas i fig 3.2.

		Mödrarnas inställning till TV	
		Positiv	Negativ
Styrkan i mödrarnas engagemang	Stark	DISKUSSIONSÄMNE	KONTROLL
	Svag	LÅT-GÅ	BESKYDDANDE

Fig 3.2 De fyra skalorna i dimension III uppställd efter mödrarnas positiva eller negativa inställning till TV samt styrkan i detta engagemang.

Skalornas reliabilitet har säkrats genom skalkonstruktionen; alfakoefficienten är ett mått på deras reliabilitet. Denna anses vara acceptabel så länge detta värde inte understiger .60 (McKennel 1970). Skala nr 7, som benämnts BESKYDDANDE, är den enda vars alfakoefficient understiger detta värde. Vidare finns ett samband mellan denna skala och nr 6 som benämnts KONTROLL. Att skalan BESKYDDANDE ändå har tagits med i undersökningen beror på att den ängsliga attityd som återspeglas i denna ändå inte på samma utpräglade sätt som i skala nr 6, ger uttryck för mödrarnas engagemang i inställningen till barnens TV-beteende.

Att skalorna bör mäta de olika typer av mödrarnas inställning till TV och till barnens TV-beteende, som jag har försökt uttrycka i deras benämningar innebär, att de ur min synpunkt, äger ett betydande mått av "face validity". Att faktorstrukturen i det svenska materialet i huvudsak uppvisar en klar parallellitet med motsvarande engelska struktur bör rimligen också styrka skalornas validitet (se Brown och Linné 1976:189).

Skalan GRUNDATTITYD som anses mäta en övergripande, generell attityd till TV, testades mot mödrarnas bedömning av hur stor saknad de skulle uppleva vid avsaknad av TV. Här fanns det förväntade positiva sambandet (G = .45). Att även övriga skalor äger ett betydande mått av begreppsvaliditet framgår, enligt min åsikt, av de resultat som framkommer vid den sambandsanalys som utförs i nästa kapitel. I detta analyseras relationerna mellan de olika skalorna och barnens TV-vanor och TV-relationer, så som dessa har beskrivits i kapitel 2.

I föregående avsnitt redogjordes för konstruktionen av sju skalor som bildar tre övergripande dimensioner:

I Mödrarnas generella inställning till TV
II Mödrarnas åsikter om följderna av TV
III Mödrarnas åsikter om föräldrars förhållningssätt vid barnens TV-beteende.

I följande avsnitt analyseras relationerna mellan dessa index och barnens TV-vanor och relationer, så som dessa har definierats i kapitel 2. Vidare kommer de bakgrundsvariabler som tidigare har ingått i våra analyser att användas som testvariabler även i denna analys. Först kommer dock eventuella samband mellan de sju skalorna och bakgrundsvariablerna att beskrivas.

4.1 SAMBAND MELLAN MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV OCH DERAS FÖDELSEORT OCH UTBILDNING

I tabell 4.1 visas sambanden - uttryckta i gammakoefficienter - mellan de sju skalorna och mödrarnas födelseort och utbildning, vilka vid tabellanalysen visade sig vara de mest betydelsefulla bakgrundsvariablerna. Nedan följer en diskussion av resultaten i denna tabell (i bilaga 1 tabell B.1.15 redovisas sambanden i form av frekvenser).

Invandrarmödrarna var mer positiva till TV än de svenska mödrarna (48% mot 33%) vilket även återspeglar sig i deras inställning till följderna av detta medium. De är sålunda i mindre utsträckning rädda för beroende (24% mot 35%), men tror däremot i större utsträckning att TV ger barnen stimulans (48% mot 30%). Vidare ligger dessa mödrar lågt på den kontrollerande skalan (24% mot 37%) men högt på LÄT-GÅ skalan (55% mot 36%) vilket med tanke på

att invandrarbarnen såg mindre vuxen-program än de svenska barnen är något förvånande.

Tabell 4.1 Sambanden mellan de sju skalorna och mödrarnas födelseort och utbildning.

DIMENSIONER	SKALOR	Födelseort		Utbildning	
		G	N	G	N
I	GRUND-ATTITYD	.28	238	-.37	235
II	BEROENDE	-.14	239	-.18	235
	STIMULANS	.28	237	-.19	233
III	DISKUSSIONS-ÄMNE	-.23	236	.04	232
	LÅT -GÅ	.24	238	-.22	234
	KONTROLL	-.26	239	-.09	235
	BESKYDDANDE	-.43	239	.01	235

De negativa förtecknen innebär:

vid födelseort, att invandrarmödrarna ligger lägre på skalan än de svenska mödrarna

vid utbildning, att de mödrar som har högre utbildning ligger lägre på skalan än de som har lägre utbildning.

Slutligen ligger invandrarmödrarna lågt på den beskyddande skalan (21% mot 34%), vilket innebär att de i mindre utsträckning än de svenska mödrarna hyser oro för att deras barn skall bli skrämda av TV.

Mödrarnas utbildningsnivå visade sig, inte oväntat, vara den bakgrundsvariabel som i störst utsträckning influerar deras GRUND-ATTITYD till TV. Av de mödrar som har den högsta utbildningen är endast 19 procent positiva till TV, medan motsvarande frekvenser för mellangruppen och de lågutbildade är 34 respektive 49 procent. Detta resultat stämmer väl med resultaten i kapitel 2 som visade,

att det fanns ett klart positivt samband mellan mödrarnas konsumtion och deras utbildning.

Vidare tror de högutbildade mödrarna i mindre utsträckning både på de positiva och de negativa följderna av TV, de ligger sålunda lägst på skalan BEROENDE (Låg 40%, Mellan 36%, Hög 25%) och på skalan STIMULANS (Låg 42%, Mellan 31%, Hög 23%). Slutligen ligger de lägst även på LÅT-GÅ skalan (Låg 43%, Mellan 44%, Hög 28%) vilket innebär, att de i mindre utsträckning än övriga mödrar anser att man bör överlämna till barnen själva att bestämma över sitt TV-beteende.

Barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas egen ålder, civilstånd och typ av förvärvsarbete påverkade däremot inte deras inställning till TV eller till barnens TV-vanor. Dessa bakgrundsvariabler kan ändå mycket väl tänkas påverka eventuella samband mellan skalorna och barnens TV-vanor, varför även dessa kommer att ingå i den analys, som kommer att utföras i kommande avsnitt.

4.2 SAMBAND MELLAN MÖDRARNAS INSTÄLLNING TILL TV OCH BARNENS TV-VANOR OCH TV-RELATIONER

4.2.1 Skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-beteende

De positiva samband man kan förvänta att finna mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens TV-beteende är givetvis att de barn vars mödrar är positiva till detta medium också själva är positiva och dessutom tittar mer på TV än de barn vars mödrar är negativa till detta medium. När det gäller barnens preferenser blir det genast svårare att förutsäga samband, men jag antar att de mödrar som har en positiv inställning är mindre restriktiva i sin inställning till de program barnen får se. Även om så är fallet är det emellertid svårt att förutsäga hur detta inverkar på barnens preferenser. Många förbud kan, lika väl som få, tänkas ge upphov till att barnen blir intresserade av spännande program.

Vidare anser jag, att den sociala TV-situationen bör vara bäst för de barn vars mödrar är positiva till TV. Däremot är det svårt att uppställa några hypoteser när det gäller sambanden mellan mödrarnas generella inställning till mediet och barnens identifikation med eller igenkännande av individer på TV-skärmen. Jag antar dock, att de barn vars mödrar är positiva till TV i större utsträckning finner likhet mellan vuxna på TV-skärmen och bekanta vuxna. I tabell 4.2 redovisas de erhållna sambanden uttryckta i gammakoefficienter. I bilaga 1, tabell B.1.16 redovisas sambanden i form av frekvenser.

När det gäller TV:s popularitet bland barnen konstaterade jag i kapitel 2 att barnen över lag hade en mycket positiv inställning till detta medium. Av åtta olika sysselsättningar var TV-tittandet mest populärt bland 44 procent av barnen. Av de båda tabellerna framgår, att detta ursprungliga resultat endast i mycket liten utsträckning påverkas av mödrarnas GRUNDATTITYD. Även de barn vars mödrar är negativa till TV (har värdet 1) väljer främst detta medium som sin mest populära sysselsättning (1: 41%,2: 44%, 3: 47%). Tendensen går dock i förväntad riktning, det är de barn vars mödrar är mest positiva som i störst utsträckning väljer TV. Det finns endast ett svagt negativt samband mellan barnens konsumtion av barnprogram och mödrarnas GRUNDATTITYD, vilket bland annat innebär, att en negativ inställning från mödrarnas sida inte behöver hindra barnen från att titta mycket på barnprogrammen. När det gäller barnens konsumtion av vuxenprogram finner vi däremot den förväntade tendensen: de barn vars mödrar är positiva ser mest vuxenprogram. Tendensen är dock svag.

Klara samband mellan mödrarnas GRUNDATTITYD och barnens TV-beteende finner vi emellertid när det gäller barnens preferenser för de spännande programmen och deras upplevelse av skräck. De barn vars mödrar är positiva till TV är i mycket större utsträckning positiva till de spännande programmen (51% mot 29%) och de har också i större utsträckning än de barn vars mödrar är negativa

till TV, blivit rädda för något TV-program (79% mot 63%).

Tabell 4.2 Samband mellan skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-vanor och TV-relationer.

Barnens TV-vanor och relationer	GRUNDATTITYD	
	G	N
Val av favorit-sysselsättning	.06	238
Konsumtion av barnprogram	-.12	238
Konsumtion av vuxenprogram	.15	238
Preferenser för de lärorika programmen	-.12	238
Preferenser för de spännande programmen	.28	238
Upplevelse av skräck	.29	238
Social TV-situation	.01	238
Likhets-identifikation	.01	238
Önske-identifikation	.01	133
Likhet mellan vuxna på TV-skärmen och bekanta vuxna	.28	238

Det förväntade sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens sociala TV-situation kunde inte påvisas och inte heller när det gäller barnens identifikation med barnen på TV-skärmen finns det något samband med mödrarnas inställning. Mitt antagande att barn vars mödrar är positiva till TV i större utsträckning än andra barn finner likhet mellan vuxna på TV-skämen och bekanta vuxna bekräftas däremot av våra resultat. 41 pro-

cent av de barn vars mödrar är positiva i sin grundinställning till TV anser att så är fallet, medan motsvarande frekvens för de barn vars mödrar är negativa till TV endast är 21.

4.2.2 Sambanden mellan skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler

Testningen av dessa samband redovisas dels i bilaga 5 figur B.5.1, dels i bilaga 1, tabell B.1.17 - tabell B.1.22. Nedan följer en diskussion av detta tests mest intressanta resultat.

Som framgår av figur B.5.1 visade sig barnens syskonstatus samt mödrarnas födelseort och utbildning vara de bakgrundsvariabler som främst påverkade de aktuella sambanden.

De ursprungligen positiva sambanden dels mellan mödrarnas generella inställning till TV och detta mediums popularitet bland barnen, dels mellan denna inställning och barnens konsumtion av vuxenprogram visade sig båda påverkas på samma sätt av mödrarnas utbildningsnivå. De förväntade tendenserna visade sig finnas främst för den högutbildade gruppen medan den lågutbildade gruppen i båda fallen uppvisar avvikande tendenser (tabell B.1.17 och tabell B.1.18).

Av de barn vars mödrar dels är positiva till mediet, dels har den högsta utbildningen, har 63 procent valt TV främst, medan endast 34 procent av barnen har gjort ett sådant val, när de högutbildade mödrarna är negativa till TV. Motsvarande frekvenser för mellangruppen är 47 respektive 50 procent, medan de för den grupp i vilken mödrarna har den lägsta utbildningen är 44 respektive 49 procent. För dessa båda grupper är TV sålunda mer populärt, när mödrarna är negativa till mediet. Barnen till de högutbildade mödrarna väljer däremot främst andra mediaformer (39% mot 34%) när mödrarna har en negativ inställning till TV.

På samma sätt har mödrarnas generella inställning till TV i högsta grad den förväntade effekten på barnens konsumtion av vuxenpro-

118

gram, när det gäller de barn vars mödrar har den högsta utbildningen, medan det rakt motsatta förhållandet gäller för barnen till de mödrar som har den lägsta utbildningen. Dessa barn ser fler vuxenprogram ju mer negativa mödrarna är till TV. Tabell 4.3 åskådliggör dessa resultat. Av denna tabell framgår bland annat, att endast 10 procent av barnen till de högst utbildade mödrarna har hög kännedom om dessa program, när mödrarna är negativa till TV, medan 37 procent av dem finns i denna kategori när mödrarna är positiva till mediet; motsvarande frekvenser för barnen till mellangruppen är 28 respektive 25 procent, medan de för barnen till de lägst utbildade är 61 respektive 35 procent.

Tabell 4.3 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för utbildningsnivån. N = 235

	Utbildningsnivån								
	Låg			Mellan			Hög		
Skalvärden	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Kännedom om vuxenprogram	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Låg	6	41	15	38	32	17	43	20	19
Mellan	33	27	49	34	47	58	48	47	44
Hög	61	33	35	28	21	25	10	33	37
Summa	100	101	99	100	100	100	101	100	100
	(18)	(26)	(42)	(19)	(24)	(19)	(37)	(33)	(17)
		G = -.12			G = .14			G = .42	

En förklaring till de ovan redovisade resultaten kan vara, att barnens TV-beteende i vissa fall har gett upphov till mödrarnas inställning till TV och inte tvärtom. Det verkar inte orimligt att anta, att de lågutbildade mödrar, vars barn är mycket intresserade av TV och ser mycket vuxenprogram, kan ha blivit oroade över detta och att detta i sin tur har medfört att de har blivit negativa till mediet.

Andra forskare har framhävt att man vid sambandsanalyser av relationerna mellan barns och föräldrars TV-tittande inte får glömma bort, att barnens TV-beteende lika ofta kan influera föräldrarnas som tvärtom. Att tänka sig att barnens TV-beteende kan påverka föräldrarnas inställning till TV verkar lika rimligt (se t ex McLeod & Delano Brown 1976: 209, som framhäver att resultat från t ex Schramm et al 1961, Clarke 1963 och Chaffee et al 1970, kan tyda på att så ofta är fallet).

En enskild undersökning av denna typ ger oss tyvärr inte möjlighet att bevisa riktigheten i ett sådant resonemang. Det mycket komplexa samspelet mellan mödrarnas inställning till mediet och barnens TV-beteende kan knappast fångas vid detta enda mättillfälle. För att möjliggöra detta måste man, som tidigare påpekats, genomföra en s k panelanalys vilket innebär, att man efter ett antal år återkommer till samma undersökningsgrupp. Genom projektet Mediapanel kommer vi att på ett mera tillfredsställande sätt kunna analysera och förhoppningsvis även besvara denna typ av frågeställningar.

Kvar står emellertid det faktum att våra undersökningsresultat ganska ofta, även i kommande avsnitt, ger oss anledning att tro att barnens TV-beteende styr mödrarnas attityder och inte tvärtom. Inom ramen för denna undersökning har vi möjligheter att konstatera, om detta fenomen är vanligare inom vissa grupper än inom andra.

Det finns andra grupper som påverkas i förväntad riktning av mödrarnas generella inställning till mediet. Barnen till de ensamstående mödrarna väljer sålunda i större utsträckning andra medieformer som sin favoritsysselsättning när deras mödrar är negativa till TV (68% mot 27%) och samma tendens finns för de barn vars mödrar inte förvärvsarbetar (47% mot 29%), samt hos de barn som är äldst i en syskongrupp (45% mot 36%) och hos endabarnen (57% mot 26%) (se tabell B.1.17).

Att ovan nämnda fyra barngrupper påverkas mera av mödrarnas generella inställning till TV än övriga barngrupper, förefaller ganska rimligt. Det gemensamma för dessa barn är, att deras mödrar är mera ensamma i sin uppfostringssituation och därför har större möjlighet att påverka barnen. Detta är ganska självklart när det gäller de ensamstående mödrarna, men även när det gäller dem som inte förvärvsarbetar kan vi anta, att de har mer tid med sina barn och i mindre utsträckning lämnar ifrån sig dessa. När det gäller endabarnen och dem som är äldst i en syskongrupp har vi redan i förra kapitlet konstaterat, att dessa barn, som inte har äldre syskon, i större utsträckning påverkas av mödrarnas inställning. Att det positiva sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och dels barnens konsumtion av vuxenprogram dels deras preferenser för de spännande programmen i båda fallen förstärks mest för de barn som är äldst i en syskongrupp ger också stöd åt detta antagande (se tabell B.1.18 och B.1.19).

Det ursprungligen ganska starka positiva sambandet mellan barnens upplevelse av skräck och mödrarnas generella inställning till mediet försvagades för en del av grupperna, men förblev dock positivt för samtliga; även om det finns skillnader mellan grupperna bekräftar vårt test sålunda det ursprungliga resultatet, att de barn vars mödrar är positiva till TV i större utsträckning än övriga barn anger, att de blivit skrämda av TV någon gång. Som tidigare framhållits verkar detta resultat rimligt, då dessa barn både ser mer vuxen-TV och är mer positiva till de spännande programmen än de barn vars mödrar inte är positiva till mediet. Den bakgrundsvariabel för vilken detta samband utvisade de största differenserna var mödrarnas typ av förvärvsarbete och här fann vi det starkaste sambandet för barn till de mödrar som har minst tid för sina barn. Av tabell 4.4 framgår, att de barn vars mödrar ligger högt på denna skala (värdet 3) anger samtliga (100%) av de barn vars mödrar arbetar heltid, att de blivit skrämda, medan motsvarande frekvenser för de barn vars mödrar arbetar del-

tid eller inte alls förvärvsarbetar är 77 respektive 65 procent. För de barn vars mödrar är negativa till mediet är skillnaderna mellan de tre grupperna betydligt mindre. Frekvenserna är här 67 procent för barnen till de heltidsarbetande, 62 respektive 58 för de båda andra grupperna.

Tabell 4.4 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till mediet och barnens upplevelse av skräck kontrollerat för mödrarnas typ av förvärvsarbete. N = 237

	Förvärvsarbete								
	Heltid			Deltid			Inget förvärvsarbete		
Skalvärden	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Barnens svar på skräckfrågan	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ja	67	80	100	62	70	77	58	68	65
Nej	33	20	0	38	30	23	42	32	34
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	(31)	(34)	(24)	(24)	(23)	(32)	(20)	(26)	(23)
		G = .68			G = .23			G = .09	

Barnens syskonstatus visade sig påverka relationen mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens identifikation med barnen på TV-skärmen. För de barn som är äldst i en syskongrupp visade det sig finnas ett klart positivt samband, medan ett negativt sådant framför allt finns för endabarnen. Det positiva sambandet mellan denna skala och barnens svar på frågan om de fann likhet mellan vuxna på TV-skärmen och bekanta vuxna påverkades av samtliga bakgrundsvariabler. Negativt blev det emellertid endast för endabarnen och för de barn vars mödrar tillhörde den äldsta gruppen (se tabell B.1.22).

När det gäller endabarnen kan vi sålunda ännu en gång konstatera att det verkar vara en barngrupp som har svårare än andra såväl att känna igen sig själva i barnen på TV-skärmen, som att

finna likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna (jfr avsnitt 2.6.2). (När det gäller den sistnämnda barngruppen, barnen till de äldsta mödrarna, 36 år och däröver, kan man kanske ta detta resultat som ett tecken på att medelålders kvinnor är underrepresenterade på TV.)

Sammanfattningsvis kan vi konstatera följande: Vårt antagande att mödrarnas generella inställning till TV skulle påverka detta mediums popularitet hos barnen visade sig gälla endast för de barn vars mödrar hade den högsta utbildningen, samt för de barngrupper i vilka man kan förvänta sig att mödrarna är ganska ensamma i sin uppfostringssituation kring mediet, och därför har större möjlighet att påverka barnen.

Det förväntade sambandet mellan denna skala och barnens konsumtion visade sig endast gälla för barnens konsumtion av vuxenprogram och även detta samband specifierades att gälla för de barn vars mödrar hade den högsta utbildningen, medan det blev negativt för barnen till de lägst utbildade mödrarna. Detta sistnämnda faktum föranledde mig att anta, att barnens TV-beteende i vissa fall kan tänkas ge upphov till mödrarnas inställning till mediet i stället för tvärtom. Även barnens syskonstatus påverkade det ovan nämnda sambandet. Det eliminerades helt för dem som var yngst i en syskongrupp. Även här ser vi sålunda att mödrarnas inverkan tenderar att försvinna när det finns äldre syskon. Barnens preferenser för de spännande programmen påverkades klart av mödrarnas inställning till mediet. Ju mer positiva mödrarna var, i desto större utsträckning tyckte barnen om dessa program och i desto större utsträckning hade de också blivit skrämda av TV någon gång. Mitt antagande att barn vars mödrar var positiva till TV borde ha den mest positiva TV-situationen verifierades inte. Däremot fick jag stöd för mitt antagande, att de barn vars mödrar var positiva till mediet i större utsträckning än övriga barn anser att vuxna på skärmen liknar deras föräldrar och andra vuxna de känner till.

4.2.3 Skalorna BEROENDE och STIMULANS och barnens TV-beteende

Skalorna BEROENDE och STIMULANS bildar tillsammans en övergripande dimension som omfattar mödrarnas åsikter om dels de negativa, dels de positiva följderna av TV (se fig. 3.1). De samband man kan förvänta sig att finna mellan dessa båda skalor och barnens TV-beteende är bl a, att de barn vars mödrar ligger högt på skalan BEROENDE är mindre positiva till TV, konsumerar mindre och är mindre positiva till de spännande programmen, medan de barn vars mödrar ligger högt på skalan STIMULANS kan förväntas vara mera positiva till TV, konsumera mera och kanske framför allt vara mera positiva till de lärorika programmen än övriga barn.

Beträffande den sociala TV-situationen såväl som barnens identifikation med och igenkännande av individerna på TV-skärmen anser jag däremot att det är svårt att uppställa några hypoteser för dessa skalor.

I tabell 4.5 redovisas de erhållna sambandsmåtten uttryckta i gammakoefficienter. Av denna framgår att knappast några av mina antaganden blev bekräftade när det gäller skalan BEROENDE. Jag förväntade att de barn vars mödrar var rädda för att de skulle bli beroende av mediet, i mindre utsträckning än övriga barn skulle välja TV som sin favoritsysselsättning, i mindre utsträckning skulle titta på vuxenprogram och även vara mindre positiva till de spännande programmen. Detta visade sig vara felaktigt. Alla dessa tre typer av TV-beteende har ett positivt samband med denna skala. Detta resultat innebär att vi även här har anledning att förmoda, att det är barnens TV-beteende som i vissa fall ger upphov till mödrarnas inställning till mediet och inte tvärtom.

Det verkar rimligt att anta, att vissa mödrar kan bli rädda för att deras barn skall bli beroende av TV, om de tycker mycket om detta medium och samtidigt ser mycket vuxenprogram och är intresserade av de spännande programmen.

Tabell 4.5 Samband mellan skalorna BEROENDE och STIMULANS och barnens TV-vanor och TV-relationer.

Barnens TV-vanor och relationer	BEROENDE G	N	STIMULANS G	N
Val av favorit-sysselsättning	.13	239	.04	237
Konsumtion av barnprogram	.01	239	-.01	237
Konsumtion av vuxenprogram	.08	239	-.03	237
Preferenser för de lärorika programmen	-.004	239	.11	237
Preferenser för de spännande programmen	.17	239	-.08	237
Upplevelse av skräck	.10	239	.13	237
Social TV-situation	.10	239	-.02	237
Likhetsidentifikation	-.07	239	.20	237
Önskeidentifikation	.09	133	-.06	133
Likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna	-.02	239	.14	237

När det gäller skalan STIMULANS fanns det förväntade positiva sambandet mellan denna skala och barnens preferenser för de lärorika programmen. Skillnaderna mellan grupperna är dock inte stora: 57 procent av de barn vars mödrar ligger högt på denna skala är positiva till de lärorika programmen medan motsvarande frekvenser för mellangruppen och dem som ligger lägst är 37 respektive 48 procent.

Det högsta gammavärdet i tabellen finns för sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens likhetsidentifikation. De barn vars mödrar ligger högt på denna skala anser till 55 procent att barnen på TV är som de själva och deras kompisar, medan motsvarande

frekvenser för mellangruppen och för de barn vars mödrar inte tror på TV som en stimulerande faktor är 45 respektive 41 procent. Samma tendens fast något svagare finns när det gäller barnens svar på frågan om de finner likhet mellan vuxna på TV-skärmen och bekanta vuxna. Sambanden mellan dessa variabler och skalan BEROENDE är däremot svagt negativa. Som vi kommer att se längre fram ger dessa resultat en antydan om att det finns en tendens, att de barn vars mödrar har en mera positiv inställning till mediet, i större utsträckning än övriga barn, har svarat ja både på identifikations- och igenkänningsfrågan.

Slutligen kan vi konstatera, att barnens sociala TV-situation i mycket liten utsträckning påverkades av mödrarnas inställning till följderna av TV.

4.2.4 Sambanden mellan skalorna BEROENDE och STIMULANS och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler

Testningen av dessa samband redovisas dels i bilaga 5 figur B.5.2 och figur B.5.3, dels i bilaga 1 tabell B.1.23 - tabell B.1.35. Nedan följer en diskussion av detta tests mest intressanta resultat.

Även när det gäller dessa skalor, som anses mäta mödrarnas inställning till följderna av TV, visar sig barnens syskonstatus och mödrarnas utbildningsnivå vara betydelsefulla bakgrundsvariabler, men även barnens kön och mödrarnas typ av förvärvsarbete påverkar en del av de ursprungliga sambanden.

När det gäller barnens val av favoritsysselsättning påverkar mödrarnas position på båda dessa skalor endabarnens val i förväntad riktning. Denna barngrupp väljer andra mediaformer framför TV både när mödrarna är rädda för beroende (55% mot 39%) och när dessa inte tror på att mediet kan stimulera barnen till att tänka självständigt (58% mot 21%).

Även när det gäller de barn som är äldst i en syskongrupp, vilka,

precis som endabarnen, saknar äldre syskon som kan påverka deras beteende, finns ett klart samband mellan mödrarnas position på den sistnämnda skalan och barnens val av favoritsysselsättning. Denna barngrupp väljer i mycket större utsträckning TV framför andra media (74% mot 10%) när mödrarna ligger högt på skalan STIMULANS. För mellangruppen och dem som är yngst finns inte dessa tendenser (se bilaga 1, tabell B.1.23 och tabell B.1.30).

De icke förväntade tendenserna, att de barn vars mödrar var rädda för beroende konsumerade fler vuxenprogram och var mer positiva till de spännande programmen, visade sig bestå för de båda lägst utbildade grupperna, medan de förväntade tendenserna visade sig finnas för den grupp i vilken mödrarna hade den högsta utbildningen (se tabell B.1.24 och tabell B.1.25). Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens preferenser för de spännande programmen förstärks dessutom för flickorna, medan det försvagas för pojkarna (se tabell B.1.25). Om vårt antagande är korrekt, att barnens TV-beteende i vissa fall går före mödrarnas inställning till mediet, är detta sålunda vanligare hos flickorna och deras mödrar samt hos de båda lägst utbildade grupperna.

När det gäller det ursprungligen ganska svaga, men förväntade positiva sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens preferenser för de lärorika programmen påverkas även detta av mödrarnas utbildningsnivå och barnens kön. Det specifieras att gälla för barnen till de högst utbildade mödrarna och för flickorna, medan det blir negativt för den lägst utbildade gruppen samt för pojkarna (se tabell B.1.32). Mödrarnas typ av förvärvsarbete påverkar flera av de ursprungliga sambanden, men någon klar tendens kan inte spåras när det gäller denna bakgrundsvariabel.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att mödrarnas inställning till de negativa följderna av TV, som vi mäter med skalan BEROENDE, inom flera grupper mer verkar vara en följd av barnens TV-beteende än tvärtom. Detta förhållande påverkades dels av barnens kön, dels av mödrarnas utbildningsnivå. Denna företeelse var van-

ligare hos flickorna och deras mödrar, samt hos de båda lägst utbildade grupperna. Sambanden mellan mödrarnas inställning till de positiva följderna av TV, som vi mäter med skalan STIMULANS, och barnens TV-beteende påverkas även de av utbildningsnivån och barnens kön. Den förväntade tendensen mellan denna skala och barnens preferenser för de lärorika programmen finns sålunda endast för den högst utbildade gruppen samt för flickorna. Vidare visade sig barnens syskonstatus, även när det gäller dessa båda skalor, påverka sambanden mellan mödrarnas inställning och barnens TV-beteende. De förväntade tendenserna fanns oftare hos de barn som inte hade äldre syskon.

4.2.5 Skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE och barnens TV-beteende

De fyra skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE anser jag mäter olika typer av inställning till de uppfostringsmetoder man kan tillgripa när det gäller barnens sätt att använda TV. Denna inställning kan vara mer eller mindre positiv eller negativ och graden av engagemang kan vara stark eller svag (se fig. 3.2).

De samband man kan förvänta sig finna mellan dessa fyra skalor och barnens TV-vanor och TV-relationer är bland annat, att de barn vars mödrar är positiva till TV och samtidigt starkt engagerade, d v s ligger högt på skalan DISKUSSIONSÄMNE, är mer positiva till TV än de barn vars mödrar är negativa till mediet, och de bör även i större utsträckning vara positiva till de lärorika programmen. Vidare bör dessa barn ha en social TV-situation som är mer präglad av gemenskap än övriga barn.

De barn vars mödrar är positiva till TV men vars engagemang i barnens TV-beteende är ganska svagt, d v s ligger högt på LÅT-GÅ skalan, bör vara mer positiva till TV än de vars mödrar ligger lågt på denna skala. Dessutom kan man anta, att en sådan inställning hos mödrarna innebär att barnen ser mer vuxenprogram

128

och är mer positiva till de spännande programmen än övriga barn.

Tabell 4.6 Samband mellan skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÄT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE och barnens TV-vanor och TV-relationer.

Barnens TV-vanor och relationer	DISKUSSIONS-ÄMNE		LÄT-GÅ		KONTROLL		BESKYDDANDE	
	G	N	G	N	G	N	G	N
Val av favoritsysselsättning	-.10	236	.25	238	-.07	239	-.01	239
Konsumtion av barnprogram	-.07	236	-.04	237	-.26	239	-.02	239
Konsumtion av vuxenprogram	-.01	236	.21	237	.10	239	.24	239
Preferenser för de lärorika programmen	-.05	236	-.20	238	.03	239	.21	239
Preferenser för de spännande programmen	.02	236	.21	238	-.14	239	-.14	239
Upplevande av skräck	.21	236	.002	238	.13	239	.01	239
Social TV-situation	.19	236	.14	238	.18	239	-.10	239
Likhetsidentifikation	.12	236	.28	238	-.12	239	-.17	239
Önskeidentifikation	.02	133	.16	133	.05	133	-.09	134
Likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna	.08	133	.10	238	-.05	239	.08	239

De barn som är mest utsatta för restriktioner i sitt TV-beteende bör vara de vars mödrar är negativa till mediet och samtidigt starkt engagerade, d v s de som ligger högt på skalan KONTROLL. Dessa barn bör därför se mindre TV än övriga barn och även vara mindre intresserade av spännande program. Samma resonemang, något mindre utpräglat, bör gälla för de barn vars mödrar ligger högt på skalan BESKYDDANDE.

När det gäller barnens relationer till individerna på TV-skärmen anser jag det vara svårt att uppställa några hypoteser rörande eventuella samband med de fyra aktuella skalorna.

I tabell 4.6 redovisas de erhållna sambandsmåtten uttryckta i gammakoefficienter. Av tabellen framgår, att LÅT-GÅ-inställningen i störst utsträckning påverkar barnens TV-beteende. De barn vars mödrar ligger högt på denna skala är mer positiva till TV och konsumerar mer vuxenprogram än övriga barn. Vidare är de mindre positiva till de lärorika och mer positiva till de spännande programmen. Dessa tendenser går sålunda samtliga i förväntad riktning. Slutligen tenderar de barn vars mödrar ligger högt på denna skala att i större utsträckning identifiera sig med barnen på TV-skärmen.

LÅT-GÅ-skalan visade sig vara den enda av samtliga sju skalor som uppvisar ett klart positivt samband med barnens val av favoritsysselsättning. Tabell 4.7 åskådliggör detta resultat. Av denna framgår, att endast 32 procent av de barn vars mödrar ligger lågt på denna skala väljer TV främst, medan 42 procent av dessa barn väljer andra mediaformer. För de barn vars mödrar ligger högt på denna skala är motsvarande frekvenser 54 respektive 33 procent. Detta innebär dessutom att det är dessa barn som är mest mediainriktade; endast 14 procent väljer ett icke-medialt beteende.

Tabell 4.7 Sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens val av favoritsysselsättning. N = 238

	LÅT-GÅ-skalan		
	1	2	3
Barnens val av favoritsysselsättning	%	%	%
Väljer TV	32	45	54
Väljer andra mediaformer	42	29	33
Väljer ett icke-medialt beteende	26	27	14
S:a	100 (84)	101 (66)	101 (88)

Bortsett från LÅT-GÅ-skalan kan vi emellertid konstatera, att mödrarnas inställning till TV inte i någon större utsträckning påverkar detta mediums popularitet bland barnen i vår undersökningsgrupp, när vi behandlar denna som en helhet.

Som framgår av tabell 4.6 uppvisar sambanden för skalan DISKUSSIONSÄMNE i mycket mindre utsträckning de förväntade tendenserna. Varken barnens konsumtion eller preferenser påverkas av mödrarnas position på denna skala. Däremot bekräftas mitt antagande att de barn vars mödrar ligger högt på denna skala har en social TV-situation som är mera präglad av gemenskap än övriga barns (3: 63%, 2: 45%, 1: 49%). Ett något oväntat resultat är däremot det positiva samband som finns mellan denna skala och barnens svar på vår skräckfråga. 74 procent av de barn vars mödrar ligger högt på denna skala anger att de blivit skrämda någon gång, medan motsvarande frekvenser för mellangruppen och dem som ligger lägst är 79 respektive 61 procent. En naturlig förklaring till detta fenomen är, att de barn som är vana att diskutera sina TV-upplevelser både kommer ihåg dessa bättre och även i större utsträckning har accepterat att TV-program kan vara skrämmande.

När det gäller skalan KONTROLL kan vi konstatera, att vårt antagande att de barn vars mödrar ligger högt på denna skala bör se mindre TV,bekräftas när det gäller barnens konsumtion av vuxenprogram.

Ett annat resultat som även det går emot ett av mina antaganden är, att de barn vars mödrar ligger högt på skalan BESKYDDANDE är de som ser mest vuxenprogram, 40 procent av dessa barn finns i kategorin "hög kännedom om vuxenprogram" medan motsvarande frekvenser för mellangruppen och dem som har låg kännedom om dessa program är 33 respektive 23 procent.

Detta resultat kan tolkas på samma sätt som jag tidigare tolkade bl a det positiva sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens konsumtion av vuxenprogram; barnens TV-beteende har gett upphov till mödrarnas inställning och inte tvärtom.

Hög poäng på skalan BESKYDDANDE innebär både att modern hyser oro för att barnet skall bli skrämt av TV-tittandet, och att hon känner till de program barnet tycker om. Om mitt antagande är korrekt verkar denna oro, med tanke på barnets höga konsumtion av vuxenprogram, i hög grad befogad.

Mitt antagande, att de barn vars mödrar har en kontrollerande och beskyddande inställning till deras TV-beteende borde vara mindre positiva till de spännande programmen, bekräftas för båda skalorna.

Vidare finns det ett positivt samband mellan skalan KONTROLL och barnens sociala TV-situation. Med tanke på att de mödrar som ligger högt på denna skala anser att föräldrarna bör kontrollera alla program barnen vill se är detta resultat lättförklarligt.

Slutligen kan vi konstatera, att sambanden mellan barnens svar på de tre identifikationsfrågorna och skalorna DISKUSSIONSÄMNE och LÅT-GÅ är positiva för alla sex sambandsmåtten, medan de är negativa för fyra av dessa när det gäller skalorna KONTROLL och BESKYDDANDE. Detta resultat tolkar jag på det sättet, att de barn

vars mödrar är positiva till mediet har lättare att upprätta relationer till individerna på TV-skärmen. Liknande tendenser finns även när det gäller skalorna GRUNDATTITYD (tabell 4.2), BEROENDE och STIMULANS (tabell 4.5).

4.2.6 Sambanden mellan skalorna DISKUSSIONSÄMNE, LÅT-GÅ, KONTROLL och BESKYDDANDE och barnens TV-beteende kontrollerade för bakgrundsvariabler

Testningen av dessa samband redovisas dels i bilaga 5 figur B.5.4 – figur B.5.7 dels i bilaga 1 tabell B.1.36 - tabell B.1.62. Nedan följer en diskussion av detta tests mest intressanta resultat.

Av översiktsfigurerna i bilaga 5 framgår, att barnens syskonstatus är den bakgrundsvariabel som främst påverkar de ursprungliga sambanden. Precis som vid tidigare sambandsanalyser finner vi här, när det gäller mödrarnas åsikter om hur man skall förhålla sig till barnens TV-beteende de förväntade tendenserna oftare hos de barn som är äldst i en syskongrupp. Därefter kommer endabarnen och mellanbarnen, medan dessa tendenser mer sällan finns hos de barn som är yngst i en syskongrupp. Tabell 4.8 som visar sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för barnens syskonstatus får exemplifiera detta förhållande.

Den förväntade tendensen att de barn vars mödrar ligger lågt på LÅT-GÅ skalan (har värdet 1 på denna vilket innebär en ganska auktoritär hållning) har en lägre konsumtion av vuxenprogram än de som ligger högt på denna skala (har värdet 3 på denna), finner vi hos de barn som är äldst (46% mot 18%) och hos endabarnen (27% mot 15%). För mellanbarnen och dem som är yngst gäller det motsatta förhållandet (7% mot 22% respektive 28% mot 32%).

Tabell 4.8 Sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för syskonstatus. N = 237

	Syskonstatus											
	Äldst			Mellanbarn			Yngst			Endabarn		
Skalvärde	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Barnens konsumtion av vuxenprogram	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Låg	46	12	18	7	33	22	28	16	32	27	29	15
Mellan	39	82	36	77	44	33	42	35	37	44	36	42
Hög	15	6	46	15	22	44	31	49	32	29	36	42
Summa	100	100	100	99	99	99	101	100	101	100	101	99
	(34)	(18)	(27)	(7)	(10)	(9)	(22)	(27)	(34)	(20)	(11)	(17)
		G = .49			G = .14			G = -.08			G = .19	

Av tabellen framgår dessutom, att den förväntade tendensen, att de barn vars mödrar ligger högst på LÅT-GÅ-skalan ser mest vuxenprogram finns för dem som är äldst (46% mot 15%), mellanbarnen (44% mot 15%) och endabarnen (42% mot 29%), medan vi finner ett kurvilinjärt förhållande för dem som är yngst. Dessa barn ser nästan lika mycket av dessa program (32% mot 31%) vare sig mödrarna ligger högt eller lågt på skalan.

Mödrarnas civilstånd påverkar fem av de ursprungliga sambanden och även här finner vi samma tendens. Det är de mödrar som är mest ensamma i uppfostringssituationen vars inställning till barnens TV-beteende i störst utsträckning har de förväntade effekterna på detta beteende. I motsats till undersökningsgruppen som en helhet finner vi t ex för denna grupp det förväntade sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens preferenser för de lärorika programmen. 70 procent av dessa barn är positiva till dessa program när mödrarna ligger högt på denna skala, medan motsvarande frekvens för barnen till de icke ensamma mödrarna är 40 procent (se tabell B.1.38). På samma sätt förstärks det positiva sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens sociala TV-situation för

de barn vars mödrar är ensamma. 77 procent av dessa har en positiv social TV-situation när mödrarna ligger högt på denna skala, medan motsvarande frekvens för övriga barn är 57 procent (se tabell B.1.52).

I motsats till vad som var fallet vid de sambandsanalyser som tidigare utförts i detta kapitel, visade sig mödrarnas ålder i ganska stor utsträckning påverka de här aktuella sambanden. Även när det gäller denna variabel kan vi påvisa en klar trend. Det visar sig, att de förväntade tendenserna i störst utsträckning finns för den grupp i vilken mödrarna är yngst och i minst utsträckning finns i den grupp i vilken mödrarna är äldst. Sålunda förstärks t ex det förväntade positiva sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens sociala TV-situation för den förra medan det blir negativt för den senare. Av barnen till de yngsta mödrarna har 71 procent en positiv social TV-situation när mödrarna ligger högt på denna skala medan motsvarande frekvenser för mellangruppen och den äldsta gruppen är 65 respektive 55 procent (se tabell B.1.39). Det förväntade positiva sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens preferenser för de spännande programmen påverkas på liknande sätt. Även här är graden av konsekvens mellan mödrarnas inställning och barnens TV-beteende minst för den grupp i vilken mödrarna är äldst. (Se tabell B.1.44 och B.1.51.)

Mödrarnas födelseort visar sig också påverka en del av de ursprungliga sambanden och här finner vi de förväntade tendenserna främst hos invandrargruppen. Resultaten i tabell 4.9 som visar sambandet mellan barnens konsumtion av vuxenprogram och skalan KONTROLL kontrollerat för mödrarnas födelseort får exemplifiera detta.

Tabell 4.9 Sambandet mellan barnens konsumtion av vuxenprogram och skalan KONTROLL kontrollerat för mödrarnas födelseort. N = 239

	Mödrarnas födelseort					
	Inom Sverige			Utom Sverige		
Skalvärde	1	2	3	1	2	3
Barnens konsumtion av vuxenprogram	%	%	%	%	%	%
Låg	35	20	18	19	22	80
Mellan	39	47	45	42	50	20
Hög	26	33	37	39	28	0
Summa	100 (66)	100 (62)	100 (75)	100 (15)	100 (11)	100 (10)
	G = .20			G = -.60		

Av tabellen ser vi, att inget av invandrarbarnen finns i kategorin "hög konsumtion av vuxenprogram" när mödrarna ligger högt på skalan KONTROLL (har värdet 3 på denna) medan däremot 80 procent av dessa barn finns i kategorin "låg konsumtion av vuxenprogram". För de svenska barnen är motsvarande frekvenser 37 respektive 18 procent. Hos invandrargruppen finner vi sålunda en klar konsekvens mellan mödrarnas inställning och barnens TV-beteende medan detta inte är fallet hos den svenska gruppen.

En liknande analys av de samband som påverkas av mödrarnas typ av förvärvsarbete visar, att de förväntade tendenserna i minst utsträckning finns för de mödrar som inte förvärvsarbetar, medan det inte finns någon skillnad mellan de grupper i vilka mödrarna förvärvsarbetar på heltid eller deltid. Och på liknande sätt finner vi att de förväntade tendenserna i minst utsträckning finns för de mödrar som har den lägsta utbildningen medan det knappast finns någon skillnad mellan de båda högre utbildningsgrupperna.

Slutligen kan vi konstatera att när det gäller barnens kön och förskoleplacering förekommer de förväntade sambanden mellan de

fyra skalorna och barnens TV-beteende ungefär lika ofta för de olika grupperna.

Som nämnts i förra avsnittet uppvisade sambandet mellan hela barngruppens vuxenkonsumtion och skalan BESKYDDANDE ett ganska högt positivt gammavärde (G = .24), vilket emellertid gick i icke förväntad riktning: de mödrar som ligger högt på skalan, d v s de som hyser oro över att barnet skall bli skrämt av TV-tittandet har barn som är högkonsumenter av vuxenprogram. Jag antog därför att det i vissa fall var barnens TV-beteende som gav upphov till mödrarnas inställning och inte tvärtom. Det ursprungliga sambandet påverkades av samtliga bakgrundsvariabler vilket ger oss en möjlighet att konstatera vilka grupper mitt antagande kan tillämpas på (se tabell B.1.56). Detta visade sig vara fallet: för flickorna, för de barn som går i förskolan på eftermiddagen, för mellanbarnen och för de svenska barnen, samt för de barn vars mödrar: har den lägsta utbildningen, inte förvärvsarbetar eller tillhör den äldsta gruppen. Tendensen försvinner däremot helt: för invandrarbarnen, för de barn som går på daghem, samt för de barn vars mödrar tillhör den mellersta åldersgruppen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att skalan LÅT-GÅ verkar vara den av samtliga sju skalor som i störst utsträckning påverkar barnens TV-beteende i förväntad riktning. Skalan BESKYDDANDE däremot gav precis som skalorna GRUNDATTITYD och BEROENDE i vissa fall upphov till samband som förde fram till antagandet, att barnens beteende hade gett upphov till mödrarnas inställning och inte tvärtom. Testningen av de aktuella sambanden gjorde det möjligt för oss att bestämma för vilka grupper detta beteende var tänkbart.

Den mest positiva sociala TV-situationen hade de barn vars mödrar låg högt antingen på skalan DISKUSSIONSÄMNE eller på skalan KONTROLL. Med tanke på att det var dessa mödrar som jag ansåg vara mest engagerade i sin inställning till barnens TV-beteende,

var detta resultat inte oväntat. Slutligen påvisades en tendens att de barn vars mödrar var positiva till mediet i större utsträckning ansåg att barnen på TV liknade dem själva och deras kompisar och även i större utsträckning ansåg att vuxna på TV liknade deras föräldrar och andra vuxna i deras omgivning.

Testningen av de aktuella sambanden visade dessutom att graden av konsekvens mellan mödrarnas inställning och barnens TV-beteende tenderade att vara starkast för vissa bestämda grupper. Detta gällde bland annat: för de båda högst utbildade grupperna, för invandrargruppen, för de yngsta mödrarna, för de förvärvsarbetande mödrarna, för de ensamma mödrarna samt slutligen för de grupper i vilka barnen var äldst eller endabarn.

4.3 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Ett av de främsta syftena med detta arbete har varit att undersöka om mödrarnas inställning till TV och till deras förskolebarns TV-vanor influerar barnens TV-beteende och om så är fallet försöka beskriva hur olika mödraattityder påverkar barnens TV-vanor och TV-relationer.

Resultaten från denna del av undersökningen har redovisats i detta kapitel. I följande avsnitt har jag sammanställt de resultat som jag själv anser är de mest väsentliga.

Föräldrars inställning till ett visst bestämt beteende uppstår inte i ett tomrum utan är ett resultat av många olika faktorer. De normer och värderingar som finns i samhället och i de olika grupperna inom detta samhälle som vi tillhör medverkar till att utforma dessa. Från tidigare forskning vet vi, att barnens TV-beteende är olika inom olika grupper, och även resultaten från denna undersökning visade att så är fallet. I kapitel 2 påvisades bland annat, att det finns skillnader i barnens TV-konsumtion som var relaterade till mödrarnas utbildningsnivå, skillnader i deras TV-preferenser som var relaterade till deras kön

och skillnader i deras sociala TV-situation som var relaterade till mödrarnas födelseort. Det var därför sannolikt att det också skulle finnas samband mellan våra bakgrundsvariabler och mödrarnas inställning till TV och till barnens TV-beteende. Resultaten av den sambandsanalys, som redovisas i avsnitt 4.1, visade emellertid att det endast var mödrarnas födelseort och utbildningsnivå som uppvisade starka relationer med de sju skalor som hade konstruerats för att mäta olika dimensioner av mödrarnas inställning till mediet och till barnens användning av detta.

Invandrarmödrarna låg högre på den övergripande, generella skalan än de svenska mödrarna, vilket även återspeglar sig i deras position på de övriga skalorna. Sålunda var de mindre rädda för att barnen skulle bli beroende av TV, de låg högre på skalan LÅT-GÅ och lägre på de båda skalorna KONTROLL och BESKYDDANDE, som visar en negativ inställning till mediet.

De mödrar som har den högsta utbildningen var mindre positiva till TV, trodde mindre både på de negativa och de positiva följderna av detta medium och hade samtidigt en inställning till barnens TV-beteende som var mindre präglat av en LÅT-GÅ-hållning än de mödrar som hade en lägre utbildning. (Det är väsentligt att man, när man läser detta förstår, att det här rör sig om medelvärden för de olika grupperna. Detta innebär t ex, att det givetvis finns mödrar med hög utbildning som anser att LÅT-GÅ-attityden är den bästa uppfostringsmetoden precis som det finns mödrar med låg utbildning som är negativa till TV.)

Övriga sociala eller individuella skillnader påverkade inte i nämnvärd utsträckning mödrarnas inställning till TV eller deras inställning till deras förskolebarns TV-beteende.

Hur påverkade då dessa attityder barnens TV-vanor och TV-relationer när vi tar vår undersökningsgrupp som en helhet?
Dimension I. Mödrarnas övergripande, generella attityd visade sig i någon mån påverka dessa variabler i förväntad riktning.

Dimension II. Ingen av de båda skalor som ingår i denna och som ger uttryck för mödrarnas åsikter om följderna av barnens TV-tittande uppvisar några starka samband med barnens TV-beteende, och fyra av de positiva samband som finns mellan detta beteende och skalan BEROENDE går dessutom i icke förväntad riktning.
Dimension III. LÅT-GÅ-skalan, som är en av de fyra skalor som återspeglar mödrarnas åsikter om föräldrarnas förhållningssätt till barnens TV-tittande, är den av samtliga sju skalor som uppvisar de starkaste förväntade sambanden med detta beteende. Det starkaste positiva sambandet för skalan BESKYDDANDE i samma dimension går däremot i icke förväntad riktning.

Ett klart positivt samband påvisades mellan skalan LÅT-GÅ och TV:s popularitet bland barnen, samt mellan denna skala och deras konsumtion av vuxenprogram och preferenser för de spännande programmen. Slutligen påvisades även ett klart positivt samband mellan denna skala och barnens svar på vår likhetsidentifikationsfråga.

TV är sålunda mest populärt hos de barn vars mödrar har en mycket accepterande hållning till deras TV-tittande, minst populärt hos de barn vars mödrar har en mycket restriktiv hållning till detta beteende. Vidare är det, inte oväntat, de barn vars mödrar har en mycket accepterande hållning som ser mest vuxenprogram och som är mycket intresserade av de spännande programmen.

Att de barn som upplever mycket få restriktioner från mödrarnas sida, har lättare att identifiera sig med barnen på skärmen, var däremot ett resultat som inte kunde förutsägas. När det har gällt sambanden mellan de sju skalorna och TV:s popularitet hos barnen, deras konsumtion, preferenser och sociala TV-situation har de antaganden som prövats delvis grundats på tidigare forskningsresultat. Ett liknande förhållande har inte i samma utsträckning funnits när det gäller relationerna mellan skalorna och barnens identifikation med eller igenkännande av individer på TV. Tidigare forskning kring identifikationsbegreppet ger inte några upp-

lysningar om eventuella samband mellan mödrarnas inställning till barnens TV-beteende och barnens identifiering med personer på skärmen.

En förklaring till det ovan nämnda resultatet, att de barn vars mödrar är minst restriktiva identifierar sig mer än övriga barn, kan vara att barn som upplever få restriktioner är mindre rädda att öppna sig mot omvärlden och därför lättare finner denna intressant. Att dessa barn dessutom tenderar att önskeidentifiera sig i större utsträckning och även i större utsträckning anger att vuxna på TV-skärmen liknar bekanta vuxna är resultat, som enligt min mening ger stöd åt detta antagande.

När det gäller sambanden mellan barnens identifiering och mödrarnas inställning till deras TV-beteende kan vi slutligen konstatera, att det även fanns en svag tendens att de barn vars mödrar var positiva till mediet i större utsträckning än övriga barn svarade ja på dessa frågor. Om vi använder Nobles teori om identifikationens roll vid barnens TV-tittande (se avsnitt 2.6) bör detta beteende, åtminstone för denna barngrupp, kunna utgöra ett bra komplement till verkligheten.

Mödrarnas generella inställning till TV påverkar inte barnens TV-beteende i så stor utsträckning som man skulle tänkt sig. Det finns endast klara samband mellan denna skala och tre av de beskrivna typerna av TV-vanor och/eller relationer. De barn vars mödrar har en allmänt positiv inställning till TV tycker mer om de spännande programmen än övriga barn och har också i större utsträckning blivit rädda för något TV-program. Vidare tycker dessa barn i större utsträckning att vuxna på TV liknar deras egna föräldrar och andra vuxna de känner till. Däremot finns inte något samband mellan denna attityd och barnens likhets- eller önskeidentifikation med barnen på TV-skärmen. Skalorna BEROENDE och BESKYDDANDE mäter båda en ganska negativ inställning från mödrarnas sida. De icke-förväntade positiva samband som påvisades mellan dessa skalor och olika typer av barnens TV-

vanor ledde till antagandet att det i vissa fall var barnens TV-beteende som hade styrt mödrarnas inställning till detta beteende och inte tvärtom. Att mödrar, vars barn är positiva till de spännande programmen, kan bli rädda för att barnen skall bli beroende av mediet, och att mödrar, vars barn ser mycket vuxen-TV, är rädda för att de skall bli skrämda verkar ganska sannolikt.

När vi testade de ursprungliga sambanden mot våra bakgrundsvariabler framkom ett liknande mönster för vissa grupper även när det gällde mödrarnas generella inställning till mediet. Vi kan sålunda konstatera, att mödrarnas negativa inställning till TV, deras åsikter om de negativa följderna av barnens TV-tittande samt deras åsikter om föräldrars förhållningssätt till barnens TV-beteende, ibland snarare verkar vara en funktion av barnens TV-beteende än ett fast normsystem som styr detta beteende. Detta fenomen visade sig vara vanligast för de båda lägsta utbildningsgrupperna samt för flickornas mödrar.

De två bakgrundsvariabler som starkast påverkade de ursprungliga sambanden visade sig vara barnens syskonstatus och mödrarnas utbildningsnivå. För dessa båda variabler var det också möjligt att påvisa bestämda tendenser. De förväntade sambanden finns i störst utsträckning för de barn som är äldst i en syskongrupp. För denna grupp uppvisar våra resultat en klar konsekvens mellan mödrarnas inställning till barnens TV-beteende och detta beteende. För de barn som är yngst eller mellanbarnen är ett sådant konsekvent förhållande ganska sällsynt, medan resultaten för endabarnen ligger mellan dessa båda grupper. Ett rimligt antagande, som delvis förklarar detta resultat är, att mödrarnas möjlighet att påverka barnen minskar när dessa har äldre syskon, vars TV-vanor i större utsträckning kan tänkas bli påverkade av individer utanför familjen.

När det gäller utbildningsnivån finns ett klart samband mellan denna och graden av konsekvens mellan mödrarnas inställning till barnens TV-beteende och detta beteende. De förväntade tendenserna

finns vanligen för den grupp i vilken mödrarna har den högsta utbildningen. För mellangruppen är denna tendens något mindre vanlig och för den grupp i vilken mödrarna har den lägsta utbildningen är den ganska ovanlig. En förklaring till detta resultat är, att mödrar med bättre utbildning allmänt sett lever under gynnsammare villkor och därför i större utsträckning orkar att vara konsekventa i sin uppfostringsroll. En annan förklaring är, att utbildningen som sådan ger större förståelse för det väsentliga i att vara konsekvent när det gäller barnens uppfostran.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att även om våra resultat visar att mödrarnas inställning till TV och till barnens TV-beteende ganska ofta påverkar detta beteende i förväntad riktning finns det stora variationer mellan olika grupper. Både sociala och individuella faktorer spelar en betydelsefull roll när det gäller i hur stor utsträckning mödrarna påverkar sina barns TV-beteende. Dessutom konstaterade vi, att det inom vissa grupper ibland verkade mera sannolikt att barnens TV-beteende hade orsakat mödrarnas inställning än tvärtom.

Emotionell status och TV-beteende

I kapitel 2 analyserades sambanden mellan mödrarnas och barnens TV-vanor, i kapitel 4 sambanden mellan mödrarnas inställning till detta beteende och barnens TV-vanor och relationer. I detta kapitel analyseras sambanden mellan å ena sidan barnens sociala relationer och allmänna beteende i hem och förskola och å andra sidan deras TV-beteende.

5.1 TEORETISK BAKGRUND

I kapitel 1 konstaterade jag, att forskningen kring barn och TV från början har påvisat, att barnens TV-beteende påverkas av deras sociala och/eller personliga problem. Att TV i vissa situationer kan erbjuda en möjlighet att fly undan en frustrerande verklighet har bland annat påvisats av Riley & Riley (1951), Maccoby (1954), Himmelweit et al (1958) och Schramm et al (1961). Mycket ofta var dessa resultat baserade på det faktum, att barn med problem tittade mera på våldsprogram än övriga barn. TV-beteendet har alltså setts som en beroende variabel. I en rad andra undersökningar har TV-beteendet setts, inte som en följd, utan som en orsak, en oberoende variabel. Man har då ofta inriktat sig på våldsinslagen i TV.

De två forskningsmodeller, som framför andra har legat till grund för denna del av mediaforskningen, har varit aggressionsmodellen, vars främsta förespråkare har varit Berkowitz och Bandura (se t ex Berkowitz 1962, Bandura et al 1963, Bandura & Walters 1965, Bandura 1968, Bandura 1972) och katharsismodellen, vars främsta förespråkare har varit Feshbach och Singer (se t ex Feshbach 1961 och Feshbach & Singer 1971).

Mycket kortfattat innebär aggressionsmodellen:

1. De spärrar, som normalt antas hindra ett aggressivt beteende reduceras, vilket innebär att barn, som exponeras för våldsprogram, ger uttryck för dessa känslor.
2. Barn lär sig ett aggressivt beteende.

Katharsismodellen innebär:

Barn får utlösning för sin inneboende aggressivitet genom att titta på våldshandlingar i TV och tenderar därför att bli mindre aggressiva efter att ha tittat på program av denna typ.

Av dessa teorier har den förra i stort sett trängt ut den senare. De flesta forskare är överens om att de negativa effekterna av barns exponering för våldsprogram i TV överväger eventuella positiva effekter (se t ex v Feilitzen et al 1977, Liebert & Schwartzberg 1977).

En brist vid de båda ovan diskuterade modellerna är att resultaten grundar sig på kortsiktiga effekter av våldsexponering. Under de senare åren har emellertid olika forskare börjat inrikta sig på de långsiktiga effekterna av mediakonsumtion, en forskningsinriktning, som av olika orsaker under en ganska lång tid varit mindre aktiv (Fjæstad och Holmlöv 1977:108).

McQuail (1969) har gjort en sammanställning av de långsiktiga effekterna av massmedia. Han framhäver bland annat, att sådana för det mesta tar formen av en förstärkning av existerande attityder. Överfört på effekterna av barns exponering för våldsprogram i TV skulle detta innebära, att de barn som redan i sin egen omgivning har lärt sig att acceptera ett aggressivt beteende, i större utsträckning påverkas av innehållet i dessa program. Vidare påpekar McQuail, att det är lättare att åstadkomma förändringar av perifera attityder än av attityder, som är värdefulla för individen. Detta kan tolkas på så sätt, att barn som växer upp i en normfattig miljö lättare påverkas av våldsmentaliteten i TV-program än de barn i vars hem det finns starka attityder mot denna typ av beteende.

Noelle-Neumann (1973) har påpekat, att studierna av eventuella masskommunikationseffekter har varit upplagda på ett sådant sätt, att man bland annat har missat det hon kallar den oavlåtliga kumuleringen. Med detta begrepp avser hon de effekter, som uppstår genom ständig upprepning av ett visst innehåll. Applicerat på barn och våldsprogram i TV skulle denna teori innebära, att det hos barn som under en längre tid exponerats för dessa program, sker en lagring av de intryck som förmedlas genom programmen, vilket med tiden skulle öka effekten av dem.

En tänkbar effekt av kumuleringen är att både barn och vuxna så småningom vänjer sig vid det våld, som visas i TV-programmen, vilket enligt de svenska forskarna Åke W. Edfeldt (1973) och Lennart Petersson (1974) t o m kan innebära en minskad förmåga att reagera mot faktiskt förekommande våld i individens närhet eller omvärld. Detta begrepp har benämnts habituering och i sitt arbete om människors reaktioner inför våldsfilm sammanfattar den sistnämnde författaren detta begrepp på följande sätt:

> "Vid kontinuerlig konsumtion av våldsfilm vänjer sig åskådaren vid våldet och avtrubbas i sina reaktioner inför våld". (Petersson 1974:32)

Denna risk för tillvänjning till film- och TV-våld, som innebär att vi alla blir mer avtrubbade och mindre känsliga för andra människors lidande, har även framhävts av andra forskare, se t ex Hellbom (1971) och v Feilitzen et al (1977).

Det finns en omfattande litteratur, som behandlar de sociala konsekvenserna av att titta på våld på TV och/eller film. En aktuell genomgång finns i de tidigare nämnda arbetena av Liebert & Schwartzberg (1977), Comstock (1975), Comstock & Fisher (1975), Comstock & Lindsey (1975) och slutligen Comstock et al (1978). Svenska översikter ges av Hellbom (1971), Domargård (1971), BRIS, Rädda Barnen och Svenska freds- och skiljedomsföreningen (1976) samt slutligen av v Feilitzen et al (1977).

5.1.1 TV-våld och aggressivitet

Den omfattande forskningen ger många exempel på samband mellan barns aggressiva beteende och hög konsumtion av denna typ av program samt mellan ett sådant beteende och höga preferenser för dessa program. Många av dessa undersökningar säger dock intet om sambandets riktning. Vi vet inte om barnen tycker om att titta på dessa program därför att de har problem med sin aggressivitet eller om de våldsamma programmen gör dem aggressiva.

I en del experimentella undersökningar har man emellertid exponerat barnen för olika typer av våldsprogram för att därefter beskriva deras reaktioner på dessa. Då blir sambandets riktning inget problem längre, men ur etisk synpunkt är ett sådant förfarande alltid diskutabelt och för- och nackdelar, också för det enskilda barnet, måste noggrant övervägas.

Största delen av forskningen kring dessa problem har gällt barn, som är äldre än barnen i vår undersökning. Samtidigt har man från många håll framhävt, att just de små barnen är särskilt känsliga för denna typ av program, då de i mindre utsträckning än äldre barn anses kunna skilja mellan fantasi och verklighet (se avsnitt 1.1.5 om sex-åringars mentala utvecklingsnivå och TV-tittande i detta arbete).

I den tidigare nämnda, mycket omfattande amerikanska forskningsrapport om TV-våldets inflytande på det sociala beteendet, som publicerades i januari 1972 "The Surgeon General's Report", finns dock några undersökningar i vilka förskolebarns reaktioner på olika typer av TV-program har redovisats. Bland andra visade Leifer och Roberts (1972) i en experimentell undersökning av barn i åldern från 3 till 16 år, att de små barnen generellt var negativa till alla former av våld, även den typ, som av undersökningsledarna karakteriserades som "motiverat".

I en annan experimentell undersökning i vilken det ingick 65 barn i åldern 5-6 år visade Liebert och Baron (1972) att barn, som hade

sett våldsscener, som var tagna direkt från TV-program, efteråt visade större villighet att "skada" andra barn, än de barn, som hade tittat på ett neutralt program.

En av de mest uppmärksammade undersökningarna av förskolebarns reaktioner på olika typer av TV-program har utförts av Stein, Friedrich och Vondracek (1972). Dessa forskare testade effekterna av upprepade både aggressiva och prosociala TV-program på 97 förskolebarn i åldern 4-5 år. Experimentet utfördes under 9 veckor i barnens förskola. Barnen fick sålunda vistas i sin naturliga omgivning, vilket förlänar denna undersökning ett särskilt värde. Resultaten visade, att de aggressiva TV-programmen påverkade de barn, som initialt hade en aggressivitetsnivå över medelvärdet. De barn, som från början visade sådana tendenser, blev mer aggressiva efter att ha sett ett aggressivt program än efter att ha sett ett neutralt program. Barn, som inte tidigare hade visat symtom på aggressivitet, påverkades inte på samma sätt av innehållet i de aggressiva programmen. Däremot visade det sig att förmågan till självbehärskning sjönk för alla de barn, som såg dessa program. Frustrationstoleransen inför mindre påfrestningar blev märkbart lägre.

För barn från högre socialgrupper var denna sänkning av självkontrollen förenad med en högre grad av social interaktion, som främst innebar, att de lekte bättre med andra barn. Sålunda hade dessa program faktiskt en stimulerande effekt på dessa barn. Slutligen visade denna undersökning, att de prosociala programmen hade en positiv effekt på barnens vardagliga beteende. Barn som såg dessa program visade en högre grad av lydnad och blev mer hjälpsamma än barn som såg de aggressiva programmen.

Även andra amerikanska undersökningar, som har utförts oberoende av "The Surgeon General's Report" visade, att den interpersonella aggressiviteten steg signifikant hos vissa förskolebarn när dessa hade sett aggressiva filmer (Steur et al 1971, Ellis & Sekyra (1972) jfr Liebert & Schwartzberg 1977).

I den tidigare nämnda svenska undersökningen av 5-6-åringars reaktioner på våldsinslag i TV (Linné 1969) påvisades, att högexponerade barn (de som hade sett många av programmen "High Chaparral") i större utsträckning än de lågexponerade valde ett aggressivt beteende i en konfliktsituation. Majoriteten av barnen i båda exponeringsgrupperna hade enligt mödrarna en eller flera gånger blivit rädda för programmet.

De ovan relaterade undersökningarna refererar alla vissa barns ökade aggressionstendenser efter att ha varit exponerade för TV-program med olika typer av våldsinslag. Frustrerade barn kan emellertid lika väl ge uttryck för sin oro genom ett hämmat, ängsligt beteende (se t ex William Olsson 1973). Ett sådant beteende är inte lika störande för omgivningen och kanske därför inte lika lätt att upptäcka, vilket kan ha bidragit till att denna typ av beteendestörning inte har fått samma framträdande plats i diskussionen kring våldsprogrammen i TV. För barnet självt kan båda typer av beteende säkert vara lika påfrestande.

5.1.2 TV-våld och hämning

Ett sätt att påvisa ängslan hos barn är att observera deras lek. Om denna visar regressiva tendenser, d v s barnets lekbeteende blir typiskt för barn, som är yngre än det själv, är detta ett uttryck för att barnet är ängsligt (S Freud 1933, citerad i Noble 1975). Noble har i olika undersökningar använt sig av detta faktum för att påvisa olika programtypers effekter på barnen. Han lät sex barngrupper, som var och en bestod av fyra 6-års flickor eller pojkar, titta på en krigsfilm och på en dockfilm. Omedelbart före och efter filmförevisningen observerade man deras lek under en tjugo minuters period. Resultaten visade, att somliga av barnen regredierade efter att ha sett krigsfilmen. När man kontrollerade resultaten för olika bakgrundsvariabler fann man, att socialgruppstillhörighet spelade en avgörande roll. Det var endast de barn, som tillhörde medelklassen, som regredierade efter krigs-

filmen, barn från arbetarklassen höjde däremot sin leknivå. Nobles förklaring på detta fenomen är, att alla typer av aggressivitet anses som onormala inom medelklassen, medan detta inte är fallet inom arbetarklassen (engelska förhållanden, författarens anmärkning).

Diskussionen kring vilka typer av våldsprogram, som har den starkaste negativa effekten på barnen har försiggått ända sedan forskningen kring detta problemområde började. Schramm (1961) och Himmelweit et al (1958) fann, att små barn blev mest skrämda av våldsprogram i vilka man såg skarpa vapen som t ex knivar och dolkar. Noble (1975) däremot visade i en undersökning av 6-åriga pojkar, att det snarare var åsynen av offret, som skrämde denna åldersgrupp.

Barnen i denna undersökning indelades i fyra grupper. Två grupper fick se realistiska våldsfilmer, i den ena av dessa såg man offret, i den andra inte. De två andra grupperna såg stiliserade våldsfilmer och även här fanns samma uppdelning, i den ena gruppen fick man se offret, i den andra inte. Även dessa barns lek observerades efteråt och Noble fann, att de barn, som hade sett den realistiska våldsfilm, vilken visade den individ som utsattes för detta våld, reagerade starkast. Deras lekar blev mindre fantasifulla och mer aggressiva. De barn som såg den mera fantasibetonade våldsfilmen i vilken man inte såg offret, blev däremot klart stimulerade i sin lekverksamhet. Noble betonar sålunda, att det inte är olika typer av vapen, som skrämmer barnen, utan i stället åsynen av den eller de individer som är utsatta för det våld, som förekommer i dessa program.

Noble är en av de få forskare som fortfarande hävdar, att en viss typ av våldsprogram (fantasiprogram i vilka man inte ser offret) kan ha en positiv effekt på en viss typ av pojkar, nämligen sådana som själva har visat tendenser till aggressivitet. Det är inte svårt att föreställa sig, att litet "bråkiga" småpojkar kan stimuleras till fantasifulla lekar av att titta på filmatiseringen

150

av gamla pojkböcker som t ex "Robin Hood". (Detta program var aktuellt under vår undersökningsperiod och enligt förskolelärarnas utsagor präglade detta program pojkarnas lekar i stor utsträckning den närmaste tiden efter.)

I princip är det väl inte heller denna typ av program man vänder sig mot i den pågående debatten om underhållningsvåldet. Debatten gäller snarare den typ av program, som förhärligar råhet och brutalitet. I sin granskning av fredags- och lördagsdeckare i TV fann den svenska radionämnden, att i programserien "Kojak" förekom våldssituationer var 10:e minut, medan genomsnittet för deckare var att en sådan situation förekom var 23:e minut (se v Feilitzen et al 1977). Detta program kändes igen av 52 procent av barnen i vår undersökning.

I diskussionen ovan har jag redovisat dels undersökningar som påvisat samband mellan ett aggressivt och/eller ängsligt beteende hos barnen och deras konsumtion av och deras preferenser för program med våldsinslag, dels undersökningar i vilka man direkt har påvisat att exponering för dessa program har framkallat dessa typer av beteende.

När det gäller studier av individers TV-användning och eventuella samband mellan detta beteende och individernas sociala problem, har man emellertid under senare år i allt större utsträckning förstått, att enbart konsumtions- och preferensmått inte är tillräckliga för att beskriva samspel mellan TV och barnens individuella och sociala situation. Man har därför i allt större utsträckning börjat intressera sig för individernas olika typer av relationer till individerna på TV-skärmen (se t ex Rosengren et al 1976, Nordlund 1976, 1978 a och 1978 b).

5.1.3 Problembeteende och TV-relationer

En del av den tidigare forskningen kring barns identifikation vid TV-tittande har påvisat, att barn med emotionella svårigheter i

större utsträckning än andra barn identifierar sig med individerna på TV-skärmen. I sitt arbete om barn och identifikation i massmediaprocessen skriver v Feilitzen och Linné (1974:2) med stöd av forskningsresultat bland annat från Himmelweit et al (1958), Schramm et al (1961) och Linné (1969):

> "Vi kan anta, att barn som inte har så harmoniska relationer till föräldrar och kamrater i större utsträckning söker förebilder från massmediernas värld".

Noble (1975:75-79) däremot antar, att barn med en stabil identitet på ett mera tillfredsställande sätt kan interagera med alla, både i verkligheten och på TV-skärmen. I sitt avsnitt om social förankring och TV-beteende beskriver han skillnaderna mellan barn som har många vänner och barn som har få vänner. Den förra gruppen tenderar att i större utsträckning interagera med individerna på skärmen, d v s de identifierar sig med någon person och interagerar (har en parasocial interaktion) med andra. Den senare gruppen tenderar att endast identifiera sig med en enda person, vilket enligt Noble inte ger barnen samma möjlighet att få något positivt ut av TV-tittandet.

Även de resultat som Rosengren et al (1976) fick i sina undersökningar av ungdomars TV-relationer, pekar i samma riktning som de ovan relaterade. Dessa forskare fann, att ungdomars parasociala interaktion med individer på skärmen, i motsättning till vad man hade påvisat för vuxna TV-tittare, inte var ett uttryck för att de saknade tillräckligt med verkligt socialt umgänge.

Olika forskningsresultat har sålunda gett divergerande resultat, delvis antagligen beroende på att identifikations- och interaktionsbegreppen inte har beskrivits entydigt.

Ett av syftena med detta arbete har varit att påvisa eventuella samband mellan förskolebarnens TV-vanor och TV-relationer och deras emotionella status. Däremot kan man inte i en tvärsnittsundersökning som denna få fram tidsföljden i ett sådant samband. Detta innebär bland annat, att vi även om vi påvisade att emotionellt

störda barn tittade mera på spännande program än övriga barn, därmed inte har påvisat, att det är dessa program som har gett upphov till barnens emotionella störningar. Det kan lika bra vara så, att barnen tittar mer på dessa därför att de har problem och försöker fly undan detta frustrerande tillstånd genom att uppleva den spänning programmet ger. I så fall har alltså problemen framkallat TV-vanorna, inte tvärtom.

Genom att undersökningen har fått en paneldesign som innebär, att vi med några års mellanrum återkommer till samma barn, får vi, som jag tidigare nämnt, så småningom en viss möjlighet att bestämma tidsföljden för de eventuella samband, som påvisas i de enskilda tvärsnittsundersökningarna. Som exempel kan nämnas Lefkowitz et al (1972) som i sin longitudinella undersökning med hjälp av s k cross-lagged correlations mellan preferenser och aggression påvisade, att barn (främst pojkarna) som vid åtta års ålder hade tyckt bäst om våldsprogram, vid arton år, i större utsträckning än övriga barn, visade ett aggressivt och/eller antisocialt beteende, medan man däremot inte kunde påvisa något samband mellan ett aggressivt beteende vid åtta års ålder och preferenser för våldsprogram vid arton. Här kunde man sålunda påvisa, att det kausala sambandet gick från TV-våld till aggression och inte tvärtom.

Som jag tidigare framhävt bör man dock inte bortse från de enskilda tvärsnittsundersökningarnas värde. Ett samband t ex mellan ett stört beteende och preferenser för spännande program är, oberoende av vilket som är orsak och vilket som är effekt, uttryck för en situation som är olämplig för barnet. McLeod och Brown (1976), som diskuterar detta problem, framhäver det väsentliga i att man i stället för att enbart diskutera orsak och verkan också inriktar sina krafter på att undersöka, hur man genom praktiska åtgärder t ex genom att påverka programproduktionen eller genom familjens eller skolans ingripande kan minska sannolikheten för oönskade effekter.

Med utgångspunkt från de resonemang som förts hittills kan vi konstatera följande:

Vi kan förvänta oss att det finns samband mellan å ena sidan barnens sociala och/eller individuella situation och å andra sidan deras TV-vanor.

De sociala och individuella problemen kan dels manifesteras i ett ängsligt och/eller aggressivt beteende, dels komma till uttryck i en bristande kamratkontakt.

Barnens TV-beteende innebär inte bara konsumtion och preferenser utan också deras relationer till det konsumerade TV-innehållet, t ex deras identifikation och interaktion med TV-personerna.

Ovanstående resulterar i följande antaganden som kommer att prövas empiriskt:

1. Det finns ett samband mellan barnens aggressiva och/eller ängsliga beteende och deras TV-konsumtion och preferenser. De barn som uppvisar sådana symtom ser mer vuxenprogram och är mer positiva till program med spänningsframkallande moment än övriga barn.
2. Det finns ett samband mellan barnens aggressiva och/eller ängsliga beteende och deras identifikation med personerna på TV-skärmen. De barn som uppvisar sådana symtom identifierar sig i större utsträckning med individerna på TV-skärmen.
3. Barn med bristande kamratkontakt ser mer vuxen-TV och är mer positiva till program med spänningsframkallande moment än barn utan sådana problem.
4. När det gäller den sistnämnda barnkategorien har vi motstridande forskningsresultat när det gäller deras identifikation och interaktion med individerna på skärmen. Därför formulerar jag denna hypotes på följande sätt:

   Barn med bristande kamratkontakt tenderar att ha ett identifikationsmönster, som avviker från barn utan sådana problem.

I följande avsnitt redogöres först för de mätmetoder och mätin-

strument vi använde för att påvisa emotionella störningar hos barnen. Sedan analyseras relationerna mellan dessa och barnens TV-vanor och TV-relationer, varvid ovanstående antaganden kommer att prövas.

5.2 BARNENS EMOTIONELLA STATUS

Barn med personliga och/eller sociala problem har givetvis en benägenhet att reagera på dessa. Även om den individuella känsligheten kan variera mycket, löper dessa barn stor risk att få emotionella störningar som yttrar sig i missanpassningssymtom. Med en mycket stor förenkling av denna symtombild kan vi utgå ifrån att deras beteende kan bli antingen aggressivt eller ängsligt (se t ex William-Olsson 1973). Båda typer av beteende kan förorsaka svårigheter i hemmet, på förskolan och i ovana situationer, t ex vår intervjusituation.

I sin avhandling om kognitiva funktioner hos emotionellt störda förskolebarn framhäver Inger William-Olsson, att de typer av beteenden som karakteriseras som emotionellt störda inte är identiska i olika grupper. Förskollärare och föräldrar har säkert olika uppfattningar i denna fråga. Därför har jag försökt att få uppgifter om barnens eventuella ängsliga eller aggressiva beteende från så många håll som möjligt.

5.2.1 Index för beräkning av barnens emotionella status

Mödrarnas formulär innehöll bl a tre frågor, som främst ansågs beskriva ett ängsligt beteende. Av dessa rörde de två problem i samband med sömnen, då sömnrubbningar hos barn anses som ett symtom på ängslan (se t ex Rutter 1975:85). Den tredje frågan gällde barnets reaktioner inför mörker, spännande sagor och TV-program samt ovana situationer. Med hjälp av dessa frågor bildades ett index för mödrarnas skattning av barnens ängsliga beteende. Konstruktionen av detta framgår av bilaga 2, tabell B.2.10.

Drygt en tredjedel av mödrarna bedömde sina barn vara helt utan symtom på de typer av ängsligt beteende, som frågorna gällde. En tredjedel ansåg att deras barn någon gång uppvisade ett sådant beteende, medan knappt en tredjedel ansåg, att deras barn ofta visade sådana symtom.

I vår kultur är ett aggressivt beteende - i varje fall ett överdrivet sådant - belagt med negativa sanktioner. Att fråga en mor direkt eller indirekt om hennes barn uppvisar ett sådant beteende, är därför inte särskilt lämpligt. Som ovan nämnts var det emellertid mycket angeläget att få en bedömning också av denna beteendetyp från så många håll som möjligt. Därför frågade vi mödrarna:

> "Hur brukar (barnets namn) reagera, när något går honom/henne emot, om han/hon t ex inte får sin vilja fram eller om Ni kritiserar hans/hennes uppträdande?"

Av mödrarna ansåg 38 procent att deras barn brukade reagera kraftigt när något gick dem emot, 53 procent att de blev ganska ledsna eller arga, medan endast 9 procent ansåg att de tog dessa svårigheter med jämnmod.

Vidare frågade vi:

> " Brukar barnet leka mycket bra med andra barn, ganska bra med andra barn eller har han/hon vissa svårigheter, när det gäller att leka med andra barn?"

På denna fråga svarade 67 procent av mödrarna att deras barn lekte mycket bra med andra barn, 29 procent att de lekte ganska bra med andra, medan 4 procent ansåg att barnet hade vissa svårigheter i lekkontakten. Denna fråga visade sig emellertid inte kunna differentiera mellan barn som hade leksvårigheter på grund av ett ängsligt eller på grund av ett aggressivt beteende. Därför ansåg jag, att svaren på de båda frågorna inte kunde bilda underlag för ett index, utan de användes en och en vid analysen av sambanden mellan dessa olika typer av beteende och barnens TV-vanor och relationer.

Efter varje barnintervju gjorde intervjuaren en bedömning av barnets uppträdande under intervjun, 75 procent bedömdes som frimo-

diga, 14 procent som ängsliga och 10 procent som okoncentrerade.

Även denna bedömning, som ger en uppfattning om hur barnet upplever en helt ny situation, har jag ansett kunna vara av värde, när det gällde att bedöma eventuell ängslan hos barnet.

Slutligen besvarade förskollärarna ett skattningsschema som har konstruerats av Inger William-Olsson (1973) för att identifiera yttre emotionellt stört beteende hos sex-åriga förskolebarn. Denna författare framhäver särskilt, att detta är avsett för förskollärare och att det kräver ingående kännedom om de barn, som skattas.

Schemat består av 13 item, 7 av dessa tillhör en faktor I som beskriver ängslan och nedstämdhet, medan 6 tillhör en faktor II som upptar ett aggressivt utagerande beteende. (William-Olsson s 65-66). Läraren fick ange, om beteendet i fråga kunde anses:"Karakteristiskt för barnet", "Har hänt någon gång", "Händer nästan aldrig". Som skattningspoäng räknades antalet markeringar i kolumnen: "Karakteristiskt för barnet". Med hjälp av svaren i dessa formulär bildades tre index; ett för bedömning av barnens ängsliga beteende, ett för bedömning av deras aggressiva beteende och slutligen ett för bedömning av ett problembeteende baserat på samtliga skattningar i båda faktorerna. Konstruktionen av dessa index framgår av bilaga 2 tabellerna B.2.11, B.2.12 och B.2.13.

Förskollärarna skattade två tredjedelar av barnen som varande helt utan symtom på ängslan, medan motsvarande siffra för mödrarna, som ovan nämnts, endast var en tredjedel. Skillnaden beror bl a på att skattningarna berör olika situationer. Mödrarnas var till stor del fokuserat på sömnsvårigheter, medan förskollärarnas rörde barnens förhållande till barn och vuxna på lekskolan. Vidare spelar naturligtvis skillnaden mellan deras förhållande till barnen också en roll. Det är mindre känslomässigt laddat för barnens lärare än för deras mödrar att erkänna, att de uppvisar symtom på ängslan. Slutligen rör det sig även rent tekniskt om två olika

mätinstrument, vilket innebär att vi även av denna anledning måste räkna med vissa skillnader i resultaten.

Inger William-Olsson (1973) framhäver, att risken med föräldraintervjuer är, att ängsliga, passiva barn inte blir identifierade, eftersom de inte upplevs som störande. Att använda sömnproblem som ett symtom på ängslan är kanske, sett ur denna synvinkel, ganska lämpligt. Få mödrar torde kunna undvika att uppleva dessa symtom som problematiska.

Det finns en nästan förvånande överensstämmelse mellan frekvenserna ängsliga och aggressiva barn i förskollärarnas skattningar, 18 procent av barnen har skattats som ängsliga och 16 procent som aggressiva.

Detta resultat stämmer mycket väl med Inger William-Olssons (1973:66). Vid konstruktionen av detta schema fann hon:

> "Faktorerna förekom lika ofta i förskollärarnas bedömningar. I 17,5 procent av samtliga skattningar i faktor I och 16 procent av skattningar i faktor II bedömdes problembeteendet som karakteristiskt för barnet".

Slutligen skattade förskollärarna nästan hälften av barnen som varande helt utan några symtom på dessa typer av störningar; en femtedel uppvisade något enstaka symtom, medan knappt en tredjedel uppvisade flera symtom på problembeteende.

Konstruktionen av sådana index, som har redovisats i detta avsnitt, är givetvis alltid mycket subjektiv. Man tvingas ta hänsyn till att ingen kategori blir för liten. I förskollärarnas skattning fick t ex ett barn 9 poäng, två barn 8 poäng och tre barn 7 poäng vardera. En kategori, som innehöll dessa tre barn, som med all sannolikhet uppvisar mycket svåra beteendestörningar, skulle vara alldeles för liten för en statistisk sambandsanalys. Detta utesluter givetvis inte, att man kan ägna just dessa barns svar en särskild uppmärksamhet.

Som tidigare nämnts karakteriseras problembeteende olika inom olika grupper. Vidare berör, i vårt fall, mödrarnas bedömning och

förskollärarnas skattning i stor utsträckning olika typer av problembeteende. Ett klart samband mellan dessa index var därför inte att förvänta och förekom inte heller.

Barnintervjuerna ägde rum på förskolorna, och trots den ringa kännedom intervjuarna hade om barnen, finns ett klart positivt samband mellan deras bedömning av barnens uppträdande under intervjun och förskollärarnas skattning av barnens ängsliga beteende (G = .33). Ju mer ängsliga barnen har skattats av förskollärarna, i desto större utsträckning har intervjuaren bedömt deras beteende som ängsligt eller okoncentrerat. En liknande jämförelse mellan barnintervjuarnas och mödrarnas bedömning gav inte samma positiva resultat. Resultaten ovan kan tyda på att skattningar av barns beteende inte enbart är beroende av vilken grupp som utför dessa utan också av var den utförs. Många barns uppträdande kan variera mellan hem och förskola.

Granskningen ovan bekräftade de tidigare forskningsresultat som visat, att det är en mycket osäker metod att bedöma barns emotionella status med utgångspunkt från endast en grupps skattning av eventuellt förekommande problembeteende. I den efterföljande analysen av samband mellan barnens emotionella status och deras TV-beteende kommer jag att använda de index, som har konstruerats med utgångspunkt både från förskollärarnas skattningsschema och mödrarnas bedömning. Dessutom kommer ett par av dessa index att bilda utgångspunkt för konstruktionen av två extremgrupper som består, dels av de barn som både mödrar och förskollärare bedömt vara helt utan emotionella störningar, dels av de barn som båda dessa grupper har bedömt som mest störda.

Slutligen kommer barnens egna svar på frågan, om de har en "bästis" i förskolan att sättas i relation till deras TV-beteende.

Intervjuarnas kännedom om barnen var emellertid så liten att jag inte har ansett det vara lämpligt att använda deras bedömning i denna analys.

5.3 ANALYS AV SAMBANDEN MELLAN BARNENS EMOTIONELLA STATUS OCH DERAS TV-VANOR OCH TV-RELATIONER

I föregående avsnitt redogjordes för konstruktionen av fyra index som mäter:

1. Mödrarnas bedömning av barnens ängslan
2. Förskollärarnas skattning av barnens ängsliga beteende i förskolan
3. Förskollärarnas skattning av barnens aggressiva beteende i förskolan
4. Förskollärarnas skattning av barnens "totala problembeteende" i förskolan

I följande avsnitt analyseras relationerna mellan dessa index och barnens TV-vanor och relationer så som dessa har definierats i kapitel 2. Dessutom kommer jag att med hjälp av index 1 och index 4 att skapa två extremgrupper, den första bestående av helt symtomfria barn, den andra av starkt symtombelastade barn. Dessa båda gruppers TV-beteende jämföres och slutligen analyseras även detta beteende hos de barn som själva anser att de inte har en "bästis" på förskolan.

5.3.1 Ängsliga och aggressiva barns TV-beteende

Relationerna mellan barnens emotionella status så som de bedömts dels av mödrarna, dels av förskollärarna, och deras TV-vanor och relationer gav delvis olika resultat (se tabell B.1.6 i bilaga 1). Vidare gav dessa resultat mycket dåligt stöd åt de antaganden (nr 1 och nr 2) som formulerades i avsnitt 5.1.3. Det enda starka samband som finns mellan mödrarnas bedömning av barnens ängslan och barnens TV-beteende finns för barnens upplevelse av skräck, 84 procent av de ängsliga barnen har blivit skrämda medan motsvarande frekvens för de icke ängsliga är 63 procent.

När det gäller förskollärarnas skattning av barnens ängsliga beteende finns inte alls samma relation, tvärtom är sambandet för

detta index och barnens svar på skräckfrågan negativt. Detta fenomen är inte ovanligt utan finns också när det gäller barnens val av favoritsysselsättning, deras konsumtion av vuxen-program, den gemensamma TV-situationen samt önskeidentifikationen. Även för dessa relationer gäller alltså att sambandet med mödrarnas bedömning av barnens ängslan är positivt medan sambandet med förskollärarnas skattning är negativt. Som tidigare nämnts berör de två olika gruppernas bedömning olika typer av problembeteende och många barns beteende kan dessutom variera mycket mellan hem och förskola, varför de ovan nämna skillnaderna inte är så anmärkningsvärda.

Det finns inga starka samband vare sig mellan förskollärarnas skattningar eller mödrarnas bedömning av barnens emotionella status och barnens konsumtion av vuxenprogram eller preferenser för de spännande programmen. Detta innebär bl a att inte ens de barn, som skattats som aggressiva i lekskolan, såg mer vuxenprogram än övriga barn och de tyckte inte heller i större utsträckning om de spännande programmen. Inte heller mellan mödrarnas bedömning av barnens ängslan och barnens relationer till individerna på skärmen fanns det några starka samband. Sådana fanns däremot när det gällde dessa relationer och förskollärarnas skattningar, men dessa går i båda fallen i icke förväntad riktning.

Både de barn, som förskollärarna skattat som ängsliga och de som de skattat som aggressiva tycker i mindre utsträckning än andra barn, att barnen på TV-skärmen är som de själva och deras kompisar; de ängsliga barnen önskar dessutom i mindre utsträckning att vara som dessa.

Sammanfattningsvis kan vi sålunda konstatera, att det inte finns någon klar överensstämmelse mellan TV-beteendet hos de barn som mödrarna respektive förskollärarna bedömt som ängsliga. Vidare ger de erhållna resultaten dåligt stöd både åt vårt antagande nr 1, att barn som uppvisar symtom på emotionella störningar ser mer vuxenprogram och är mer positiva till spännande program än

övriga barn, och åt vårt antagande nr 2, att barn, som uppvisar sådana symtom i större utsträckning identifierar sig med individerna på TV-skärmen. När det gäller detta sista antagande står vårt resultat dessutom i direkt motsats till tidigare forskningsresultat.

Jag har tidigare framhävt de problem som finns, när det gäller att utvälja barn med emotionella svårigheter och William-Olsson (1973), som har utarbetat det skattningsschema som använts vid förskollärarskattningen framhäver, att det inte är en tillräckligt valid metod att endast använda sig av en bedömares skattning. Resultaten ovan synes bekräfta detta.

För att få ett mera pålitligt mått på emotionell status bildades med hjälp av index 1 (mödrarnas skattning av barnens ängslan) och index 4 (förskollärarnas skattning av barnens problembeteende) två extremgrupper. Den ena bestod av de barn som av mödrarna hade bedömts vara helt utan ängsliga symtom samtidigt som de av förskollärarna hade bedömts vara helt utan både ängsliga och aggressiva symtom. Den symtomfria gruppen kom att innehålla 16 procent av barnen. Den andra gruppen bestod av de barn som hade bedömts som ängsliga av mödrarna och samtidigt både aggressiva och ängsliga av förskollärarna. Denna symtombelastade grupp kom att innehålla 8 procent av barnen (se tabell B.2.14). Någon skillnad mellan de båda könen fanns inte i någondera gruppen. I följande avsnitt redovisas dessa båda gruppers TV-vanor samt relationerna mellan dessa.

5.3.2 Symtomfria och symtombelastade barns TV-beteende

Tabell 5.1 visar de båda extremgruppernas TV-beteende samt relationerna mellan dessa. Ur denna framgår, att det finns mycket små skillnader mellan de båda grupperna när det gäller deras val av favoritsysselsättning, deras kännedom om barnprogrammen samt deras önskan om att likna barnen på TV-skärmen.

Tabell 5.1 Samband mellan de två extremgruppernas, symtomfria barn och symtombelastade barn, TV-vanor och relationer. N = 61

TV-vanor och relationer		Symtomfria barn %	Symtombelastade barn %
Val av favoritsysselsättning	Väljer TV	44	49
	Väljer andra mediaformer	32	29
	Väljer ett icke medialt beteende	24	23
Summa		100	101
G = .06		(38)	(23)
Kännedom om barnprogram	Låg	10	23
	Mellan	47	31
	Hög	43	46
Summa		100	100
G = .07		(38)	(23)
Kännedom om vuxenprogram	Låg	31	20
	Mellan	43	46
	Hög	27	34
Summa		101	101
G = .21		(38)	(23)
Preferenser för de lärorika programmen	Inte Positiv	52	60
	Positiv	48	40
Summa		100	100
G = -.17		(38)	(23)
Preferenser för de spännande programmen	Inte positiv	65	49
	Positiv	35	51
Summa		100	100
G = .32		(38)	(23)

Tabell 5.1 Fortsättning

TV-vanor och relationer		Symtomfria barn %	Symtombelastade barn %
Skräckupplevelse	Ja	57	69
	Nej	43	31
Summa		100	100
G = .24		(38)	(23)
Social TV-situation	Inte så positiv TV-situation	40	49
	Positiv TV-situation	60	51
Summa		100	100
G = -.17		(38)	(23)
Likhetsidentifikation	Ja	60	34
	Nej	40	66
Summa		100	100
G = -.49		(38)	(23)
Önskeidentifikation	Ja	31	30
	Nej	69	70
Summa		100	100
G = -.01		(17)	(15)
Likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna	Ja	54	31
	Nej	46	69
Summa		100	100
G = -.45		(38)	(23)

I denna tabell innebär ett positiv gammavärde att den symtombelastade gruppen har ett högre värde på det aktuella TV-beteendet än den symtomfria gruppen.

Större skillnader mellan de båda grupperna finns däremot när det gäller barnens konsumtion av vuxenprogram, deras preferenser för de lärorika respektive spännande programmen, deras svar på frågan om de blivit skrämda av något TV-program någon gång samt deras sociala TV-situation.

Alla skillnaderna mellan de båda grupperna går i förväntad riktning vilket bland annat innebär, att det är de symtombelastade barnen som har störst kännedom om vuxenprogrammen. Det är dessa barn som är minst positiva till de lärorika och mest positiva till de spännande programmen, de svarar oftare, att de blivit skrämda av TV någon gång och de har slutligen en TV-situation som är mindre präglad av gemenskap än de symtomfria barnen.

Som framgår av tabell 5.1 finns den största skillnaden mellan de symtombelastade och de symtomfria barnen emellertid när det gäller deras relationer till individerna på TV-skärmen. De symtomfria barnen tycker i större utsträckning, att barnen på skärmen är som de själva och deras kompisar, och att vuxna på skärmen är lika deras föräldrar och andra vuxna de känner till. När det gäller den sista frågan har mer än hälften av de symtomfria barnen, men endast knappt en tredjedel av de symtombelastade barnen denna uppfattning. När det gäller önskeidentifikationen finns däremot som redan nämnts inga skillnader mellan de båda grupperna.

Noble (1975) anser, som tidigare nämnts, att de barn som identifierar sig med en person och har parasocial interaktion med de andra personerna på TV-skärmen är de som får mest ut av sitt TV-tittande. Även om jag inte har använt mig av denne författares identifikationsbegrepp kan vi, om vi utgår från hans tankegångar, anta att de barn som i vår undersökning får mest ut av sitt TV-tittande är de som både tyckte att barnen på skärmen är som de själva och deras kompisar och som också tyckte, att vuxna på skärmen liknar deras föräldrar och andra bekanta vuxna.

I vår undersökning är detta identifikationsmönster vanligare hos

de symtomfria barnen än hos de symtombelastade barnen. Noble framhäver, att när vi beskriver skillnader mellan olika barngrupper rör det sig alltid om gradskillnader och inte om några absoluta skillnader, ett faktum som även jag vill framhålla, och som också framgår av våra resultat.

På grund av extremgruppernas ringa storlek ansåg jag inte, att testning av de påvisade sambanden var adekvat. Däremot sattes mödrarnas attityder i relation till dessa. Tabell B.1.64 i bilaga 1 visar, att mödrarna till de emotionellt störda barnen är mer positiva till TV (G = .17) och mindre kontrollerande än mödrarna till de symtomfria barnen (G = -.15), de tror i mindre utsträckning att TV kan stimulera barnen till självständigt tänkande (G = -.41) och pratar själva i mindre utsträckning med barnen om TV-programmen (G = -.16). Slutligen ligger mödrarna till de symtombelastade barnen högre på de båda skalorna BEROENDE (G = .38) och BESKYDDANDE (G = .40) vilket ännu en gång bekräftar att mödrarnas inställning ibland mer verkar vara en funktion av barnens TV-beteende - och kanske även av deras beteende i övrigt - och inte tvärtom.

De störda barnen identifierar sig mindre än de symtomfria barnen. Tidigare i avsnitt 4.2 påvisade jag, att den skala som hade det starkaste sambandet med denna TV-relation var LÅT-GÅ skalan, de barn vars mödrar låg högt på denna, identifierade sig mera än övriga barn. Om de störda barnens mindre benägenhet att identifiera sig endast, eller i störst utsträckning, var en funktion av mödrarnas inställning borde dessa mödrar ligga lägre på denna skala. Så är emellertid inte fallet. Det finns ingen skillnad mellan de båda grupperna (G = .01). Sambandet mellan barnens emotionella status och deras identifikation vid TV-tittandet verkar sålunda vara starkare än sambandet mellan denna TV-relation och LÅT-GÅ skalan.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att analysen av extremgruppernas TV-beteende gav stöd åt vårt antagande nr 1, att barn som

uppvisar symtom på emotionella störningar ser mer vuxenprogram än övriga barn och dessutom är mer positiva till program med spänningsframkallande moment. Däremot gav denna analys inte stöd åt vårt antagande nr 2, att barn som uppvisar symtom på emotionella störningar i större utsträckning än andra identifierar sig med individerna på TV-skärmen. Tvärtom var det de symtombelastade barnen som identifierade sig minst med barnen på skärmen, och det var också dessa som i minst utsträckning tyckte sig finna likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna.

5.3.3 Barnens kamratförhållande och deras TV-beteende

Bristande kontakt med jämnåriga kamrater är hos de flesta barn ett tecken på att inte allt är som det bör vara (se t ex Rutter 1975). Från TV-forskningens tidigaste år har man också studerat TV-beteendet hos barn och ungdom med bristande kamratkontakter och, som ovan nämnts, funnit att detta ofta skilde sig från det TV-beteende, som man funnit hos barn utan sådana svårigheter (Riley & Riley 1951, Himmelweit et al 1958, Bailyn 1959). När det gäller barn som är jämnåriga med vår undersökningsgrupp påvisade Lyle och Hoffman (1972) att barn som såg mer TV än sina kamrater lekte mindre än dessa, även om de tyckte bättre om denna aktivitet.

Frågorna om kamratbeteende ingick både i förskollärarnas skattningsschema och i vårt mödraformulär. För att dessutom få en uppfattning om barnens egna kamratupplevelser frågade vi dem direkt, om de hade en "bästis" i förskolan. Av samtliga barn besvarade 12 procent denna fråga med nej. I motsättning till vad som var fallet, när det gällde extremgrupperna fanns här en könsskillnad, 8 procent av pojkarna hade ingen "bästis", medan motsvarande frekvens för flickorna var 15.

Både förskollärarna och intervjuarna bedömde dessa barn som mer ängsliga än övriga barn (35% mot 15%, G = .29, i det förra fallet och 29% mot 13%, G = .21, i det senare). Mödrarna däremot bedömde barnen i denna grupp som mindre ängsliga (20% mot 33%, G = -.26),

men ansåg emellertid att de lekte något sämre än andra barn (38% mot 31%, G = -.14). När det gällde förskollärarnas skattning av barnens aggressiva beteende i förskolan fanns ingen skillnad mellan de båda grupperna (G = .04) och inte heller när det gällde de båda extremgrupperna fanns det någon skillnad mellan de barn som hade och de som inte hade en "bästis" i förskolan (G = -.02). Den symtomfria och den symtombelastade andelen barn var nästan exakt densamma för båda grupperna.

Tabell 5.2 Samband mellan barnens "bästis"-förhållande på förskolan och deras TV-beteende. N = 251

TV-vanor och relationer		Barn som har en "bästis" %	Barn som inte har en "bästis" %
Val av favorit-sysselsättning	Väljer TV	45	33
	Väljer andra mediaformer	35	39
	Väljer ett icke medialt beteende	21	28
Summa		101	100
G = -.20		(220)	(31)
Kännedom om barnprogram	Låg	18	14
	Mellan	39	57
	Hög	43	29
Summa		100	100
G = -.14		(220)	(31)
Kännedom om vuxenprogram	Låg	22	55
	Mellan	47	22
	Hög	31	24
Summa		100	101
G = -.41		(220)	(31)

Tabell 5.2 Fortsättning

TV-vanor och relationer		Barn som har en "bästis" %	Barn som inte har en "bästis" %
Kännedom om programmet "Kojak"	Känner till programmet	55	28
	Känner inte till programmet	45	73
Summa		100	101
G = -.52		(220)	(31)
Preferenser för de lärorika programmen	Inte positiv	55	45
	Positiv	45	55
Summa		100	100
G = .19		(220)	(31)
Preferenser för de spännande programmen	Inte positiv	54	63
	Positiv	46	37
Summa		100	100
G = -.18		(220)	(31)
Skräckupplevelse	Ja	73	59
	Nej	27	41
Summa		100	100
G = -.32		(220)	(31)
Social TV-situation	Inte så positiv TV-situation	45	57
	Positiv TV-situation	55	43
Summa		100	100
G = -.24		(220)	(31)

Tabell 5.2 Fortsättning

TV-vanor och relationer		Barn som har en "bästis" %	Barn som inte har en "bästis" %
Likhetsidentifikation med barnen på skärmen	Ja	47	47
	Nej	53	53
Summa		100	100
G = .00		(220)	(31)
Önskeidentifikation	Ja	32	31
	Nej	69	69
Summa		101	100
G = -.01		(120)	(17)
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV-skärmen	Ja	36	25
	Nej	64	75
Summa		100	100
G = -.24		(220)	(31)

I denna tabell innebär ett negativt gammavärde att de barn, som inte har en "bästis" har ett lägre värde på det aktuella TV-beteendet än de barn, som har en sådan vän.

I tabell 5.2 redovisas de båda gruppernas TV-beteende samt sambanden mellan dessa. Av denna framgår, att de barn som inte har en "bästis" på lekskolan i större utsträckning väljer andra mediaformer som sin favoritsysselsättning, medan de som har en sådan kamrat sätter TV främst. Dessutom väljer den förra gruppen i större utsträckning än den senare ett icke-medialt beteende. En närmare granskning av våra data visade, att 26 procent av de barn som inte hade en "bästis" främst valde alternativet "att leka med andra barn" som sin favoritsysselsättning, medan motsvarande frekvens för de barn som hade en "bästis" var 17 procent.

Vidare konsumerar de barn som inte har en "bästis" mindre TV än övriga barn, de är mer positiva till de lärorika programmen och mindre positiva till de spännande programmen. De har slutligen i mindre utsträckning blivit skrämda av något TV-program, men har en TV-situation som är mindre präglad av gemenskap än de barn som har en "bästis" på förskolan.

Dessa barn, som inte har en "bästis" på lekskolan är sålunda i sina TV-vanor vad jag vill kalla mindre TV-orienterade än de barn som har en sådan kamrat.

När det gäller de båda gruppernas relationer till personerna på TV-skärmen kan vi konstatera, att det inte finns någon skillnad alls när det gäller likhets- eller önskeidentifikationen. När det gäller att finna likhet mellan vuxna på TV-skärmen och bekanta vuxna finns däremot en skillnad; de barn som inte har en "bästis" tycker i mindre utsträckning att en sådan likhet finns. Dessa resultat ger sålunda inte alls stöd åt de forskningsresultat som påvisat att barn som inte har så harmoniska relationer till sina kamrater i större utsträckning identifierar sig med individer på TV. Däremot bekräftar det sistnämnda resultatet delvis Nobles antagande, att det är de barn som har de mest harmoniska relationerna till andra människor i sin närmaste omgivning, som inte bara identifierar sig med TV-barnen, utan också har förmågan att känna igen vuxna på TV-skärmen.

Sammanfattningsvis kan vi sålunda konstatera, att våra resultat inte ger stöd åt vårt antagande nr 3, att barn med bristande kamratkontakt i större utsträckning än övriga barn ser vuxenprogram och tycker om program med spänningsframkallande moment. Tvärtom står dessa resultat i direkt motsats till tidigare forskningsresultat.

Vårt sista antagande, nr 4, var på grund av tidigare, varandra motsägande forskningsresultat, mycket vagt formulerat. Jag utgick från, att barn med bristande kamratkontakt tenderar att ha ett

identifikationsmönster som avviker från de barns som inte har sådana svårigheter, men detta bekräftades endast delvis av våra resultat. Dessa visade, att barn, som inte hade en "bästis" i lekskolan identifierade sig med barnen på TV-skärmen i samma utsträckning som de barn som hade en sådan kamrat. Däremot fann de i mindre utsträckning likheter mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna. Det sistnämnda av dessa båda resultat överensstämmer bra med dem som redovisats av Noble (1975).

5.4 DISKUSSION OCH SAMMANFATTNING

I detta kapitel har sambandet mellan barnens personliga och/eller sociala problem och deras TV-vanor och relationer redovisats och analyserats. Med utgångspunkt från det faktum att problem av denna typ manifesterar sig i barnens allmänna beteende, har jag försökt få en bedömning av barnens situation dels genom frågor till mödrarna, dels genom förskollärarnas svar på det skattningsschema som William-Olsson (1973) tidigare har utarbetat just för samma ändamål. I enlighet med denna forskares erfarenhet visade sig mödrar och förskollärare bedöma barnens emotionella status ganska olika. Detta beror enligt henne på att olika grupper har olika uppfattning om barns beteende. Dessutom anser jag, att barnens beteende kan variera mycket mellan hem och skola. Slutligen var det i vår undersökning olika typer av beteende, som bedömdes av de båda grupperna, med hjälp av olika mätinstrument.

För att bemästra dessa problem bildades två extremgrupper; en med starkt symtombelastade barn och en med helt symtomfria barn. Av samtliga förskolebarn har 8 procent bedömts som emotionellt störda, medan 16 procent har bedömts vara helt utan symtom på sådan störning.

Ett annat sätt att försöka välja ut barn med speciella problem är att fråga dem själva om deras kamratförhållande. Bristande kontakt med jämnåriga är för de flesta barn ett tecken på att inte allt är som det bör vara. Av samtliga barn ansåg 12 procent att de

inte hade en "bästis" på förskolan.

Innan jag fortsätter, känns det angeläget att påpeka, att det förfarande jag har använt här, endast kan användas som en metod för att urskilja en grupp barn med emotionella störningar och inte kan ligga till grund för åtgärder rörande enskilda barn (se William-Olsson 1973:76).

Analysen av sambanden mellan barnens emotionella status och deras TV-beteende visade de förväntade tendenserna när det gällde konsumtion och preferenser. De symtombelastade barnen, d v s de barn som har de flesta personliga och/eller sociala problemen, har störst kännedom om vuxenprogrammen, de är minst positiva till de lärorika och mest positiva till de spännande programmen och de har också i större utsträckning blivit rädda framför TV-skärmen. Här stämmer våra resultat helt överens med tidigare forskning.

De största skillnaderna mellan de båda extremgrupperna fann vi emellertid, när det gällde barnens identifikation med barnen på TV-skärmen och deras uppfattning om bekanta vuxnas likhet med vuxna på skärmen. De symtombelastade barnen identifierar sig i mindre utsträckning än de symtomfria barnen och finner också i mindre utsträckning likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna. Här går våra resultat emot tidigare forskning, som påvisat det motsatta förhållandet, att barn med mindre harmoniska förhållanden i större utsträckning identifierar sig med individer på skärmen.

Ett visst stöd för våra resultat fann jag emellertid hos Noble (1975) som antar, att harmoniska barn på ett mera tillfredsställande sätt än barn som har problem kan interagera både med individer i sin omgivning och med individer på skärmen. Även de resultat, som redovisats av Rosengren et al (1976) ger stöd åt våra resultat. Dessa författare påvisade, som tidigare nämnts, att de ungdomar som hade ett parasocialt umgänge med individerna på skärmen inte saknade socialt umgänge med verkliga individer.

Dessa båda forskningsresultat ligger våra egna nära i tiden, den senare dessutom nära geografiskt. De forskningsresultat som har påvisat ett positivt samband mellan emotionell störning och identifikation är av äldre datum och dessutom till övervägande del framkomna utanför Sverige (t ex Riley & Riley 1951, Himmelweit 1958, Schramm 1961 och Linné 1969). Att förvänta sig överensstämmande resultat av undersökningar med till synes identisk design är kanske därför inte realistiskt. Både sociala och kulturella olikheter kan påverka resultaten.

Vidare har TV under det senaste decenniet blivit en integrerad del av barnens vardag, vilket även detta kan innebära, att interaktionen med individerna på skärmen blir en mer naturlig sak än den har varit förut. Svensk TV är också så att säga "snällare" än t ex den amerikanska. Även om jag personligen skulle uppskatta att det fanns betydligt mindre underhållningsvåld i svensk TV, är allt relativt, och jämfört med amerikansk TV är den svenska mindre brutal och våldsam, även om det hos oss har skett en ökning av underhållningsvåldet under de senaste åren (se t ex Dahlgren 1972, Liebert et al 1973, v Feilitzen et al 1977, SOU 1977:19).

Att de symtomfria barnen i vår undersökning identifierar sig i så stor utsträckning, kan bero på detta förhållande. Den värld som återges i de svenska barnprogrammen som t ex "Fem myror är fler än fyra elefanter", "Från A till Ö" och "Emil i Lönneberga", som var aktuella under undersökningstiden, är inte främmande och problemfyllda. Att denna barngrupp kan identifiera sig med barnen och känna igen de vuxna i dessa program är, enligt min åsikt, mycket naturligt.

De barn, som hade en bristande kamratkontakt på förskolan var vad jag kallade mindre TV-orienterade än övriga barn. Detta innebar, att de i mindre utsträckning valde TV som sin favoritsysselsättning, konsumerade mindre både av barn- och vuxenprogram, tyckte mindre om de spännande programmen, samt i mindre utsträckning hade blivit skrämda av något TV-program.

Precis som när det gällde den symtombelastade gruppens bristande identifikation stämmer denna barngrupps bristande intresse för TV dåligt överens med tidigare forskning, som dels påvisat, att barn med bristande kamratkontakt tenderar att konsumera mycket TV med eskapistiskt innehåll, dels att barn som tittade mer än andra barn, lekte mindre än dessa, även om de tyckte bättre om denna aktivitet.

Ett visst stöd för mitt tidigare antagande att kulturella skillnader påverkar resultaten, får jag i det faktum att invandrarbarn med dålig kamratkontakt hade ett TV-beteende som delvis avvek från svenska barns i samma situation (se tabell B.1.65). I den förra gruppen valde 50 procent TV som sin favoritsysselsättning, medan motsvarande frekvens för den senare var 27 procent. Även det negativa sambandet för de spännande programmen påverkades av denna faktor (se tabell B.1.66). Av invandrarbarnen var även här 50 procent positiva till dessa program, medan motsvarande frekvens för de svenska barnen var 32 procent. Det finns således en svag tendens, att invandrarbarnen i större utsträckning än de svenska barnen är fokuserade på dessa program, när de inte har en "bästis" i förskolan. I detta hänseende stämmer denna barngrupps TV-beteende bättre överens med tidigare forskning än vad som är fallet med de svenska barnen.

Att barn, som har ett dåligt kamratförhållande på förskolan för övrigt är mindre intresserade av TV än barn utan sådana problem tolkar jag så, att dessa barn är så fokuserade på just detta, att de inte har energi över att intressera sig för TV. Detta antagande bekräftas av våra resultat, som visade, att de i större utsträckning valde alternativet "att leka med andra barn" som sin favoritsysselsättning.

Om vi utgår från Maslows hierarkiska teori om människans grundläggande behov, kommer behovet av kärlek och tillhörighetsbehovet strax efter fysiologiska behov som hunger och törst och behov av säkerhet och trygghet. Innebörden i denna teori är bland

annat, att människan först strävar efter att tillgodose de mest grundläggande behoven, och först när detta har skett kan man ägna sig åt mindre fundamentala krav (Maslow 1954 jfr Rosengren 1974 och Fjaestad och Holmlöv 1977).

Denna teori anser jag delvis förklarar våra resultat. De barn, som inte har en bästa vän i förskolan har inte på ett tillfredsställande sätt tillgodosett sina behov av kärlek och tillhörighet. Därför är de mer fokuserade på andra barn och mindre på TV. Först när behovet av kamratkontakt är tillgodosett kan barnen ägna sig åt att tillfredsställa mindre grundläggande behov, såsom behov av kunskap, underhållning och spänning, som de bland annat kan tillgodose genom att titta på TV.

Givetvis kan det även finnas andra orsaker till våra resultat och en förklaring till dessa kan vara, att barnen inbördes påverkar varandras TV-vanor. Det är då ganska logiskt, att de barn som har en sämre kamratkontakt påverkas mindre av de andra barnens TV-tittande. De barn som inte hade en "bästis" kände t ex i mindre utsträckning till programmet "Kojak" som under undersökningsperioden var populärt bland pojkarna i vår undersökningsgrupp (se tabell 5.2). I denna förklaring sätter vi kamratskapet före TV-tittandet. Det är det förra, som ger upphov till det senare.

Om vi gör tvärtom, d v s sätter TV-tittandet före kamratskapet kan vi förklara våra resultat på det sättet, att man får status och blir populär och därför också lättare får en "bästis", om man känner till de populära programmen. Detta fenomen att TV har en social funktion för barnen som både innebär att man skapar kontakt genom att prata om de program man sett och att man får social prestige genom att känna till populära program har kallats TV:s "coin of exchange"-funktion och har bland annat beskrivits av Riley & Riley (1951), McQuail et al (1972), v Feilitzen (1972) och J R Brown (1976).

Naturligtvis kan det även utanför förskolan finnas faktorer, som

påverkar denna barngrupps TV-beteende. Det visade sig, att de barn, som inte hade en "bästis" på förskolan hade mödrar som låg lägre på skalan GRUNDATTITYD vilket innebär att de var mer negativa till TV än övriga mödrar (G = -.32). Då vi tidigare visat, att det finns samband mellan en sådan negativ mödraattityd och barnens inställning både till de spännande programmen, deras upplevelse av skräck, samt deras uppfattning om likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna, finns även här en bidragande orsak till dessa barns mindre TV-orienterade inställning.

Slutligen visade sig barnens syskonstatus i viss mån påverka deras val av favoritsysselsättning (se tabell B.1.67). Har man ingen "bästis" i förskolan och dessutom inga syskon hemma, är man mycket fokuserad på andra barn. De endabarn som inte hade någon "bästis" i skolan valde alla alternativet "att leka med andra barn" som sin favoritsysselsättning, medan de mellanbarn, d v s de barn som både har äldre och yngre syskon, som inte hade en "bästis" i förskolan inte alls valde detta alternativ. Dessa barn valde främst "andra media" och i andra hand TV.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att vi har påvisat klara samband mellan barnens personliga och/eller sociala problem och deras TV-beteende, samt att olika typer av problem kan relateras till olika typer av detta beteende.

De barn vars problem visade sig i ett emotionellt stört beteende tittade mer på vuxenprogram och var mer intresserade av de spännande programmen, medan de barn som hade svårigheter i kamratkontakten var mindre intresserade av dessa programtyper och även mindre fokuserade på TV i övrigt. De valde sålunda inte heller främst TV som sin favoritsysselsättning.

När det gällde att identifiera sig med barnen på skärmen och finna likhet mellan vuxna på skärmen och bekanta vuxna, är dessa TV-relationer allra vanligast hos de barn som inte uppvisar några symtom på emotionell störning och minst vanlig hos de barn, som

uppvisar sådana.

Om vi utgår från Noble's teori, som jag tidigare har citerat, är det dessa harmoniska barn som både kan interagera med verkliga individer på skärmen, som har allra mest glädje av sitt TV-tittande. Förmågan till denna interaktion innebär bland annat att barnen får värdefulla sociala kunskaper som de senare har nytta av i det verkliga livet. Detta innebär sålunda att TV:s roll i dessa barns socialiseringsprocess blir positiv.

När det gäller sambandet mellan emotionell störning och preferenser för de spännande programmen ger våra resultat, som jag tidigare påpekat, ingen upplysning om sambandets riktning. Detta innebär, att vi inte vet om dessa barn blir aggressiva och ängsliga därför att de tittar för mycket på dessa program, eller om de tittar på dessa därför att de själva har problem och försöker fly undan problemen genom att uppleva den spänning programmen ger.

Experimentella undersökningar av småbarns reaktioner på aggressiva program ger dock mest stöd åt det senare alternativet. Stein et al (1972) visade att sådana program gav upphov till aggressivt beteende hos förskolebarn endast i de fall då barnen initialt hade ett aggressivt beteende över medelnivå.

Som jag tidigare framhållit, anser jag, att båda förklaringarna innebär en oönskad situation för barnen. Att barn blir aggressiva och ängsliga genom att titta på olämpliga program är givetvis inte önskvärt, men att barn, som har så svåra problem att de har gett upphov till ett emotionellt stört beteende förstärker detta genom att titta på olämpliga program i TV är givetvis lika olämpligt.

Som jag ser problemet utgör denna grupp utan tvekan en riskgrupp. Även om TV:s inflytande på vår barnpopulation som en helhet inte är så stor och för många barns vidkommande till överväçande del är av positiv art, utesluter detta inte, att det bland barnen finns en minoritet som av individuella och/eller sociala skäl är

predisponerade för negativ inverkan från detta medium. Detta innebär att det finns en risk att TV:s roll i dessa barns socialiseringsprocess blir negativ. Därför är det väsentligt att underhållningsvåldet i TV motverkas i ord och handling.

Summary

The present work is part of a research program, "Media Panel", which is conducted co-jointly by the Department of Sociology at the University of Lund and the Department of Information Techniques at the University College of Växjö. The research program is based upon two panels composed of pre-school and primary school children born between 1961 and 1969, and their parents. The pre-school panel is composed of a representative sample of about 250 children from the city of Malmö, all of whom were born in 1969 and were registered in Malmö municipality pre-schools during the autumn of 1975. It also includes their mothers and their teachers.

This panel provides the basis for the empirical data which are presented here. The data stem from the first of three waves of data collection; this collection was conducted during the autumn of 1975. The second data collection is being carried out this spring (1979) and the third wave will be carried out in 1981.

The mothers were interviewed in their homes, while the children were interviewed at pre-school. The material thus gives us the possibility of comparing the answers of the mothers and the children to the same questions. Earlier research has shown that data about the TV viewing behavior of children based upon the answers of the mothers must be interpreted with care. Our data also confirm this observation.

The primary purpose of this investigation is to describe and attempt to explain how the TV viewing habits of individuals develop in interplay between the norms and values toward this behavior in the environment, and the child's individual and/or social problems.

180

The study is divided into the following chapters:

1. BACKGROUND OF THE STUDY, PURPOSE AND LAY-OUT OF THE PROJECT

In this chapter an account is given of earlier research in the field. Previous investigations have pointed out, among other things, that the role played by television in the child's socialization process is a function of two different factors:

1. The pattern of socialization in the family (including the media habits of parents, brothers and sisters, as well as the values which are attached to this behavior).
2. The personal and/or social problems of the children.

As these variables are strongly interrelated and are furthermore related to the socio-economic status of the family, the following conceptual model has been established. It has served as a basis for the planning of this work (figure S.1).

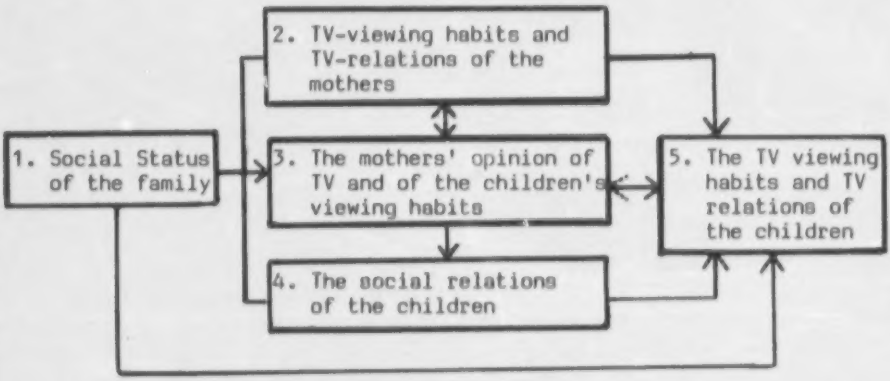

Figure S.1 Conceptual model of the research

The arrows between the various boxes represent correlations which we expect to find between the variables contained in each box. The following variables are included in the five different boxes.

Box 1. Mother's place of birth within or outside Sweden, educa-

tion, type of occupation and civil status.

Box 2. TV viewing and TV preferences of the mothers; the social situation in which TV viewing takes place.

Box 3. Seven scales which have been constructed to measure the opinion of the mothers toward TV and the children's TV viewing habits.

Box 4. Emotional status of the children and their relations to other children and to adults.

Box 5. TV viewing and TV preferences of the children; popularity of TV with the children; the social situation in which TV viewing takes place, as well as the children's identification with and recognition of various individuals on the TV screen.

The variables in Box 1, as well as the age of the mothers, the sex of the child, his sibling status and his pre-school placement, besides being considered as independent variables, have also been used as test variables in all correlation analyses. This has given us a possibility to investigate for instance the extent to which the TV viewing behavior of immigrant children differs from that of Swedish children or how the TV viewing behavior of the boys differs from that of the girls.

2. THE TV VIEWING HABITS AND TV RELATIONS OF THE CHILDREN

In the operationalization of the variables in Boxes 2 and 5, answers from both mother and child were used. The TV viewing behavior of the children is put in relation to the TV viewing habits of the mothers, to the socio-economic status of the family, as well as to the above-mentioned test variables. A comparison is furthermore made of the answers of the mothers and children to the same question.

The expected positive correlation between the TV viewing consumption of the mothers and children has been found to exist only for the (children's) consumption of adult programs, and then only for

those children whose mothers belong to the highest or to the lowest educational groups. The educational level of the mothers also influenced the children's consumption of these programs in the expected direction. The children who watch adult programs the most are those whose mothers have the lowest level of education and who are themselves viewing a considerable amount of TV, while the children who view these programs the least are children whose mothers have the highest level of education and who watch little TV themselves. These results support our assumtptions and previous research findings.

No correlation could be found between mother's choice of program or between the mother's level of education and the child's choice of program. The mothers tend to overestimate their children's choices for the educational programs and underestimate their preferences for entertainment and adventure programs. This discrepancy was shown to be greatest for the group in which the mothers were most highly educated. These results are interpreted to suggest that this type of question is most value-loaded for those mothers who attach the greatest amount of importance to education. With respect to the children, however, this kind of program categorization may be rather meaningsless, as six-year-olds hardly distinguish between entertainment and educational programs. On the other hand, the categorization reflects strong values in the society.

Discrepancies between the answers of mothers and children to the same question were found also when asking whether the child had at any time been frightened by a TV program. In one-fourth of the cases the mothers did not feel that their children had been frightened, while the children themselves stated the opposite. The value-loaded character of the question may partly explain the discrepancy in this case too, but the possibility of a lack of insight on the part of the mothers cannot be ruled out.

Concerning the child's social situation while watching TV, the

answers of both the mothers and children reflect a situation where TV is predominantly viewed together. On the other hand, discussions of the programs watched togehter is often neglected. In this instance, however, the immigrant families were an exception. In their homes the programs viewed in common were discussed to a much greater extent. This result may be partly due to cultural differences and partly dependent upon the greater isolation of these families, which probably tends to stimulate a more lively communication within the family.

The sibling status of the children has influenced their TV viewing habits as expected. Those who were eldest or only child were more positive to educational programs than those who were youngest or "middle" children, i.e., those who had both older and younger brothers and/or sisters. This finding gives support to our assumption that children who do not have older brothers or sisters are, to a greater extent, influenced by the values held by the mothers, while those who have older brothers and sisters are influenced also by the preferences of their siblings. (This assumption is further confirmed in chapter 4 where the values held by the mothers vis-à-vis TV and the TV viewing behavior of the children is analysed.)

The children's sibling status also influenced their social situation while viewing TV. It is rather natural that single children view TV alone the most, while "middle" children view TV alone the least. Finally this background variable has influenced the children's identification with children on the screen. Other children, including those on the TV screen, become less remarkable when one has brothers/sisters. The single child indulges in identifications based on similarity less than other children, but more in wishful identifications.

In accordance with earlier research findings, the sex of the children was shown to have the main influence on their program preferences. Girls were more positive to the educational and

entertainment programs, while boys were more positive than girls to exciting programs (western, action-programs, criminals etc). It has also been shown that there exists a clear sex difference in the mothers' influence on the TV viewing behavior of their children. A greater number of the girls' mothers maintain that they have explained to the child why they considered a given program to be unsuitable.

3. THE ATTITUDES OF THE MOTHERS TO TELEVISION

One of the major aims of this project has been to investigate whether the attitudes of the mothers toward TV and toward the TV viewing habits of their pre-school children influence the viewing behavior of the children, and, if this is the case, to attempt to describe how the various attitudes of the mothers influence the TV viewing habits and TV relations of the children.

These questions have been discussed earlier, among others, by Brown (1974 a), who constructed a set of scales measuring the attitudes of the mothers vis-à-vis the TV habits of their children. A Swedish version of Brown's scales was constructed and pretested in a pilot survey. The resulting instrument consists of seven scales supposed to tap three different dimensions of the attitudes of the parents. The names of the scales and the content of the three dimensions are presented in figure S.2.

SCALES	DIMENSIONS	
1. BASIC ATTITUDE	I	A broad and general attitude toward television
2. ADDICTION 3. STIMULATION	II	Opinions about negative and positive consequences of TV viewing
4. DISCUSSION TOPIC 5. LAISSEZ-FAIRE 6. CONTROL 7. PROTECTIVE	III	Opinions toward the TV behavior of the child

Figure S.2 Seven scales tapping three dimensions of parental attitudes to TV and to children's TV viewing behavior

4. ATTITUDES AND BEHAVIOR

The results of chapter 2 show that the differential TV viewing behavior of the children is related to the educational level of the mother, to the place of birth of the mother, as well as to the sex and sibling status of the child. Therefore it seemed to be probable that there would exist a relation between these variables and the attitudes of their mothers. All seven scales were therefore related to all these variables. Only the place of birth and the educational level of the mothers show clear correlations with the scales. Immigrant mothers were more positive to TV than were the Swedish mothers, while those mothers who had the highest education were less positive to the media and had a more restrictive attitude to the TV behavior of the children than had other mothers. Other social or individual differences did not influence to any considerable extent the attitudes of the mothers to TV or to the TV viewing behavior of their pre-school children.

How did these attitudes of the mothers influence the children's TV viewing habits and TV relations? The results can be summarized as follows:

Dimension I: The mother's broad and general attitude was found to influence to a certain extent these variables in the expected direction.

Dimension II: Neither of the two scales included in this dimension show any strong correlation with the TV viewing behavior of the children. Of the weak but positive correlations which were found between the behavior and the scale, DEPENDENT, four correlations take an unexpected direction.

Dimension III: The LAISSEZ-FAIRE scale is the one that demonstrated the strongest positive correlation with the TV viewing behavior of the children. The strongest positive correlation for the scale PROTECTIVE in this dimension is found to take an unexpected direction.

As expected, TV was thus shown to be most popular with children whose mothers had a very permissive attitude to their TV viewing and least popular with children whose mothers held a very restrictive attitude to their behavior. Those children, furthermore, whose mothers had the LAISSEZ-FAIRE attitude also viewed adult programs the most and were very interested in exciting programs. A result which could not have been anticipated, however, was that children who experience very few restrictions from their mothers' side also tend to find it easier to identify with the children on the screen. Earlier research on the concept of identification does not give any information on possible correlation between mother's attitude to her child's TV behavior and the child's identification with persons on the screen. One explanation to the above-mentioned result could be that children who experience few restrictions are to a lesser degree afraid to open themselves to, and engage themselves in, their surroundings.

The scales DEPENDENT and PROTECTIVE both measure a rather negative attitude on the mother's side. A number of unexpected positive correlations appeared between these scales and different types of children's TV viewing habits. This led to the hypothesis that it was, in certain cases, the TV viewing behavior of the children which had influenced the attitude of the mothers and not the reverse. It seems reasonable that mothers whose children are positive to the exciting programs should fear that the children will become dependent upon the media. It is also probable that mothers whose children view many adult programs are afraid that the children will be frightened. This phenomenon appears to be most common among the lowest educational groups and also among the mothers of the girls.

The two background variables which had the greatest influence upon the zero correlations appear to be the child's sibling status and the mother's level of education. For the child who is eldest in a sibling group, our results show a clear consistency between

mother's attitude and the child's TV viewing behavior. For the child who is the youngest or for the child in the middle range, such a consistency is rather scarce, while the result for the single child lies between both of these groups. A reasonable assumption, which in part explains this result, is that the mother's possibility to influence her child decreases when it has older brothers or sisters whose TV viewing habits may be influenced by individuals outside the family.

When considering the level of education, we find the highest degree of consistency between the attitude of the mothers and the TV viewing behavior of the children in the group with the highest education. The lowest degree of consistency appears in the group with the lowest education. This may partly depend upon the fact that mothers with a higher education generally speaking live under more favorable conditions and therefore to a greater extent manage to be consistent in the way they bring up their children. Education as such may also result in a greater understanding of the value of being consistent when it concerns the up-bringing of children.

The results of our analyses thus show that even if the mother's attitude to the children's TV-viewing behavior rather often influences this behavior in the expected direction, there are often great variations between different groups. Both social and individual factors determine the extent to which the mothers influence the TV viewing of their children. In addition we suggest that within certain groups it is more probable that the TV viewing behavior of the child brings about the mother's attitude than vice versa.

5. EMOTIONAL STATUS AND TV BEHAVIOR

Earlier research has shown that the TV habits of children are influenced to a great extent by interpersonal problems. In the last chapter, the relationship between the children's personal

and/or social problems and their TV viewing behavior is analysed. Departing from the fact that problems of this type manifest themselves in the general behavior of the children a judgement of the children's situation was obtained, partly through questions to the mothers and partly through answers by the pre-school teachers to a rating scale which had earlier been devised for this purpose (William-Olsson 1973). Two extreme groups were formed, one with symptom-laden children and one with symptom-free children. Another means of isolating children with special problems is to ask the children themselves about their friends and relationships with their schoolmates. For the majority of children, lack of contact with other children of the same age is an indication that everything is not as it should be. Therefore, a group was formed of those children who did not feel that they had any best friend at pre-school.

The analysis of the relationship between the emotional status of the children and their TV viewing behavior showed the expected tendencies with respect to consumption and preference. The symptom-laden children had the greatest knowledge about adult programs. They were least positive to the educational, and most positive to the exciting, programs. They also had become frightened to a greater extent while viewing TV. In this respect our results are in complete agreement with earlier research.

Our results, however, give no information about the direction of the above relationship. This means that we do not know if these children become aggressive and frightened because they look at exciting programs too often, or if they look at them because they are trying to escape from their own problems by experiencing the excitement that these programs offer. Earlier experimental research gives greater support for the latter alternative (see for example Stein et al 1972).

Both explanations, however, involve an unwanted situation for the children. That children become aggressive and frightened by

watching these programs is certainly not desirable. It is just as undesirable, however, that children with problems so great that they have caused emotionally disturbed behavior should prefer to view TV programs which may actually reinforce that behavior. We must therefore conclude that among the population there is a minority of children who for individual and/or social reasons are predisposed for negative effects from this medium. There is a risk that TV may actually play a negative role in the socialization process of these children.

The greatest differences between the two extreme groups concerned the child's identification with children on the screen, as well as perceived similarity between known adults and adults on the screen. The symptom-laden children identified to a less degree than the symptom-free children and also found less similarity between adults on the screen and adults known by the child. Here, our results differ from those of earlier research, which has suggested that children with less harmonious relationship to their surroundings tend to identify themselves to a greater degree with individuals on the screen.

Children without any "best friend" at school seem to be less TV oriented than other children. They chose TV as their favorite occupation to a less degree, consumed less children and adult programs, liked the exciting programs less, and also have to a less degree been frightened by TV. Just as with the symptom-laden children's lack of identification with persons on the screen, this group's lack of interest in TV viewing does not agree with previous findings. In terms of Maslow's(1954) hierarchical theory of man's basic needs, it seems that children who lack friendship are so intent upon just that problem, that they do not have the energy left to take interest in TV. This assumption was supported by the finding that these children to a greater extent than others chose the "playing with other children" alternative as their most favorite occupation.

In our material, then, identification with children on the screen, as well as finding resemblances between adults on TV and known adults, are most usual with children who do not show any symptom of psychological of social disturbance. While contrary to much earlier research these results of ours are in accordance with those of Noble (1975). He found that harmonious children can interact and integrate in a more satisfactory way than others both with individuals in their environment and individuals on the screen. According to the same author these children experience most enjoyment from their TV viewing. The capacity for such interaction implies among other things that the child acquires valuable social knowledge from which it may benefit late in life, thus making the role of TV in the socialization process into a positive one.

B.1 ÖVERSIKTSTABELLER

Tabell B.1.1 De intervjuades fördelning efter bakgrundsvariabler

		%	n*
Barnen			
Kön	Pojkar	47	119
	Flickor	53	134
	S:a	100	253
Syskonstatus	Äldst	33	82
	Mellanbarn	13	29
	Yngst	37	89
	Endabarn	18	50
	S:a	100	250
Förskole-placering	Förmiddags-grupp	54	118
	Eftermiddags-grupp	31	69
	Daghem	15	67
	S:a	99	253
Mödrarna			
Ålder	Äldst 46-36 år	21	53
	Mellan 35-31 år	37	89
	Yngst 30-22 år	42	109
	S:a	100	251
Födelseort	Inom Sverige	83	204
	Utom Sverige	17	48
	S:a	100	252

Tabell B.1.1 forts.

		%	n
Utbildning	Låg		
	Grundskola el. folkskola	41	94
	Mellan		
	Yrkesutbildning efter grundskola eller folkskola	26	64
	Hög		
	All utbildning därutöver	34	89
	S:a	101	247
Typ av förvärvsarbete	Heltid	31	94
	Deltid	37	83
	Inget	32	76
	S:a	100	253
Civilstånd	Ensamstående	16	46
	Icke ensamstående	84	206
	S:a	100	252

* I denna och efterföljande tabeller anger procenttalen resultaten för det viktade samplet, medan de absoluta talen hänför sig till det icke-viktade samplet.

Tabell B.1.2 Barnens förskoleplacering i relation till mödrarnas utbildning och typ av förvärvsarbete

Typ av förskola	Utbildning N = 246			Förvärvsarbete N = 252		
	Låg	Mellan	Hög	Heltid	Deltid	Inget
	%	%	%	%	%	%
Förmiddag	58	46	57	45	64	51
Eftermiddag	35	37	21	19	33	41
Daghem	8	17	22	36	4	7
S:a	101	100	100	100	101	99
	(94)	(64)	(88)	(94)	(83)	(75)
			C = .15			C = .39

Av tabellen framgår bland annat att barn till låg- och högutbildade i något större utsträckning än barn till mellangruppen går på förmiddagen, medan barn till högutbildade i större utsträckning än övriga barn går på heltid. Vidare framgår att barn till

deltidsarbetande mödrar i något större utsträckning går på förmiddagen, medan barn till heltidsarbetande mödrar i mycket större utsträckning går på heltid.

Tabell B.1.3 Barnens val av favoritsysselsättning i relation till mödrarnas födelseort och utbildningsnivå.

	Födelseort N = 252		Utbildningsnivå N = 247		
	Inom Sverige	Utom Sverige	Låg	Mellan	Hög
Barnens val av favoritsysselsättning	%	%	%	%	%
Väljer TV	42	53	44	40	48
Väljer andra mediaformer	38	20	35	29	35
Väljer ett icke medialt beteende	21	28	21	30	17
S:a	101 (204)	101 (48)	100 (94)	99 (64)	100 (89)
		C = .14			C = .12

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.1.2

Tabell B.1.4 Program som ingick i bildserien samt frekvensen barn som kände igen respektive tyckte om dessa. N = 253

Program	Barn-program	Vuxen-program	Var känt av %	Var känt av n	Var omtyckt av %	Var omtyckt av n
Lars Orup i "Aktuellt"		X	11	26	39	10
"Hr Kubb" i program m. samma namn	X		54	136	94	127
"Hedvig" och "ugglan Helge" i "Från A till Ö"	X		99	251	98	245
Bosse Larsson i "Nygammalt"		X	65	161	83	132
"Drutten och Krokodilen" från "Sveriges Magasin"	X		100	253	98	248

Tabell B.1.4 Fortsättning

Program	Barn-program	Vuxen-program	Var känt av %	Var känt av n	Var omtyckt av %	Var omtyckt av n
"Leif" i "Porträtt av en flykting"		X	18	43	74	30
"Mats" i "Pojken med guldbyxorna"	X		93	236	96	226
Monica Nilsson i "Den lilla teatern spelar för dig"	X		81	207	91	187
Lennart Hyland i "Karusellen"		X	76	192	90	172
"Jennifer" i "Arvingarna"		X	25	64	77	49
Eva, Magnus och Brasse i "Fem myror är fler än fyra elefanter"	X		99	250	99	247
"Colombo" i program m. samma namn		X	44	113	79	89
"Bert" och "Ernie" i "Sesam"	X		94	240	98	234
"Kojak" i program m. samma namn		X	52	130	87	111
Jarl Kulle och Janne Carlsson i "Jorden runt på 80 dagar"		X	80	203	93	187
Olle Eriksson i "Lördags"	X		96	242	70	171

I tabellen ovan har programmen placerats i den ordning de visades för barnen. Denna var från början slumpmässigt bestämd.

Tabell B.1.5 Index för mödrarnas skattning av barnens TV-konsumtion i relation till index för barnens kännedom om det totala antalet programbilder. N = 250

	Mödrarnas skattning av barnens TV-konsumtion		
	Låg	Mellan	Hög
Barnens kännedom om det totala antalet programbilder	%	%	%
Låg	37	22	15
Mellan	35	32	32
Hög	28	47	53
Summa	100	101	100
	(104)	(66)	(80)
		G = .34	

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.2.2.

Tabell B.1.6 De fyra barnkonsumtionsindex i relation till barnens kön samt mödrarnas ålder, utbildningsnivå och födelseort.

	Kön		Ålder		Utbildning		Födelseort	
Barnkonsumtionsindex	G	N	G	N	G	N	G	N
Mödrarnas skattning	-.15	250	-.11	250	-.26	245	.43	250
Samtliga program	-.12	253	.05	251	-.13	247	-.11	252
Barnprogram	-.11	253	.13	251	.07	247	.21	252
Vuxenprogram	-.13	253	.03	251	-.19	247	-.18	252

I denna tabell innebär ett negativt gammavärde: flickorna samt barnen till de äldsta, till de högutbildade mödrarna och invandrarbarnen har det lägsta värdet på den aktuella variabeln. Resultaten diskuteras i avsnitt 2.2.4.

196

Tabell 8.1.7 Sambandet mellan barnens konsumtion av vuxenprogram och mödrarnas totala TV-konsumtion kontrollerat för utbildningsnivå. N = 247

	Utbildningsnivå								
	Låg			Mellan			Hög		
Mödrarnas TV-konsumt.	Låg	Mellan	Hög	Låg	Mellan	Hög	Låg	Mellan	Hög
Barnens konsumt. av vuxenprogr.	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Låg	20	31	14	19	33	28	37	27	18
Mellan	51	29	42	54	47	47	43	44	57
Hög	29	39	44	27	20	25	20	29	25
Summa	100 (28)	99 (27)	100 (39)	100 (16)	100 (19)	100 (29)	101 (40)	100 (33)	100 (16)
		G = .17			G = -.05			G = .20	

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.2.5.

Tabell 8.1.8 Barnens favoritprogram i relation till mödrarnas egna favoritprogram. N = 229

	Mödrarnas favoritprogram		
	Lärorika	Underhållande	Spännande
Barnens favoritprogram	%	%	%
Lärorika	13	19	0
Underhållande	71	68	68
Spännande	17	12	32
Summa	101 (89)	99 (129)	100 (11)
		C = .16	

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.3.2

197

Tabell B.1.9 Mödrarnas skattning av barnens favoritprogram i relation till deras egna favoritprogram. N = 231

	Mödrarnas favoritprogram		
	Lärorika	Underhållande	Spännande
Mödrarnas skattning av barnens favoritprogram	%	%	%
Lärorika	49	40	16
Underhållande	45	57	63
Spännande	6	4	21
Summa	100 (91)	101 (129)	100 (11)

C = .21

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.3.2.

Tabell B.1.10 Barnens preferenser i relation till deras kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildning.

	Kön		Syskonstatus		Förskole-placering		Utbildning	
Barnens preferenser	G	N	G	N	G	N	G	N
Lärorika	.38	253	.20	250	.11	252	-.06	247
Underhållande	.45	253	-.19	250	.23	252	.06	247
Spännande	-.46	253	-.10	250	-.19	252	-.19	247

I denna tabell innebär ett negativt gammavärde: kön och utbildning som i tabell B.1.6. Syskonstatus, de som är äldst har det lägsta värdet. Förskoleplacering, daghemsbarnen har det lägsta värdet.
Resultaten diskuteras i avsnitt 2.3.3.

198

Tabell B.1.11 Typ av program som skrämde barnen i relation till deras kön och syskonstatus samt mödrarnas födelseort.

	Kön N = 177		Syskonstatus N = 176				Födelseort N = 176	
	Pojkar	Flickor	Äldst	Mellan	Yngst	Endabarn	Inom Sverige	Utom Sverige
Typ av program	%	%	%	%	%	%	%	%
Övernaturliga inslag	43	27	31	38	37	26	28	56
Skrämmande realism	49	60	54	30	61	66	59	38
Annat svarsalternativ	8	13	15	32	2	8	13	6
Summa	100 (79)	100 (98)	100 (60)	100 (20)	100 (57)	100 (39)	100 (143)	100 (33)
	C = .18			C = .23			C = .22	

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.4.3.

Tabell B.1.12 Relationen mellan mödrars och barns svar på frågan vem som bestämmer när barnet skall titta på TV. N = 248

	Mödrarnas svar			
	Barnet bestämmer	Föräldrarna bestämmer	Föräldrar och barn bestämmer tillsammans	Summa
Barnens svar	%	%	%	
Barnet bestämmer	24	4	4	32 (81)
Föräldrarna bestämmer	34	8	13	55 (133)
Föräldrar och barn bestämmer tillsammans	7	3	3	13 (34)
Summa	65 (161)	15 (37)	20 (50)	100 (248)

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.5.1.

Tabell B.1.13 Den sociala TV-situationen i relation till barnens kön samt mödrarnas födelseort och utbildningsnivå.

	Kön		Födelseort		Utbildning	
	G	N	G	N	G	N
Social TV-situation	.07	253	.27	252	-.03	247
Mödrarnas svar: ger förklaring/ger ingen förklaring	.32	189	.001	187	.28	187

I denna tabell innebär ett positivt gammavärde: flickorna, invandrarbarnen samt barnen till de högutbildade mödrarna har den mest positiva TV-situationen.
Resultaten diskuteras i avsnitt 2.5.2.

Tabell B.1.14 Inbördes relationer mellan barnens TV-vanor och mellan dessa variabler och barnens upplevande av skräck

	Konsumtion				Preferenser						Skräck	
	Barnpr.		Vuxenpr.		Lärorika		Underhållande		Spännande			
	G	N	G	N	G	N	G	N	G	N	G	N
Barnpr.												
Vuxenpr.	.17	253										
Lärorika	-.08	253	-.22	253								
Underhållande	-.09	253	-.16	253								
Spännande	.13	253	.29	253								
Skräck	.03	251	.19	251	-.02	251	.06	251	.11	251		
Social TV-situation	-.002	253	.19	253	.22	253	.11	253	-.23	253	-.03	253

Resultaten diskuteras i avsnitt 2.7.

Tabell B.1.15 Samband mellan de sju skalorna och mödrarnas födelseort och utbildningsnivå.

Skalor	Skalvärden	Födelseort		Utbildning		
		Inom Sverige %	Utom Sverige %	Låg %	Mellan %	Hög %
GRUND-ATTITYD	1	33	20	21	30	43
	2	34	32	30	36	39
	3	33	48	49	34	19
	S:a	100 (203)	100 (35)	100 (86)	100 (62)	101 (87)
BEROENDE	1	32	35	28	27	38
	2	34	41	32	37	38
	3	35	24	40	36	25
	S:a	100 (203)	100 (36)	100 (87)	100 (62)	101 (86)
STIMULANS	1	38	28	32	41	40
	2	32	24	26	28	37
	3	30	48	42	31	23
	S:a	100 (201)	100 (36)	100 (85)	100 (62)	100 (86)
DISKUS-SIONS-ÄMNE	1	33	4[illegible]	37	37	30
	2	33	31	30	25	39
	3	34	24	33	38	31
	S:a	100 (202)	100 (34)	100 (85)	100 (60)	100 (87)
LÅT-GÅ	1	34	29	24	36	42
	2	30	16	33	20	31
	3	36	55	43	44	28
	S:a	100 (202)	100 (36)	100 (86)	100 (62)	101 (86)
KONTROLL	1	31	45	27	34	37
	2	32	31	36	32	29
	3	37	24	37	34	34
	S:a	100 (203)	100 (36)	100 (86)	100 (62)	100 (87)
BESKYD-DANDE	1	34	64	43	29	40
	2	32	16	24	39	38
	3	34	21	33	32	32
	S:a	100 (203)	101 (36)	100 (87)	100 (62)	100 (86)

Tabell B.1.16 Samband mellan skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-vanor och TV-relationer

		GRUNDATTITYD		
	Barnens TV-vanor och TV-relationer	1 %	2 %	3 %
Val av favorit-sysselsättning	Väljer TV	41	44	47
	Väljer andra mediaformer	39	30	34
	Väljer ett icke-medialt beteende	20	25	19
Summa		100 (75)	99 (83)	100 (80)
Kännedom om barnprogram	Låg	13	15	23
	Mellan	45	40	41
	Hög	41	45	36
Summa		99 (75)	100 (83)	100 (80)
Kännedom om vuxenprogram	Låg	31	30	16
	Mellan	40	40	51
	Hög	29	30	34
Summa		100 (75)	100 (83)	101 (80)
Preferenser för lärorika program	Inte positiv	46	54	56
	Positiv	54	46	45
Summa		100 (75)	100 (83)	101 (80)
Preferenser för spännande program	Inte positiv	71	48	49
	Positiv	29	52	51
Summa		100 (75)	100 (83)	100 (80)

Tabell B.1.16 forts.

	Barnens TV-vanor och TV-relationer	GRUNDATTITYD 1 %	2 %	3 %
Upplevande av skräck	Ja	63	73	79
	Nej	38	28	21
Summa		101 (75)	101 (83)	100 (79)
Social TV-situation	Inte så positiv TV-situation	50	44	49
	Positiv TV-situation	50	56	51
Summa		100 (75)	100 (83)	100 (80)
Likhetsidentifikation	Ja	43	52	45
	Nej	57	48	56
Summa		100 (74)	100 (83)	101 (80)
Önskeidentifikation	Ja	28	39	29
	Nej	73	61	71
Summa		101 (41)	100 (45)	100 (47)
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	Ja	21	39	41
	Nej	79	61	59
Summa		100 (74)	100 (83)	100 (80)

Tabell B.1.17 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus samt för mödrarnas utbildning, civilstånd och typ av förvärvsarbete.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Barnens val av favorit-sysselsätt-ning	.06	238	.17	80	.04	26	-.13	84	.26	46

Tabell B.1.17 forts.

Utbildning						Civilstånd				Förvärvsarbete					
Låg		Mellan		Hög		Icke ensamst.		Ensamstående		Heltid		Deltid		Inget	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
-.01	86	.16	62	.38	87	.04	196	.17	45	.25	90	-.25	79	.26	69

Tabell B.1.18 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för syskonstatus och utbildning.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxen-program	.15	238	.29	80	.22	26	-.02	84	.19	46

Tabell B.1.18 forts.

Utbildning					
Låg		Mellan		Hög	
G	n	G	n	G	n
-.12	86	.14	62	.38	87

Tabell B.1.19 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerat för barnens syskonstatus samt mödrarnas födelseort och ålder.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	.28	238	.49	80	.31	26	.23	84	-.001	46

Tabell B.1.19 forts.

	Födelseort Inom Sverige		Utom Sverige		Mödrarnas ålder Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.35	203	-.06	35	.13	50	.29	86	.34	161

Tabell B.1.20 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.01	238	.31	80	-.09	26	.03	84	-.63	46

Tabell B.1.21 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens önskeidentifikation kontrollerat för mödrarnas födelseort och ålder.

	Ursprungliga värden		Födelseort Inom Sverige		Utom Sverige		Ålder Äldst		Mellan		Yngst	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Önskeidentifikation	.01	133	-.07	112	.18	21	.18	25	.54	52	-.47	55

Tabell B.1.22 Sambandet mellan mödrarnas generella inställning till TV och barnens uppfattning om likhet mellan vuxna i deras omgivning och vuxna på TV kontrollerat för samtliga bakgrundsvariabler.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	.28	238	.21	80	.78	26	.38	84	-.10	46

Tabell B.1.22 forts.

Mödrarnas ålder						Kön				Födelseort			
Äldst		Mellan		Yngst		Pojkar		Flickor		Inom Sverige		Utom Sverige	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
-.11	50	.61	86	.23	101	.14	110	.41	128	.33	202	.10	36

Tabell B.1.22 forts.

Utbildning						Förvärvsarbete					
Låg		Mellan		Hög		Heltid		Deltid		Inget	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
.09	86	.53	62	.22	86	.56	89	.10	80	.20	69

Tabell B.1.22 forts.

Civilstånd				Typ av förskola					
Icke ensamstående		Ensamstående		Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
.31	195	.15	42	.38	116	.22	62	.13	59

Tabell 8.1.23 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Barnens val av favoritsysselsättning	.13	239	.07	79	.19	26	.28	84	-.07	48

Tabell 8.1.24 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens konsumtion av barnprogram och vuxenprogram kontrollerat för mödrarnas utbildning.

	Ursprungliga värden		Utbildning Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av barnprogram	.01	239	.08	87	.21	62	-.17	86
Konsumtion av vuxenprogram	.08	239	.10	87	.31	62	-.09	86

Tabell 8.1.25 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerat för barnens kön samt mödrarnas utbildningsnivå och typ av förvärvsarbete.

	Ursprungliga värden		Barnens kön Pojkar		Flickor		Utbildningsnivå Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	.17	239	.11	110	.30	129	.32	87	.36	62	-.27	86

Tabell B.1.25 forts.

	Förvärvsarbete					
	Heltid		Deltid		Inget	
	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	.13	91	.29	79	.07	69

Tabell B.1.26 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens sociala TV-situation kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Social TV-situation	.10	239	.12	79	.20	26	.05	84	.20	48

Tabell B.1.27 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för barnens kön samt mödrarnas födelseort.

	Ursprungliga värden		Kön				Födelseort			
			Pojkar		Flickor		Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	-.07	239	.20	110	-.30	129	-.17	203	.56	36

Tabell B.1.28 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens önskeidentifikation kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Önskeidentifikation	.09	133	.53	45	-.58	13	-.19	41	-.17	33

Tabell B.1.29 Sambandet mellan skalan BEROENDE och barnens uppfattning av likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV kontrollerat för mödrarnas utbildning.

	Ursprungliga värden		Utbildning Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	-.02	239	-.01	87	.26	62	-.37	86

Tabell B.1.30 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus och civilstånd.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Barnens val av favoritsysselsättning	.04	237	.41	78	-.39	26	-.26	84	.39	47

Tabell B.1.30 forts.

	Civilstånd Icke ensamstående		Ensamstående	
	G	n	G	n
	.00	195	.34	42

Tabell B.1.31 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för mödrarnas förvärvsarbete och barnens förskoleplacering.

	Ursprungliga värden		Förvärvsarbete Heltid		Deltid		Inget	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	-.03	237	.12	90	-.36	79	.22	68

Tabell B.1.31 forts.

	Typ av förskola					
	Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	-.22	115	.09	61	.35	61

Tabell B.1.32 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens preferenser för de lärorika programmen kontrollerat för barnens kön och förskoleplacering samt mödrarnas utbildningsnivå, typ av förvärvsarbete och ålder.

	Ursprungliga värden		Kön				Utbildning					
			Pojkar		Flickor		Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för lärorika program	.11	237	-.06	110	.22	127	-.09	85	.03	62	.40	86

Tabell B.1.32 forts.

	Förvärvsarbete						Mödrarnas ålder					
	Heltid		Deltid		Inget		Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n								
	.23	90	.18	79	-.11	69	.11	50	.41	86	-.12	101

Tabell B.1.32 forts.

	Typ av förskola					
	Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n
	.35	115	-.15	63	-.25	58

Tabell B.1.33 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerat för barnens syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	-.08	237	-.01	78	.03	26	-.22	84	-.03	47

Tabell B.1.34 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för barnens syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas födelseort, utbildning, typ av förvärvsarbete och civilstånd.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.20	237	.21	78	.35	26	.29	83	-.34	46

Tabell B.1.34 forts.

	Civilstånd				Utbildning					
	Icke ensamst.		Ensamstående		Låg		Mellan		Hög	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.25	195	-.18	41	.38	86	.05	62	.14	85

Tabell B.1.34 forts.

	Förvärvsarbete						Typ av förskola					
	Heltid		Deltid		Inget		Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	-.05	89	.29	79	.35	69	.17	115	.46	63	-.31	58

Tabell B.1.34 forts.

	Födelseort			
	Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.15	202	.49	34

Tabell B.1.35 Sambandet mellan skalan STIMULANS och barnens uppfattning av likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV kontrollerat för mödrarnas ålder.

	Ursprungliga värden		Mödrarnas ålder					
			Äldst		Mellan		Yngst	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	.14	237	.05	50	.40	86	-.02	100

Tabell B.1.36 Sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Barnens val av favoritsysselsättning	-.10	236	-.07	78	-.31	26	-.19	84	.15	46

Tabell B.1.37 Sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens konsumtion av barnprogram kontrollerat för mödrarnas utbildning.

	Ursprungliga värden		Utbildning					
			Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av barnprogram	-.07	236	.13	85	-.33	60	-.05	87

Tabell B.1.38 Sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens preferenser för de lärorika programmen kontrollerat för mödrarnas civilstånd.

	Ursprungliga värden		Civilstånd: Icke ensamstående		Civilstånd: Ensamstående	
	G	N	G	n	G	n
Preferenser för lärorike program	-.05	236	-.15	195	.48	41

Tabell B.1.39 Sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens sociala TV-situation kontrollerat för barnens kön och förskoleplacering samt mödrarnas födelseort, typ av förvärvsarbete och ålder.

	Ursprungliga värden		Kön: Pojkar		Kön: Flickor		Födelseort: Inom Sverige		Födelseort: Utom Sverige	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Social TV-situation	.19	236	.07	109	.29	127	.23	202	.04	34

Tabell B.1.39 forts.

	Förskoleplacering: Förmiddag		Förskoleplacering: Eftermiddag		Förskoleplacering: Daghem		Förvärvsarbete: Heltid		Förvärvsarbete: Deltid		Förvärvsarbete: Inget	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.38	115	-.01	63	-.23	58	.20	88	.25	79	.08	69

Tabell B.1.39 forts.

	Ålder: Äldst		Ålder: Mellan		Ålder: Yngst	
	G	n	G	n	G	n
	-.12	50	.09	87	.38	98

Tabell B.1.40 Sambandet mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för syskonstatus och mödrarnas ålder.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.12	236	.50	78	.01	26	.05	84	-.22	46

Tabell B.1.40 forts.

Mödrarnas ålder Äldst		Mellan		Yngst	
G	n	G	n	G	n
-.06	50	.001	87	.32	98

Tabell B.1.41 Sambandet mellan skalan LÄT-GÅ och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för kön, syskonstatus, utbildning och ålder.

	Ursprungliga värden		Kön Pojkar		Flickor		Utbildning Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Val av favoritsysselsättning	.25	238	.14	110	.34	128	.08	86	.26	62	.50	86

Tabell B.1.41 forts.

Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn		Ålder Äldst		Mellan		Yngst	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
.39	79	.18	26	.12	83	.18	28	.48	50	.25	86	.13	101

Tabell B.1.42 Sambandet mellan skalan LÄT-GÅ och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för barnens syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas utbildning, förvärvsarbete och ålder.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	.21	237	.49	79	.14	26	-.08	83	.19	48

Tabell B.1.42 forts.

	Typ av förskola Förmiddag		Eftermiddag		Daghem		Utbildning Låg		Mellan		Hög	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.03	114	.36	53	.44	60	.000	86	.18	61	.31	86

Tabell B.1.42 forts.

	Mödrarnas ålder Äldst		Mellan		Yngst		Typ av förvärvsarbete Heltid		Deltid		Inget	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.07	50	.35	36	.18	101	.13	89	.11	79	.40	69

Tabell B.1.43 Sambandet mellan skalan LÄT-GÅ och barnens preferenser för de lärorika programmen kontrollerat för barnens kön och förskola samt mödrarnas födelseort, utbildning och ålder.

	Ursprungliga värden		Typ av förskola Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Preferens för lärorika program	-.20	238	-.12	114	-.47	63	.12	60

Tabell B.1.43 forts.

	Kön				Födelseort			
	Pojkar		Flickor		Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för lärorika program	-.45	110	.02	128	-.08	202	-.46	36

Tabell B.1.43 forts.

	Utbildning						Ålder					
	Låg		Mellan		Hög		Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	-.52	86	-.07	62	-.06	86	-.08	50	-.09	86	-.31	101

Tabell B.1.44 Sambandet mellan skalan LÄT-GÅ och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerade för barnens syskonstatus samt mödrarnas födelseort, utbildning, ålder och förvärvsarbete.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	.21	238	.27	79	-.37	26	.31	83	.19	48

Tabell B.1.44 forts.

	Ålder						Förvärvsarbete					
	Äldst		Mellan		Yngst		Heltid		Deltid		Inget	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	-.18	50	.32	86	.26	101	.34	90	.27	79	.01	69

Tabell B.1.44 forts.

	Utbildning						Födelseort			
	Låg		Mellan		Hög		Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferens för spännande program	.08	86	.11	62	.31	86	.24	202	.04	36

Tabell B.1.45 Sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för syskonstatus och mödrarnas civilstånd.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.28	238	.56	79	-.23	26	.43	83	-.43	48

Tabell B.1.45 forts.

	Civilstånd			
	Icke ensamstående		Ensamstående	
	G	n	G	n
	.30	197	-.08	41

Tabell B.1.46 Sambandet mellan skalan LÅT-GÅ och barnens önskeidentifikation kontrollerat för syskonstatus, samt mödrarnas ålder och födelseort.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Önskeidentifikation	.16	133	.22	46	.70	13	-.12	40	.01	33

Tabell B.1.46 forts.

	Födelseort				Ålder					
	Inom Sverige		Utom Sverige		Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Önskeidentifikation	.03	111	.59	22	-.08	25	.52	52	-.04	55

Tabell B.1.47 Sambandet mellan skaln KONTROLL och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för kön och syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Kön			
			Pojkar		Flickor	
	G	N	G	n	G	n
Val av favoritsysselsättning	-.07	239	-.23	111	.09	128

Tabell B.1.47 forts.

	Syskonstatus							
	Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	n	G	n	G	n	G	n
	.14	79	.02	26	-.24	84	-.09	48

Tabell B.1.48 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens konsumtion av barnprogram kontrollerat för syskonstatus och civilstånd samt utbildning.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av barnprogram	-.26	239	-.43	79	-.06	26	-.01	84	-.72	48

Tabell B.1.48 forts.

	Civilstånd				Utbildning					
	Icke ensamstående		Ensamstående		Låg		Mellan		Hög	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av barnprogram	-.18	197	-.67	42	-.14	86	-.31	62	-.31	87

Tabell B.1.49 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för mödrarnas födelseort samt barnens förskoleplacering.

	Ursprungliga värden		Födelseort			
			Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	N	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	.10	239	.20	203	-.60	36

Tabell B.1.49 forts.

	Förskoleplacering					
	Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n
	.03	116	.43	62	-.30	61

Tabell B.1.50 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens preferenser för de lärorika programmen kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för lärorika program	.03	239	.22	79	-.81	26	.06	84	.24	48

Tabell B.1.51 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerat för syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas ålder.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för spännande program	-.14	239	-.22	79	.26	26	-.30	84	-.02	48

Tabell B.1.51 forts.

Förskoleplacering						Ålder			
Förmiddag		Eftermiddag		Daghem		Äldst		Mellan		Yngst	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
.09	115	-.27	63	-.09	61	.11	50	.05	86	-.44	102

Tabell B.1.52 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens sociala TV-situation kontrollerat för barnens syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas ålder och civilstånd.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Social TV-situation	.18	239	.34	79	.72	26	-.15	84	.22	48

Tabell B.1.52 forts.

Ålder						Civilstånd			
Äldst		Mellan		Yngst		Icke ensamstående		Ensamstående	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
-.05	50	.10	86	.39	102	.11	197	.60	38

Tabell B.1.52 forts.

Förskoleplacering					
Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
G	n	G	n	G	n
.02	115	.44	63	.34	61

Tabell B.1.53 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för syskonstatus samt mödrarnas utbildning, förvärvsarbete och ålder.

	Ursprungliga värden		Utbildning					
			Låg		Mellan		Hög	
	G	N	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	-.12	239	.06	86	-.20	62	-.23	87

Tabell B.1.53 forts.

Förvärvsarbete						Mödrarnas ålder					
Heltid		Deltid		Inget		Äldst		Mellan		Yngst	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
-.32	91	.002	80	-.07	68	-.11	50	-.32	86	.04	102

Tabell B.1.53 forts.

Syskonstatus							
Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
G	n	G	n	G	n	G	n
-.31	79	-.22	26	.23	84	-.45	48

Tabell B.1.54 Sambandet mellan skalan KONTROLL och barnens uppfattning av likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV kontrollerat för civilstånd.

	Ursprungliga värden		Civilstånd Icke ensamstående		Ensamstående	
	G	N	G	n	G	n
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	-.05	239	.004	197	-.44	42

Tabell B.1.55 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Val av favoritsysselsättning	-.01	239	.07	79	-.07	26	-.17	84	.36	48

Tabell B.1.56 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens konsumtion av vuxenprogram kontrollerat för samtliga bakgrundsvariabler.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	.24	239	.25	79	.40	26	.25	84	.12	48

Tabell B.1.56 forts.

Kön Pojkar		Flickor		Utbildning Låg		Mellan		Hög	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
.08	110	.40	129	.46	87	.17	62	.15	86

Tabell B.1.56 forts.

	Födelseort				Förvärvsarbete					
	Inom Sverige		Utom Sverige		Heltid		Deltid		Inget	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Konsumtion av vuxenprogram	.27	203	-.01	36	.21	91	.13	79	.41	69

Tabell B.1.56 forts.

	Ålder						Civilstånd			
	Äldst		Mellan		Yngst		Icke ensamstående		Ensamstående	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.57	50	.02	87	.28	101	.26	198	.14	41

Tabell B.1.56 forts.

	Förskoleplacering					
	Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n
	.20	115	.39	63	.03	60

Tabell B.1.57 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens preferenser för de lärorika programmen kontrollerat för barnens kön, syskonstatus och förskoleplacering samt mödrarnas ålder, utbildning och typ av förvärvsarbete.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för lärorika program	.21	239	.33	79	-.24	26	-.03	84	.24	48

Tabell B.1.57 forts.

	Kön				Typ av förskola					
	Pojkar		Flickor		Förmiddag		Eftermiddag		Daghem	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för lärorika program	.32	110	.14	129	.40	115	-.03	63	.002	60

Tabell B.1.57 forts.

	Utbildning						Mödrarnas ålder					
	Låg		Mellan		Hög		Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
	.12	87	.45	62	.18	86	-.22	50	.19	87	.45	101

Tabell B.1.57 forts.

	Typ av förvärvsarbete					
	Heltid		Deltid		Inget	
	G	n	G	n	G	n
	.25	91	.33	79	.03	69

Tabell B.1.58 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens preferenser för de spännande programmen kontrollerat för barnens syskonstatus samt mödrarnas födelseort, utbildningsnivå och ålder.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för spännande program	-.14	239	-.12	79	-.45	26	.09	84	-.35	48

Tabell B.1.58 forts.

	Födelseort				Utbildning					
	Inom Sverige		Utom Sverige		Låg		Mellan		Hög	
	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
Preferenser för spännande program	-.07	203	-.67	36	-.04	87	-.36	62	-.11	86

Tabell B.1.58 forts.

	Ålder					
	Äldst		Mellan		Yngst	
	G	n	G	n	G	n
	.20	50	-.18	87	-.28	101

Tabell B.1.59 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens sociala TV-situation kontrollerat för barnens syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Social TV-situation	-.10	239	.03	79	.10	26	-.38	84	.02	48

Tabell B.1.60 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens likhetsidentifikation kontrollerat för kön och syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	-.17	239	.22	79	-.82	26	-.18	84	-.21	48

Tabell B.1.60 forts.

	Kön			
	Pojkar		Flickor	
	G	n	G	n
Likhetsidentifikation	.06	110	-.36	129

Tabell B.1.61 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens önskeidentifikation kontrollerat för syskonstatus.

	Ursprungliga värden		Syskonstatus							
			Äldst		Mellanbarn		Yngst		Endabarn	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Önskeidentifikation	-.09	134	-.50	46	-.16	13	.34	41	.04	33

Tabell B.1.62 Sambandet mellan skalan BESKYDDANDE och barnens uppfattning av likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV kontrollerat för barnens kön samt mödrarnas födelseort, utbildning och ålder.

	Ursprungliga värden		Kön				Födelseort			
			Pojkar		Flickor		Inom Sverige		Utom Sverige	
	G	N	G	n	G	n	G	n	G	n
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	.08	239	-.12	110	.25	129	.19	203	-.66	36

Tabell B.1.62 forts.

	Utbildning						Ålder					
	Låg		Mellan		Hög		Äldst		Mellan		Yngst	
G	n	G	n	G	n	G	n	G	n	G	n
-.06	87	.47	62	.04	86	-.17	50	.34	87	-.03	101

Samband mellan barnens emotionella status och deras TV-vanor och relationer

Tabell B.1.63 Index för mödrarnas bedömning av barnens ängslan samt index för förskollärarnas skattning dels av barnens ängsliga beteende dels av deras aggressiva beteende i relation till barnens TV-vanor och relationer.

Barnens TV-vanor och relationer	Mödrarnas bedömning av ängslan		Förskollärarnas skattning av ängslan		aggressivitet	
	G	N	G	N	G	N
Val av favorit-sysselsättning	.10	251	-.12	253	.08	253
Konsumtion av barnprogram	-.01	251	.11	253	.24	253
Konsumtion av vuxenprogram	.16	251	-.13	253	.07	253
Preferenser för lärorika program	-.01	251	-.14	253	-.05	253
Preferenser för spännande program	.07	251	.02	253	.03	253
Upplevande av skräck	.34	250	-.15	252	-.02	252
Gemensam TV-situation	.09	251	-.18	253	-.03	253
Likhetsidenti-fikation	-.03	250	-.23	252	-.26	252
Önskeidenti-fikation	.10	137	-.48	138	.04	138
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på skärmen	-.13	250	-.23	252	.01	252

I denna tabell innebär ett positivt gammavärde, att de barn som är ängsliga eller aggressiva har ett högre värde på det aktuella TV-beteendet än övriga barn.

Tabell B.1.64 Mödrarnas inställning till TV i relation till barnens emotionella status (Den symtomfria och den symtombelastade gruppen).

	Dimension I GRUNDATTITYD		Dimension II BEROENDE		STIMULANS	
	G	N	G	N	G	N
Barnens emotionella status	.17	58	.38	58	-.41	56

Tabell B.1.64 forts.

	Dimension III DISKUSSIONSÄ.		LÅT-GÅ		KONTROLL		BESKYDDANDE	
	G	N	G	N	G	N	G	N
	-.16	56	.01	57	-.15	58	.40	57

I denna tabell innebär ett positivt gammavärde, att mödrarna till de emotionellt störda barnen har det högsta värdet på den aktuella skalan.

Tabell B.1.65 Sambandet mellan barnens kamratförhållande och deras val av favoritsysselsättning kontrollerat för mödrarnas födelseort. N = 250

	Födelseort			
	Inom Sverige		Utom Sverige	
Kamratförhållande	Har en bästis	Har ingen bästis	Har en bästis	Har ingen bästis
Favoritsysselsättning	%	%	%	%
Väljer TV	43	27	53	50
Väljer andra media	37	46	19	21
Väljer ett icke medialt beteende	19	27	27	29
Summa	99 (181)	100 (21)	99 (38)	100 (10)
	G = .27		G = -.05	

Tabell 8.1.66 Sambandet mellan barnens kamratförhållande och deras inställning till de spännande programmen kontrollerat för mödrarnas födelseort. N = 250

	Födelseort			
	Inom Sverige		Utom Sverige	
Kamratförhållande	Har en bästis	Har ingen bästis	Har en bästis	Har ingen bästis
Inställning till spännande program	%	%	%	%
Inte så positiv	53	68	61	50
Positiv	47	32	39	50
Summa	100 (181)	100 (21)	100 (38)	100 (10)
	G = -.30		G = .23	

Tabell 8.1.67 Sambandet mellan barnens kamratförhållande och deras val av favoritsysselsättning kontrollerat för syskonstatus. N = 79

	Syskonstatus			
	Mellanbarn		Endabarn	
	Har en bästis	Har ingen bästis	Har en bästis	Har ingen bästis
Val av favoritsysselsättning	%	%	%	%
Väljer TV	51	29	47	0
Väljer andra media	19	71	43	0
Väljer ett icke medialt beteende	30	0	10	100
Summa	100 (25)	100 (4)	100 (45)	100 (5)
	C = .38		C = .54	

B.2 INDEXKONSTRUKTIONER

Bildande av konsumtionsindex grundat på mödrarnas skattning

Tabell B.2.1 Index för mödrarnas skattning av den egna TV-konsumtionen uttryckt i 1/2-timmar per vecka.

Mödrarnas konsumtion	1/2-timmar per vecka	%	n
Låg	0 - 12	33	85
Mellan	14 - 25	31	80
Hög	28 - 42	36	87
Summa		100	252

Tabell B.2.2 Index för mödrarnas skattning av barnens totala TV-konsumtion uttryckt i 1/2-timmar per vecka.

Barnens konsumtion	1/2-timmar per vecka	%	n
Låg	0 - 14	40	104
Mellan	15 - 25	27	66
Hög	28 - 42	33	80
Summa		100	250

Som framgår ur tabellerna B.2.1 och B.2.2 trikotomiserades index. För mödrarnas del innebär detta, att en lågt konsumerande moder ser mindre än 1 timme per dag, en högt konsumerande ser 2 timmar eller mera per dag, medan övriga ligger mellan dessa värden. För barnens del innebär detta konsumtionsindex, att de lågt konsumerande ser 1 timme eller mindre per dag, de högt konsumerande, precis som mödrarna två timmar eller mera per dag, medan övriga ligger mellan dessa värden.

230

Bildande av barnkonsumtionsindex grundat på barnens kännedom om programbilder

Tabell B.2.3 Index för barnens kännedom om samtliga program som ingick i programserien.

Barnens kännedom om samtliga program	Summa program	%	n
Låg	4 - 9	25	66
Mellan	10 - 11	34	83
Hög	12 - 16	41	104
Summa		100	253

Tabell B.2.4 Index för barnens kännedom om samtliga barnprogram som ingick i programserien.

Barnens kännedom om barnprogram	Summa program	%	n
Låg	3 - 6	17	43
Mellan	7	42	103
Hög	8	41	107
Summa		100	253

Tabell B.2.5 Index för barnens kännedom om samtliga vuxenprogram som ingick i programserien.

Barnens kännedom om vuxenprogram	Summa program	%	n
Låg	0 - 2	26	67
Mellan	3 - 4	44	108
Hög	5 - 8	31	78
Summa		101	253

Bildande av tre index för barnens TV-preferenser med utgångspunkt från deras svar på frågorna:

"Vilket program tycker du allra mest om?"

"Varför tycker du allra bäst om detta program?"

samt deras val av favoritprogram vid bildserien.

Tabell 8.2.6 Index för barnens inställning till de lärorika programmen.

	Summa positiva svar	%	%	n
1 Inte positiva	0	53	53	133
2 Positiva till lärorika program	1	39	47	120
	2	6		
	3	2		
Summa		100	100	253

Tabell 8.2.7 Index för barnens inställning till de underhållande programmen.

	Summa positiva svar	%	%	n
1 Inte positiva	0	15	39	96
	1	24		
2 Positiva till underhållande program	2	54	61	157
	3	7		
Summa		100	100	253

Tabell 8.2.8 Index för barnens inställning till de spännande programmen.

	Summa positiva svar	%	%	n
1 Inte positiva	0	55	55	142
2 Positiva till spännande program	1	31	45	111
	2	6		
	3	8		
Summa		100	100	253

Bildande av index för barnens sociala TV-situation med utgångspunkt från deras svar på frågorna:

	Poäng	
Vem är det som bestämmer när du skall se TV?	0	jag själv
	0	mamma eller pappa
	1	jag själv, mamma eller pappa
	0	andra
Ser du TV ensam någon gång?	0	ja
	1	nej
Vem brukar du titta tillsammans med? (Svaren på denna fråga är omkodade)	1	tillsammans med föräldrarna
	0	inte tillsammans med föräldrarna
När ni sett TV tillsammans brukar ni sedan prata om programmet tillsammans?	1	ja
	0	nej

Tabell 8.2.9 Index för barnens sociala TV-situation

	Summa positiva svar	%	%	n
1 Inte så positiv TV-situation	0	8	46	113
	1	38		
2 Positiv TV-situation	2	44	54	140
	3	9		
	4	1		
Summa		100	100	253

Bildande av index för bedömning av barnens emotionella status

Bildande av index för barnens ängsliga beteende med utgångspunkt från mödrarnas svar på frågorna:

	Poäng	
Brukar (namn) ha svårt att somna på kvällarna? (Ligger han/hon länge vaken och försöker slippa vara ensam t ex genom att be om vatten, springa på toaletten eller liknande?)	0	sällan
	1	ganska ofta orolig
	2	mycket ofta orolig
Brukar han/hon vakna på nätterna?	0	sällan
	1	ganska ofta
	2	nästan varje natt
Hur reagerar (barnets namn) på mörker, spännande sagor och TV-program, ovana situationer och liknande, har han/hon lätt för att bli ängslig och rädd?	0	inte speciellt ängslig
	1	ganska ängslig
	2	mycket orolig och skrämd

Tabell 8.2.10 Index för mödrarnas bedömning av barnens ängsliga beteende.

	Summa poäng	%	n
Inte alls ängslig	0	37	89
Något ängslig	1	32	83
Ängslig	2 - 6	31	79
Summa		100	251

Bildande av tre inde för bedömning av barnens ängsliga och aggressiva beteende samt problembeteende grundat på förskollärarnas skattning. Som skattningspoäng räknades antalet markeringar i kolumnen "karakteristiskt för barnet". (Se avsnitt 5.2.1.)

Tabell B.2.11 Index för förskollärarnas skattning av barnens ängsliga beteende. N = 253*

	Summa poäng	%	n
Inte alls ängslig	0	66	167
Något ängslig	1	16	41
Ängslig	2 - 6	18	45
Summa		100	253

Tabell B.2.12 Index för förskollärarnas skattning av barnens aggressiva beteende. N = 253*

	Summa poäng	%	n
Inte alls aggressiv	0	67	165
Något aggressiv	1	17	42
Aggressiv	2 - 6	16	46
Summa		100	253

Tabell B.2.13 Index för förskollärarnas skattning av barnens problembeteende. N = 253*

	Summa poäng	%	n
Inget problem-beteende	0	49	123
Enstaka problem	1	20	50
Problem-beteende	2 - 9	31	80
Summa		100	253

*Antalet förskollärare är inte fullt korrekt. Fem skattningar genomfördes inte. 2 mödrar vägrade att låta förskollärarna utföra denna, och 2 förskollärare vägrade själva, medan en förskollärare ansåg, att hon kände barnet för lite. Dessa fem har p g a felkodning hamnat i kategorin som har 0 poäng. (jfr avsnitt 1.3.3)

Tabell B.2.14 Bildandet av de två extremgrupperna symtomfria och symtombelastade barn. N = 251

Mödrarnas bedömning av barnens ängslan	Förskollärarnas skattning av barnens problembeteende i skolan: Inget problembeteende n	%	Enstaka problem n	%	Problembeteende n	%	Summa N	%
Inte alls ängslig	38	16	14	6	37	15	89	37
Något ängslig	40	15	23	9	20	8	83	32
Ängslig	43	18	13	5	23	8	79	31
Summa	121	49	50	20	80	31	251	100

I den symtomfria gruppen ingår de barn som finns i kategori 1.1: Inget problembeteende, Inte alls ängslig. I den symtombelastade gruppen ingår de barn som finns i kategori 3.3: Problembeteende, Ängslig. Även de båda grupperna 1.3: Inget Problembeteende (i förskolan), Ängslig (i hemmet) och 3.1: Problembeteende (i förskolan), Inte alls ängslig (i hemmet)undersöktes, men visade inga speciella tendenser i sina TV-vanor och relationer.

8.3 PROGRAMKLASSIFICERING

I Vuxenprogram

1 Program som främst tillfredsställer behovet av att inhämta kunskaper:

Debatter: Fokus, Kvällsöppet, Pejling, Studie K, Familjescener.
Dokumentärfilmer: En värld i fred, Naturprogram.
Kulturprogram: Hans Leygraf spelar, TV-teater, Människans uppkomst.
Nyhetsprogram: Aktuellt, Rapport, TV-nytt.
Utrikespolitiska program: Dokument utifrån.

2 Program som främst tillfredsställer behovet av underhållning och avkoppling:

Familjeprogram: Frågesport, Hylands hörna, Jubel i busken, Nygammalt.
Film: Långfilmer, Gamla filmer.
Serier: Arvingarna, Gyllene år, Onedin Linjen.
Sport: Fotboll, Ishockey, Tennis.
Sveriges Magasin.
Vissa musikprogram: Melodifestival, "Shows".

3 Program av samma typ som ovan, men med spänningseffekter av typen spekulativt våld och/eller sex:

Deckare: Baretta, Colombo, Kojak.
Western.
Serier av typen Tjocka släkten, Porträtt av en flykting.

II Barnprogram

4 Program vilka från producentens sida innebär ett medvetet försök att bibringa barnen kunskaper, sociala såväl som kognitiva:

Barnjournalen, Fem myror är fler än fyra elefanter, Från A till Ö, Lördags, Manne lär ut teckenspråk, Politiska barnprogram, Sesam, OM-programmen.

5 Program som främst tillfredsställer behovet av underhållning och avkoppling:

Barbapappa, Den lilla teatern spelar för dig, Drutten och Krokodilen, Emil i Lönneberga, Hr Kupp, Misse och Möje, Julkalendern, Tecknade serier, Vilse i pannkakan.

6 Program av samma typ som ovan, men med spänningsframkallande moment:

Alias Smith & Jones, De tre musketörerna, Pojken med guldbyxorna.

B.4 BERÄKNING AV ALFAKOEFFICIENTER

Beräkning av alfakoefficienten vid successiv borttagning av item med stigande laddning på den gemensamma faktorn

Vid skalkonstruktionen är ett av målen att få fram skalor som med så få item som möjligt bibehåller ett tillfredsställande värde på alfakoefficienten som anger skalans reliabilitet.
Formeln för alfakoefficienten är:

$$\text{alfa} = \frac{n\bar{r}_{ij}}{1+(n-1)\bar{r}_{ij}}$$

där n = antalet separata item i klustret, och $\bar{r}_{ij}$ = medelvärdet av alla korrelationer mellan ingående item.

I det följande redovisas detta moment för var och en av de sju skalorna. Framställningen följer i stort sett McKennel (1970).

Kluster 1, skalan GRUNDATTITYD*

17 Att titta på TV är för barnens del den bästa formen för avkoppling.

6 TV är den bästa familjeunderhållningen.

44 TV är den bästa barnvakt som finns.

32 TV-producenterna vet vad som är bäst för barnen.

28 TV är en nödvändig del av barnens vardag.

---

16 TV ger barnen bra uppslag till egna lekar.

19 Det borde vara fler barnprogram.

(*De item som finns under strecket höjer inte klustrets alfavärde och medtages därför inte i den slutgiltiga skalan)

Item nr	17	6	44	32	28	16	19
Faktorvärde	.72	.67	.62	.50	.47	.31	.28
n	1	2	3	4	5	6	7
$\bar{r}_{ij}$	-	.52	.42	.40	.38	.35	.29
alfa	-	.68	.72	.73	.76	.76	.74

Kluster 2, skalan BEROENDE

12 TV spelar alltför stor roll för barnen.

13 Att titta på TV blir lätt en ovana för barn.

37 TV tar för mycket av barnens tid.

41 Barn vet inte vad de skall syssla med när det inte finns något på TV.

51 Om barn fick bestämma själva skulle de alltid hänga framför TV:n.

35 TV är ofta ett dåligt föredöme för barnen.

43 Barn blir alltför engagerade i somliga program.

38 Barn tror på allt som visas i TV.

Item nr	12	13	37	41	51	35	43	38
Faktorvärde	.71	.68	.62	.51	.46	.38	.38	.37
n	1	2	3	4	5	6	7	8
$\bar{r}_{ij}$	-	.57	.47	.39	.37	.32	.30	.29
alfa	-	.73	.73	.72	.75	.74	.75	.77

Kluster 3, skalan STIMULANS

47 TV hjälper barnen vid skolstarten.

45 TV är bra för barnen därför att den gör dem medvetna om livets mindre behagliga sidor.

49 TV lär barnen att tänka självständigt.

36 TV hjälper verkligen barnen att tänka över saker och ting.

Kluster 3, skalan STIMULANS forts.

3 TV förbereder barnen för en del av de påfrestningar som de kommer att möta senare i livet.

Item nr	47	45	49	36	3
Faktorvärde	.71	.64	.58	.57	.53
n	1	2	3	4	5
$\bar{r}_{ij}$	-	.47	.45	.43	.39
alfa	-	.64	.71	.75	.76

Kluster 4, skalan DISKUSSIONSÄMNE

33 Efteråt vill jag gärna tala om för barnen vad jag tycker om det program vi sett.

42 Jag förklarar ofta vad som händer på TV för mitt barn.

29 Ibland blir ett TV-program ett ämne för en familjediskussion hemma hos oss.

53 Jag kommer ofta med kommentarer medan programmet pågår.

48 Ibland pratar barnen och jag om ett program innan det har börjat.

4 Hemma hos oss pratar vi mycket om TV-programmen.

Item nr	33	42	29	53	48	4
Faktorvärde	.74	.63	.59	.59	.56	.50
n	1	2	3	4	5	6
$\bar{r}_{ij}$	-	.42	.38	.38	.36	.34
alfa	-	.59	.65	.71	.74	.75

240

Kluster 5, skalan LÅT-GÅ

15 Man skall låta sina barn se vad de själva vill.

31 Om ett barn verkligen vill se ett program då skall man tillåta det.

54 Barn kan se alla sorters program bara föräldrarna är med.

24 Barn som får se allt de önskar lär sig efterhand vad som är ett bra eller dåligt program.

---

1 Det är viktigt att föräldrar har bestämda regler för vad barn skall se på TV.

Item nr	15	31	54	24	1
Faktorvärde	.72	.66	.66	.55	.53
n	1	2	3	4	5
$\bar{r}_{ij}$	-	.46	.46	.42	.37
alfa	-	.63	.72	.74	.75

Kluster 6, skalan KONTROLL

50 Föräldrarna borde se till att barn endast såg TV-program som sänds före kl 19.

30 Dagens TV innehåller för mycket sex.

43 Barn bör bara få se mycket lite TV.

27 Det är upprörande när föräldrar låter sina barn se TV-program utan att först ta reda på vad det handlar om.

39 Det är bäst för barnen om de i första hand ser barn-program.

7 Dagens TV innehåller för mycket våld.

5 Barn bör inte få se nyhetsprogrammen.

---

34 Ibland bör man tillåta barnen att stanna uppe sent för att titta på ett program de tycker om.

22 Det finns för många vuxna med i barnprogrammen.

Item nr	50	30	46	27	39	7	5	34	22
Faktorvärde	.62	.55	.53	.45	.44	.41	.40	.37	.30
n	1	2	3	4	5	6	7	8	9
$\bar{r}_{ij}$	-	.24	.30	.29	.28	.29	.28	.24	.22
alfa	-	.39	.56	.63	.66	.71	.73	.72	.72

Kluster 7, skalan BESKYDDANDE

18 Om man anser att ett program är olämpligt, bör man förklara detta för barnen.

52 TV är farligt om föräldrarna inte förklarar innehållet för barnen.

2 Jag tycker inte om att barnen ser på TV-program som kan skrämma dem.

14 Föräldrar känner i regel till vilka program deras barn tycker om.

---

8 Det spelar ingen roll om jag måste planera min dag så att den passar in i barnens TV-tittande.

Item nr	18	52	2	14	8
Faktorvärde	.66	.44	.41	.38	.27
n	1	2	3	4	5
$\bar{r}_{ij}$	-	.19	.20	.20	.14
alfa	-	.32	.46	.51	.45

B5. ÖVERSIKTSFIGURER

	SKALAN GRUNDATTITYD							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning		▒		▒	▒		▒	
Kännedom om barnprogram								
Kännedom om vuxenprogram		▒		▒				
Preferenser för lärorika program								
Preferenser för spännande program	■	▒	▒	■	■	▒	■	■
Social TV-situation								
Likhetsidentifikation		▒						
Önskeidentifikation			▒		▒			
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	▒	▒	▒	▒	▒	▒	▒	▒

Fig B.5.1 Testning av sambanden mellan skalan GRUNDATTITYD och barnens TV-vanor och TV-relationer.
I denna och följande figurer har de olika fälten nedanstående innebörd:

□ Inga samband (Gamma < .20)

▒ Det ursprungliga sambandet har påverkats (för ett av testvariabelns värden minst .10)

■ Det ursprungliga sambandet opåverkat (Gamma ≥ .20)

Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.2.

	SKALAN BEROENDE							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning		■						
Kännedom om barnprogram				■				
Kännedom om vuxenprogram				■				
Preferenser för lärorika program								
Preferenser för spännande program	■			■	■			
Social TV-situation		■						
Likhetsidentifikation	■		■					
Önskeidentifikation		■						
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV				■				

Fig 8.5.2 Testning av sambanden mellan skalan BEROENDE och barnens TV-vanor och TV-relationer. Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.4.

	SKALAN STIMULANS							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning		■					■	
Kännedom om barnprogram								
Kännedom om vuxenprogram					■			■
Preferenser för lärorika program	■			■	■	■		■
Preferenser för spännande program		■						
Social TV-situation								
Likhetsidentifikation	■	■	■	■	■	■	■	■
Önskeidentifikation								
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV						■		

Fig B.5.3 Testning av sambanden mellan skalan STIMULANS och barnens TV-vanor och TV-relationer
Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.4.

	SKALAN DISKUSSIONSÄMNE							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning		▒						
Kännedom om barnprogram				▒				
Kännedom om vuxenprogram								
Preferenser för lärorika program							▒	
Preferenser för spännande program								
Social TV-situation	▒		▒		▒	▒		▒
Likhetsidentifikation		▒				▒		
Önskeidentifikation								
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV								

Fig 8.5.4 Testning av sambanden mellan skalan DISKUSSIONSÄMNE och barnens TV-vanor och TV-relationer. Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.6.

	SKALAN LÅT-GÅ							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning								
Kännedom om barnprogram								
Kännedom om vuxenprogram								
Preferenser för lärorika program								
Preferenser för spännande program								
Social TV-situation								
Likhetsidentifikation								
Önskeidentifikation								
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV								

Fig 8.5.5 Testning av sambanden mellan skalan LÅT-GÅ och barnens TV-vanor och TV-relationer. Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.6

	SKALAN KONTROLL							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning	▒	▒						
Kännedom om barnprogram	■	▒	■	▒	■	■	▒	■
Kännedom om vuxenprogram			▒					▒
Preferenser för lärorika program		▒						
Preferenser för spännande program		▒				▒		▒
Social TV-situation		▒				▒	▒	▒
Likhetsidentifikation		▒		▒	▒	▒		
Önskeidentifikation								
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV							▒	

Fig B 5.6 Testning av sambanden mellan skalan KONTROLL och barnens TV-vanor och TV-relationer. Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.6.

	SKALAN BESKYDDANDE							
	TESTVARIABLER							
Barnens TV-beteende	Kön	Syskonstatus	Födelseort	Utbildning	Förvärvsarbete	Ålder	Civilstånd	Förskoleplacering
Val av favoritsysselsättning		▒						
Kännedom om barnprogram								
Kännedom om vuxenprogram	▒	▒	▒	▒	▒	▒	▒	▒
Preferenser för lärorika program	▒	▒	■	▒	▒	▒	■	▒
Preferenser för spännande program		▒	▒	▒		▒		
Social TV-situation		▒						
Likhetsidentifikation	▒	▒						
Önskeidentifikation		▒						
Likhet mellan bekanta vuxna och vuxna på TV	▒		▒	▒		▒		

Fig 8.5.7 Testning av sambanden mellan skalan BESKYDDANDE och barnens TV-vanor och TV-relationer. Resultaten kommenteras i avsnitt 4.2.6.

Litteraturförteckning

Almers, A (1970), Barns identifikation vid TV-program. Stockholm: Sveriges Radio PUB nr 94/70

Almqvist, S (1975), Barnkultur. SOU 1975:38, Rapport nr 8 från Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

Andersson, B E - Wallin, E (1971), Tonåringarna och omvärlden. Stockholm: Almqvist och Wiksell

Andreasson, S - Lindberg, G - Palm, L - Person, R (1971), Lexikon i sociologi. Lund: Gleerup

Bailyn, L (1959), Mass Media and Children: A Study of Exposure Habits and Cognitive Effects. Psychological Monographs, 73: 1–48

Ball, S - Bogartz, G A (1970), The First Year of "Sesame Street": An Evaluation. Princeton: Educational Testing Service

Ball, S - Bogartz, G A (1972), Summative Research of Sesame Street: Implications for the Study of Pre-school Children. Minnesota Symposia on Child Psychology. Vol 6. University of Minnesota Press

Bandura, A (1968), What TV-Violence can do to Your Child. Larsen, O N (ed) Violence and the Mass Media. New York: Harper & Row

Bandura, A (1969), Social-learning theory of identificatory processes. Goslin, D A (ed) Handbook of Socialization and Research. Chicago: Rand McNally

Bandura, A (1972), Aggression: A Social Learning Analysis. Englewood Cliffs: Prentice Hall

Bandura, A - Ross, D - Ross, S A (1963) Imitation of film-mediated aggressive models. Journal of abnormal and social psychology 66: 601 – 607

Bandura, A – Walters, R H (1965), Social Learning and Personality Development. New York: Holt, Rinehart & Winston, Inc

Berg, U - Höijer, B (1977), Hur programvalet sker. Sveriges Radio, PUB, nr 4 76/77

Berger, P L & Luckman, T (1966), The Social Construction of Reality. New york: A Doubleday Anchor Book

Berkowitz, L (1962), Aggression: A Social Psychological Analysis. New York: McGrew-Hill

BRIS, Rädda Barnen, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, (1976), Våld föder våld. Stockholm

Brodin, H (1964), Barnpublikens storlek och reaktioner under radio- och TV-veckan 8.3 - 14.3 1964. Radions och TV:ns roll som miljöfaktorer bland 3 - 9 åringar. Stockholm: Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen nr 3/64 II

Bronfenbrenner, U (1973), Clayre The Impact of Broadcasting. London: Compton Russell

Brown, J R (1974), Child Socialization: The Family and Television. Proceedings of the IXth General Assembly of the International Association for Mass Communications Research. Karl Marx University Leipzig

Brown, J R (1974 a), Children and Television: Interpersonal and Intrapersonal Features of the Effects Process. University of Leeds (stencil)

Brown, J R (1976), Children's Uses of Television i Brown, R (edt) Children and Television. London: Collier MacMillan

Brown, J R - Cramond, J K - Wilde, R J (1974), Displacement Effects of Television and the Child's Functional Orientation to Media, i Blumler & Katz (edt) "The Uses of Mass Communication: Current Perspectives on Gratification Research. Beverly Hills: Sage

Brown, J R - Wilde, R J - Cramond, J K (1974 a), Television in the Family Context: A Study of Maternal Attitudes and Influences. Paper presented to the British Psychological Society

Brown, J R - Linné, O (1976), The Family as a Mediator of Television Effects. Brown, R (edt) Children and Television. London: Collier MacMillan

Chaffee, S H - Ward, L S - Tipton, L P (1970), Mass Communication and Political Socialization in the 1968 Campain i Journalism Quarterly XLVII

Clarke, P (1963), An Experiment to Increase the Audience for Educational Television. Ph. D. Dissertation. University of Minnesota

Comstock, G (1975), Television and Human Behavior: The Key Studies. Santa Monica: Rand Corp.

Comstock, G - Rubinstein, E G - Murray, J (eds, 1972), Television and Social Behavior, Report to the Surgeon General's Scientific Committee on Television and Social Behavior. Washington: U S Government Printing Office

Comstock, G - Fisher, M (1975), Television and Human Behavior: A

Guide to the Pertinent Scientific Literature. Santa Monica: Rand Corp.

Comstock, G - Lindsey, G (1975), Television and Human Behavior: The Research Horizon, Future and Present. Santa Monica: Rand Corp.

Comstock, G - Chaffee, S - Katzman, N - McCombs, M - Roberts, D (1978), Television and Human Behavior. New York: Colombia University Press

Dahlgren, P (1972), Television in the Socialization Process: Structures and Programming of the Swedish Broadcasting Corporation, i Comstock, G A - Rubinstein, E A (Eds) Television and Social Behavior I. Washington: U S Government Printing Office

Domargård, G (1971), Effekter av medias vålds- och aggressionsinslag, psyk. ex.uppsats, Psykologiska Institutionen, Stockholms Universitet

Edfeldt, A W (1973), Påverkan. Stockholm

Ellis, G T - Sekyra, F (1972), The Effects of Aggressive Cartoons on the Behavior of First Grade Children. Journal of Psychology, 81: 37 - 43

Elthammar, O (1967), Emotionella reaktioner inför film hos 11 - 18 års grupper. Stockholm: Almqvist och Wiksell

v Feilitzen, C (1972), Om etermediernas funktioner i Radio och TV möter publiken. Stockholm: Sveriges Radios förlag

v Feilitzen, C (1976), Barn och TV i socialiseringsprocessen. Stockholm: Sveriges Radio, PUB, nr 28 - 75/76

v Feilitzen, C - Linné, O (1969), 3-6 åringars levnadsvanor och etermediabeteende. Stockholm: Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen nr 7/68

v Feilitzen, C - Linné, O (1974), Barn och identifikation i masskommunikationsprocessen. Stockholm: Sveriges Radio, PUB, nr 146/73

v Feilitzen, C - Filipson, L - Schyller, I (1977), Blunda inte för barnens tittande. Stockholm: Sveriges Radios förlag

Ferguson, G A (1966), Statistical Analysis in Psychology and Education. New York: McGraw-Hill

Feshbach, S (1961), The Stimulating Versus Cathartic Effects of a Vicarious Aggressive Activity. Journal of Abnormal and Social Psychology 63: 381 - 385

Feshbach, S - Singer, R D (1971), Television and Aggression: An Experimental Field Study. San Fransisco: Jossey-Bass

Filipson, L (1974), "Fem myror är fler än fyra elefanter". Sveriges Radio PUB nr 99/73

Filipson, L (1976), Vilken roll spelar radio och TV i förskolebarnens liv? Kortfattad presentation. Stockholm: Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen nr 52 - 75/76

Filipson, L - Wachtmeister, A-M (1972), "4 VIP" Invandrarbarns och svenska barns inställning till serien. Stockholm: Sveriges Radio PUB nr 169/71 II

Fjaestad, B - Holmlöv, P G (1977), Dagspressen och samhället. Stockholm: Pan/Norstedts

Freud, S (1933), New Introductory Lectures on Psycho-Analysis. New york: Norton

Friedrich, L K - Stein, A H (1975), Prosocial Television and Young Children: The Effects of Verbal Labeling and Role Playing on Learning and Behavior. Child Development 1975 March vol 46 (1) 27 - 38

Furhammar, L (1965), Filmpåverkan. Stockholm: Norstedt & Söner

Gasslander, K - Månsson, S A - Ronnby, A (1974), Rosengårdsrapporten. En studie av barns uppväxtvillkor. Lund

Gerhartz-Franck, I (1955), Neben Geschehen und Gestaltungen in der Ausforschung von Filmen durch Kinder. Leipzig: Barth

Gesser, B - Sellerberg, A M - Svenningsson, L (1972), Universitet och högskolor. Val av utbildning och yrke. Stockholm: SOU 1971: 61

Goodman, L - Kruskal, W (1954), Association for Cross-classification, Journal of the American Statistical Association, 49: 748 - 754

Greenberg, B S - Ericson, P M - Vlahos, M (1972), Children's Television Behaviors as Perceived by Mother and Child i Comstock, C A - Rubinstein, E A (edt) Television and Social Behavior. Vol IV. Washington: U S Government Printing Office

Greenberg, B S (1976), Viewing and Listening Parameters among British Youngers i Brown, R (edt) Children and Television. London: Collier MacMillan

Hallen, D (1968), Skolbarn og fjernsyn. (Stencil) Pedagogisk institut, Universitetet i Oslo

Halloran, J D - Brown, R L - Chaney, D (1970), Television and Delinquency. Leicester: Leicester University Press

Halloran, J D (ed) (1976), Mass Media and Socialization. Leeds: J A Kavanagh & Sons Ltd

Hays, W L (1963), Statistics for Psychologists. New York

Hedinsson, E & Johnsson-Smaragdi, U (1978), Media Panel: Compulsory School Panel, Some Descriptive Data .(Stencil) Universitetet i Lund och Högskolan i Växjö

Hellbom, B (1971), Effekter av våld på TV och film. Lic.avh. Pedagogiska Institutionen, Stockholm Universitet.

Henningsson, R - Filipson, L (1976), 3 — 8 åringars TV-tittande. SR/PUB nr 40 75/76

Himmelweit, H T - Oppenheim, A N - Vince, P (1958), Television and the Child. London: Oxford University Press

Holgersson, H (1975), Förskolan, skolan och fritiden. SOU 1975:34, Rapport nr 4 från Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

Horton, D - Wohl, R (1956), Mass Communication and Parasocial Interaction. Psychiatry, XIX

Höijer, B (1972), Utbudet av och publikmekanismerna i Radio och TV, i Radio och TV möter publiken. Stockholm: Sveriges Radios förlag

Höijer, B - Lundberg, D - Kjellmor, S - Löwander, B - Nilsson, C (1976), Informationsklyftorna — en utmaning för etermedierna. Sveriges Radio PUB nr 48 - 75/76

Johnsson-Smaragdi, U (1978 a), Programmet mediapanel. Grundskolepanelen. En arbetsrapport från första insamlingsvågen.(stencil)

Johnsson-Smaragdi, U (1978 b), Programmet mediapanel. Grundskolepanelen. Intern rapport om insamlingsarbetet. (stencil)

Klapper, J T (1960), The Effects of Mass Communication. New York: The Free Press

Kofoed, P - Linné, O - Richardt, Å (1974), Børn og TV: Intresse, indlæring og seervaner. Et eksperiment og en feltundersøgelse. København: Danmarks Radio nr 12 B/74

Köhler, E M (1973), En pedagogisk analys av uppfostran. Lund: Studentlitteratur

Köhler, E M (1975), Barns uppfostran och utveckling. SOU 1975: 33, Rapport nr 3 från Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

Lefkowitz, M - Eron, L D - Walder, L O - Huesmann, L R (1972), Television Violence and Child Aggression: A Follow-up Study, i Comstock, G A - Rubinstein, E A (eds) Television and Social Behavior III

Leifer, A D - Roberts, D F (1972), Children's Responses to Television Violence i Comstock, G A & Rubinstein, E A (eds) Television and Social Behavior II. Washington

Leifer, A D - Gordon, N J - Graves, S B (1974), Children's Television More than Mere Entertainment i Harvard Educational Review May 1974 Vol 44 nr 2

Lesser, G (1974), Children and Television. New York: Random House

Liebert, R M - Baron, R A (1972), Short-term Effects of Televised Aggression on Children's Aggressive Behavior, i Comstock, G A & Rubinstein, E A (eds), Television and Social Behavior II. Washington

Liebert, R M - Neale, J M - Davidson, E S (1973), The Early Window. Effects of Television on Children and Youth. New York: Pergamon Press Inc.

Liebert, R M - Schwartzberg, N S (1977), Effects of Mass Media i Ann. Rev. Psychol. 1977.28: 141-73

Liljeström, R (1975), Samhället och barns utveckling. SOU 1975:31, Rapport nr 1 från Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

Liljeström, R (1977), Uppväxtvillkor. Stockholm: Liber Förlag

Linné, O (1964), Barn och etermedia. Stockholm: Sveriges Radio Publik- och Programforskningsavdelningen nr 6/64

Linné, O (1969), Barns reaktioner på våldsinslag i TV, Sveriges Radio, PUB, nr 13/68

Lyle, J - Hoffman, H R (1972), Children's Use of Television and Other Media, i Comstock, G A & Rubinstein, E A (eds) Television and Social Behavior IV. Washington

Lyle, J - Hoffman, H R (1976), Explorations in Patterns of Television Viewing by Pre-school-age Children i Brown, R (ed) Children and Television. London: Collier MacMillan

Maccoby, E E (1954), Why do Children Watch Television? Public Opinion Quarterly: 18, 239 - 244

McCron, R (1976), Changing Perspectives in the Study of Mass Media and Socialization, i Halloran, J D (ed) Mass Media and Socialization. Leeds: J A Kavanagh & Sons Ltd

McCullough, B C (1978), Effects of Variables Using Panel Data: A Review of Techniques, i Public Opinion Quarterly V 42 Summer 1978 nr 2

McIntyre, J J - Teevan, J J (1972), Television Violence and Deviant Behaviors i Comstock, G A & Rubinstein, E A (Eds) Television and Social Behavior III. 383 - 435 Washington: U S Government Printing Office

McKennel, A C (1970), Attitude Measurement: Use of Coefficient Alpha with Cluster or Factor Analysis i Sociology 4 1970, 227 - 245

McLeod, J - Brown, J D (1976), The Family Environment and Adolescent Television Use, i Brown, R (edt) Children and Television. London: Collier MacMillan

McQuail, D (1969), Towards a Sociology of Mass Communications. London: Collier-MacMillan

McQuail, D (1975), Communication. London: Longman

McQuail, D - Blumler, J R - Brown, J R (1972), The Television Audience: A Revised Perspective i, McQuail, D (edt) Sociology of Mass Communication. London: Penguin Books

Maslow, A H (1954), Motivation and Personality. New York

Murray, J P (1976), Television and Violence: Implication of the Surgeon General's Research Programme, i Brown, R (ed) Children and Television. London: Collier MacMillan

Noble, G (1975), Children in Front of the Small Screen. London: Constable

Noelle-Neumann, E (1973), Return to the Concept of Powerful Mass Media i Studies of Broadcasting NHK Theoretical Research Center, Tokyo

Nordlund, J-E (1976), Mediaumgänge – en explorativ studie. Lund: Studentlitteratur

Nordlund, J-E (1978 a), Media Interaction i Communication Research V 5 April

Nordlund, J-E (1978 b), Mediaumgänge och social differentiering i Sociologisk Forskning nr 4 1978

Nowak, L (1977), Informationsklyftorna på U-landsområdet, delrapport 1, Sveriges Radio PUB nr 11

Nowak, L (1978), Informationsklyftorna på U-landsområdet, delrapport 2. Stockholm: Sveriges Radio PUB nr 24

Petersson, L (1974), Upplevelser av våldsfilm. En forskningsöversikt med betoning av begreppet habituering. Psykologexamensuppsats, Pedagogiska institutionen, Stockholms Universitet

Piaget, J (1968), Barnets själsliga utveckling. Lund: Gleerup

Riley, M W - Riley, J W (1951), A Sociological Approach to Communications Research. Public Opinion Quarterly, 15: 445-460

Roberts, D F (1973), Communication and Children: A Developmental Approach, i Pool, I de Sola & Schramm, W, Handbook of Communication. Chicago: Rand McNally

Rosengren, K E (1974), Uses and Gratifications – a Paradigm Outlined, i Blumler, J G - Katz, E (eds) The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research. Beverly Hills: Sage

Rosengren, K E - Windahl, S (1972), Mass Media Consumption as a Functional Alternative i McQuail, D (edt) Sociology of Mass Communications. Hammondsworth: Penguin

Rosengren, K E - Windahl, S - Håkansson, P A - Johnsson-Smaragdi, U (1976), Adolescents' TV Relations: Three Scales. Communication Research

Rossiter, J R - Robertson, T S (1975), Children's Television Viewing: An Examination of Parent-Child Consensus, i Sociometry 1975 - 38, 3 Sep. 308 - 326

Rutter, M (1975), Helping Troubled Children. London: Penguin Books

Rydin, I (1977), Hur barn förstår TV. Stockholm: Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen nr 5 76/77

Salomon, G (1972), Educational Effects of Sesame Street on Israeli Children. Hebrew University

Schramm, W - Lyle, J - Parker, E B (1961), Television in the Lives of Our Children. Stanford: Stanford University Press

Siegel, S (1956), Nonparametric Statistics for the Behaverioral Sciences. New York

SOU: 1972: 26 I, Barnstugeutredningens första betänkande

SOU: 1973: 19, TRU:s Försöksverksamhet 1967 - 1972. Stockholm

SOU: 1975:30, Barnens Livsmiljö. Betänkande av Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

SOU: 1975: 37,Reimer, I (1975), Barn och föräldrars arbete. Rapport nr 7 från Barnmiljöutredningen. Stockholm: Liber Förlag

SOU: 1977: 19, Radio och TV 1978 - 1985. Förslag från Radioutredningen. Stockholm: Liber Förlag

Stein, A H - Friedrich, L K with Vondracek, F (1972), Television Content and Young Children's Behavior, Comstock, G A & Rubinstein, E A (eds) Television and Social Behavior II. Washington: U S Government Printing Office

Steuer, F B - Appelefield, J M - Smith, R (1971), Televised Aggression and the Interpersonal Aggression of Preschool Children, i J.Exp. Child Psychol. 11:442 - 447

Stevenson, H W (1972), Television and the Behavior of Preschool Children, i Comstock, G A & Rubinstein, E A (Eds), Television and Social Behavior II. Washington: U S Government Printing Office

Thunberg, A M - Nowak, K - Rosengren, K E - Sigurd, B (1979), Samverkansspiralen, Människan i informations- och kommunikationssamhället. Stockholm: Liber Förlag

Weiss, W (1969), Effects of the Mass Media of Communication i Lindzey & Aronson (edt), The Handbook of Social Psychology, V 2nd Ed, Addison-Wesley, Reading, Mass.

Wermlund, S (1966), Människan som samhällsvarelse. Lund: Gleerup

Werner, A (1972), Barn och fjernsyn Fritidssysler, flytteønsker og yrkesplaner blant skoleelever i Finmark før og etter innføringen av fjernsyn. Oslo: Universitetsforlaget

Werner, A (1973), Samspill mellom to medier fjernsyn og boker. En undersøkelse av reaksjonene på NRK/Fjernsynet og den norske Bokklubbens TV-bok tiltak. (Stencil) Universitetet i Oslo

Werner, A (1976), Teori och bakgrund i Werner, A (ed) Ungdom och massmedier. (Stencil) Universitetet i Oslo

William-Olsson, I (1973), Kognitiva funktioner hos emotionellt störda förskolebarn. Pedagogiska institutionen, Lärarhögskolan, Stockholm

Windahl, S - Rosengren, K E (1978), Forskningsprogrammet Mediapanel, En programbeskrivning. (Stencil) Avd. för Informationsteknik vid Högskolan i Växjö och Sociologiska institutionen vid Lunds Universitet

Wolf, K M - Fiske, M (1949), The Children talk about Comics, i Lazarsfeld &Stanton (eds) Communication Research 1948 - 49. New York: Harper

Zazzo, B - Zazzo, R (1951), Une expérience sur la compréhension du film i Revue internationale de filmologie 2: 159 - 70

LUND STUDIES IN SOCIOLOGY

1.	Kurt Törnqvist	Studieintressen och studiemotiv hos vuxna. En sociologisk-pedagogisk undersökning av vuxnas fritidsstudier inom Folkuniversitetet. 1954
2.	Gösta Carlsson	Social Mobility and Class Structure. 1958
3.	Harald Swedner	Ecological Differentiation of Habits and Attitudes. 1960
4.	Karl Erik Rosengren	Sociological Aspects of the Literary System. 1968
5.	Rosmari Eliasson	Könsdifferenser i sexuellt beteende och attityder till sexualitet. 1971
6.	Ann-Mari Sellerberg	Kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden under 1900-talet. En sociologisk analys av kvinnornas underordnade position i arbetslivet. 1973
7.	Paul Conlon	The Historical Genesis and Material Basis of Racial Endogamy in Racist Societies. 1974
8.	Göran Therborn	Science, class and society. On the formation of sociology and historical materialism. 1974
9.	Ulla Bondesson	Fången i fångsamhället. 1974
10.	Göran Gustafsson	Partistyrka och partistyrkeförskjutningar. Förändringar i svenskt väljarbeteende under 1960-talet belysta genom data på kommunnivå. 1974
11.	Sten Tellenback	The Social Structure of Socialist Society – The Polish Interpretation. 1975
12.	Ndidi Chibogu	The institutional processes of the approved schools in southern Nigeria and Sweden. A comparative approach. 1975
13.	Swen Windahl	Professionella kommunikatörer – en explorativ studie. 1975
14.	Göran Djurfeldt & Staffan Lindberg	Behind Poverty. The Social Formation in a Tamil Village. 1976
15.	Göran Djurfeldt & Staffan Lindberg	Pills against Poverty. A Study of the Introduction of Western Medicine in a Tamil Village. 1976

16. Jan-Erik Nordlund	Mediaumgänge – en explorativ studie. 1976
17. Jan Larsson	Ungdom i industrin. En studie av arbetsanpassning mot bakgrund av statusbalansteori och referensgruppsteori. 1976
18. Bengt Furåker	Stat och arbetsmarknad. Studier i svensk rörlighetspolitik. 1976
19. Håkan Wiberg	Visions of the Future. 1977
20. Håkan Hvitfeldt	Verklighetsförträngning. 1977
21. Anita Dahlgren	Två världar. 1977 + bilaga
22. Anders Järnegren & Fosco Ventura	Tre samhällens förändringshistoria. 1977
23. Mordechai Blache	Alienation, socialism and selfmanagement. 1977
24. Margareta Bertilsson	Towards a Social Reconstruction of Science Theory. 1978
25. Gert Nilsson	Oordning, ordning, Sociodramer. 1978
26. Göran Jense	The Swedish Academic Marketplace. 1979
27. Gunnar Olofsson	Mellan klass och stat. 1979
28. Inga Sonesson	Förskolebarn och TV. 1979
29. Eva Öresjö	Fritiden i bostadsplaneringen – resurs eller räddningsplanka? 1979